

รายงานการวิจัยเรื่อง
รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา

ประเภทการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษา

วัดพระธาตุนคร

อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา
ประเภทการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา

วัดพระธาตุนคร

อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

รายงานการวิจัย

เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม
ของวัดในพระพุทธศาสนา

ประเภทการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษา

วัดพระธาตุช้างค้ำ
อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

โดย
รศ.ดร.ฉันทนา จันทร์บรรจง
พระครูพิทักษ์เจตยานันท์
นายกฤษณ์ ปาคำ

เสนอ
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

๒๙๔.๓๖๖ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
 ส ๖๙๑ ร รายงานการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่
 ศาสนธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดพระธาตุช้างค้ำ
 อำเภอเมือง จังหวัดน่าน.
 สกศ., กรุงเทพฯ : ๒๕๔๘.
 ๑๕๐ หน้า
 ISBN : 974-559-784-8
 ๑. วัด- การบริหาร ๘. การศึกษา-พระพุทธศาสนา
 ๙. ชื่อเรื่อง

รายงานการวิจัย เรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่
 ศาสนธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดพระธาตุช้างค้ำ
 อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
 พิมพ์ สกศ. อันดับที่ ๗๒/๒๕๔๘
 พิมพ์ครั้งที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๘
 จำนวนพิมพ์ ๑,๐๐๐ เล่ม
 ISBN 974-559-784-8
 จัดพิมพ์และเผยแพร่ โครงการนำร่องการจัดการศึกษาและการเผยแผ่
 ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา
 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
 ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
 โทร. (๐๒) ๖๖๘-๗๑๒๓ ต่อ ๒๕๑๘, ๒๕๑๙
 โทรสาร (๐๒) ๒๔๓-๑๑๒๙
 เว็บไซต์ <http://www.onec.go.th>
 พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์
 ๒๙๖ ซอยสุวิภาณูดำริ แขวงบางยี่ขัน
 เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
 โทร. ๐-๒๔๓๓-๐๐๒๖-๗, ๐-๒๔๓๓-๘๕๘๖
 โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๘๕๘๗

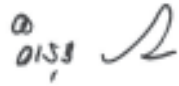
คำนำ

"วัด" คือแหล่งการเรียนรู้สำคัญที่มีรูปแบบแนวทางการจัดการศึกษา
 การเผยแผ่ศาสนาธรรม และยุทธศาสตร์การบูรณาการศาสนากับการ
 จัดการศึกษาในทุกระบบ ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ
 และการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างหลากหลาย นอกจากนี้ วัดยังเป็น
 ศูนย์รวมของการอนุรักษ์ สืบสาน พัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นและ
 ศิลปะวิทยาการทุกแขนง

รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดใน
 พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธาตุช้างค้ำ อำเภอเมือง จังหวัด
 น่าน เป็นส่วนหนึ่งของโครงการนำร่องการจัดการศึกษาและการเผยแผ่
 ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน ๖๐ วัด ซึ่งสำนักงาน
 เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์
 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษา การเผยแผ่ศาสนาธรรม
 การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของวัด เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้เสนอ
 เป็นนโยบายการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของวัด รวมทั้งเผยแพร่
 ยุทธศาสตร์และกระบวนการดำเนินงานในอันที่จะเอื้อประโยชน์แก่วัด
 ต่างๆ ได้พิจารณานำไปปฏิบัติให้สอดคล้องตามความมุ่งหมายและ
 แนวทางการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.
 ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ต่อไป

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์จากท่าน
 เจ้าอาวาส ที่กรุณาอนุญาตให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาทำ
 การวิจัย และกรุณาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่นักวิจัย รวมทั้งพระ

เถรานุเถระ ผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำตลอดระยะเวลา
การดำเนินงานวิจัยดังกล่าว จึงขอขอบพระคุณท่านเจ้าอาวาส พระ
เถรานุเถระทุกรูป รวมทั้งขอขอบคุณนักวิจัยมา ณ ที่นี้ และหวัง
เป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารการวิจัยฉบับนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการ
พระพุทธศาสนากับการศึกษาของชาติ รวมทั้งเปิดโอกาสให้วัดอื่นๆ
นำไปเป็นกรณีศึกษา และประยุกต์ปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบทของวัด
ต่อไป

(นายอรุณ จันทวานิช)

เลขาธิการสภาการศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

การจัดการศึกษาตามนัยแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๑๕
นั้น สถานศึกษาอาจจะจัดการศึกษาได้ทั้ง ๓ รูปแบบ คือ การศึกษา
ในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และ
อาจจะโอนผลการเรียนระหว่างระบบได้อีกด้วย แต่โดยทั่วไป มักจะ
พบว่าสถานศึกษาเน้นเฉพาะการจัดการศึกษาในระบบเพียงอย่างเดียว

วัดในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสถานศึกษาแบบพื้นถิ่นดั้งเดิม
ของไทยมาตั้งแต่ครั้งโบราณ บางวัด เช่น วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร
อำเภอเมือง จังหวัดน่าน มีศักยภาพในการจัดการมัธยมศึกษาสาย
สามัญศึกษา สำหรับพระภิกษุ สามเณร และสำหรับเด็กที่มีฐานะยากจน
พร้อมกันนั้น ยังสามารถจัดการศึกษานอกระบบ ในรูปแบบศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปแบบ
ของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล และค่ายพุทธบุตร ซึ่งบังเกิด
ผลดีทั้งสามระบบ จึงเป็นตัวอย่างที่น่าศึกษาและนำเสนอเพื่อเป็น
ความรู้ใหม่สำหรับผู้สนใจทั่วไป

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรม
ของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร นี้ ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ปัจจุบันคือสำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา) และสำเร็จลงได้ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์เป็นอย่าง
ยิ่งของพระราชวิริยาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดน่าน และเจ้าอาวาสวัด
พระธาตุช้างค้ำวรวิหาร พระครูบรรเจติยารักษ์ ผู้บริหารโรงเรียน

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

นันทบุรีวิทยา คณะครูอาจารย์โรงเรียนนันทบุรีวิทยา และคณะกรรมการวิจัยของกลุ่มงานศาสนา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วย พระสงฆ์และคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณและขอบคุณทุกท่าน ที่ได้ชื้อออกนามและมิได้ชื้อออกนาม ไว้ ณ ที่นี้

รองศาสตราจารย์ ดร.ฉันทนา จันทร์บรรจง	นักวิจัย
พระครูพิทักษ์เจติยานันท์	ผู้ช่วยนักวิจัย
นายกฤษณ์ ปาคำ	ผู้ช่วยนักวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดให้สังคมมีหน้าที่และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยให้สถาบันศาสนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ และกำหนดไว้ด้วยว่าการจัดการศึกษามีทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา

วัดในพระพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทย และวิถีชีวิตของคนไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน วัดบางแห่งในปัจจุบันสามารถจัดการศึกษาตามแนวสากลผสมผสานกับการศึกษาตามแนวดั้งเดิมในพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในขณะเดียวกัน ก็ยังสามารถปฏิบัติภารกิจอื่นของวัดได้อย่างไม่บกพร่อง เช่น วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่แห่งหนึ่งในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาและรูปแบบการเผยแพร่ศาสนธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน โดยครอบคลุมถึงบริบททั่วไปของวัด สภาพการจัดการศึกษา สภาพการเผยแพร่ศาสนธรรม สภาพการบริหารการศึกษา แผนภูมิและรูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรม ตลอดจนส่งเสริมให้วัดจัดทำโครงการพัฒนาระบบการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรม

๑ โครงการ

ระเบียบวิธีวิจัย เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยใช้กรอบแนวคิดจากข้อกำหนดและเงื่อนไขการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ* เทคนิควิธีการวิจัย คือ วิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์บุคคลที่เป็นแหล่งข้อมูล และสังเกตสภาพแวดล้อม

ผลการวิจัย พบว่า

๑. วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน เป็นพระอารามหลวงซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และทางสังคมมาช้านาน เพราะเป็นวัดเก่าแก่ที่พญาภูเข่งหรือภูเข็ง เจ้าผู้ครองนครน่านโปรดให้สร้างขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๙๔๙ เรียกชื่อในครั้งนั้นว่า "วัดหลวง" หรือวัดหลวงกลางเวียง มีสิ่งก่อสร้างที่สำคัญ เช่น พระธาตุช้างค้ำ พระอุโบสถ พระวิหาร ซึ่งมีความสำคัญทั้งในด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม ภายในบริเวณวัดมีโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้น ๒ โรงเรียน คือ โรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม และโรงเรียนนันทบุรีวิทยา ซึ่งโรงเรียนแห่งแรกเปิดสอนหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำหรับพระภิกษุ-สามเณร ส่วนแห่งที่สอง เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับเด็กที่มีฐานะยากจน มีอาคารเรียน ๕ อาคาร วัดมีรายได้ส่วนหนึ่งจากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธาอื่นๆ ได้รับเงินอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ และจากกฐินพระราชทาน มูลนิธิที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน ๒ มูลนิธิ คือ มูลนิธิชยานันทมุนี และ

* สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ปรับเปลี่ยนเป็น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖

มูลนิธิโรงเรียนนันทบุรีวิทยา ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ขณะเดียวกันก็มีรายจ่ายค่อนข้างมาก เช่น ค่าภัตตาหาร ค่าไฟฟ้าและน้ำประปา ค่าเสนาสนะและอุปกรณ์ของวัด และค่าบูรณะปฏิสังขรณ์วัด ซึ่งไม่นับรวมกับรายรับและรายจ่ายในส่วนโรงเรียนที่วัดจัดตั้ง ส่วนสภาพเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดแตกต่างกันมากตามกลุ่มอาชีพ คือ รับราชการ ค้าขาย และรับจ้าง มีช่องว่างทางรายได้กว้างมาก โดยเฉพาะระหว่างผู้ประกอบการอาชีพค้าขายและอาชีพรับจ้าง ส่วนด้านความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนนั้น วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชนบ้านช้างค้ำคือ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาของชุมชน

๒. สภาพการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม

๒.๑ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จัดการศึกษาในระบบ ๒ รูปแบบ คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย นอกจากนั้น ยังจัดการศึกษาในรูปแบบของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีนักเรียนจำนวนมาก โดยเฉพาะในโรงเรียนการกุศลของวัด มีโครงการพัฒนาโรงเรียนประมาณ ๕๐ โครงการ ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม ครอบคลุมภารกิจทุกด้าน ได้แก่ ด้านธุรการและการเงิน ด้านการปกครองนักเรียน ด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านกิจกรรมและบริการ ด้านกิจการนักเรียน และด้านอาคารสถานที่ นอกจากนี้ ยังจัดการศึกษานอกระบบอีก ๑ รูปแบบ คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๒.๒ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ดำเนินการเผยแพร่ศาสนธรรม ๒ ลักษณะ คือ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) และการอบรมจริยธรรมในรูปแบบ "ค่ายพุทธบุตร" และมี "สำนักงานเครือข่ายพุทธบุตรน่าน" เพื่อบริหารงานค่ายพุทธบุตร

๓. สภาพการบริหารการศึกษา รูปแบบการเผยแพร่ศาสนธรรม และการดำเนินโครงการพัฒนาระบบ

๓.๑ การบริหารการศึกษาของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนการกุศลของวัด ระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เนื่องจากมีปัจจัยและกระบวนการที่เหมาะสม ได้แก่ ๑) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูงสุด ๒) การมีส่วนร่วมในการบริหารของบุคลากรในระดับต่างๆ และบุคคลภายนอก ๓) การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ซึ่งมีความชัดเจนทั้งวิสัยทัศน์ แผนงานและโครงการ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อบรรยากาศขององค์กร กล่าวคือ มีบรรยากาศของความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนต่อนักเรียน ครูกับนักเรียน และครูกับผู้บริหารโรงเรียน

๓.๒ รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารเมื่อพิจารณาตามกรอบการจัดระบบการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ แสดงว่า มีการจัดการศึกษา ๓ ระบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ การศึกษาในระบบจำแนกออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ การศึกษานอกระบบ มี ๑ รูปแบบคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัย มีหลายรูปแบบ แต่ที่จัดเป็นประจำและสม่ำเสมอ คือ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) และค่ายพุทธบุตร

๓.๓ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ได้ดำเนินโครงการพัฒนาระบบตามเงื่อนไขของการวิจัยครั้งนี้ ชื่อ "โครงการพัฒนาระบบความร่วมมือในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา" โดยดำเนินการร่วมกับโรงเรียนราชานุบาล เทศบาลเมืองน่าน และประชาชนในอำเภอเมืองน่าน ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายเป็นเงิน ๓๙,๕๐๐ บาท และได้จัดค่ายพุทธบุตรโดยใช้เวลา ๒ คืน ๓ วัน ระหว่างวันที่ ๗-๙ มิถุนายน ๒๕๕๕ มีนักเรียนเข้ารับการฝึกอบรมประมาณ ๒๐๐ คน โครงการนี้มีลักษณะเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยกระบวนการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จึงได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยผ่านผู้วิจัย เป็นเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท

ข้อเสนอแนะเพื่อการประยุกต์ใช้

๑. วัดในพระพุทธศาสนาที่จัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำหรับพระภิกษุ สามเณร หรือ จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ สำหรับเด็กทั่วไป เพียงรูปแบบเดียว อาจะจัดการศึกษาในลักษณะคู่ขนานโดยมีทั้งสองรูปแบบ คล้ายกับกรณีของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เพื่อให้เกิดการประหยัดและเอื้อประโยชน์ต่อกันและกัน

๒. ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาโดยทั่วไป อาจจะศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารให้ละเอียดมากขึ้น เพราะจะได้แบบอย่างของการจัดการศึกษาทั้ง ๓ ระบบ อย่างประสานสอดคล้องกัน และใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายโอนผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร "ค้ำยพุทธบุตร" ซึ่งเป็นหลักสูตรการศึกษาตามอรรถศาสตร์ของวัด และผลการเรียนรู้ในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มาเป็นผลการเรียนในระบบโรงเรียน เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนจากโรงเรียนอื่นๆ มาเข้ารับการศึกษาในค้ำยพุทธบุตร หรือมาศึกษาในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มากยิ่งขึ้น

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
กิตติกรรมประกาศ	
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
บทที่ ๑ บทนำ	๑
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
พระพุทธศาสนาในจังหวัดน่าน	๙
โรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดน่าน	๑๐
ภารกิจของวัดด้านศาสนศึกษา	๑๑
ภารกิจของวัดด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๕
ภารกิจของวัดด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม	๑๗
ความหมาย วัตถุประสงค์	๒๐
และลักษณะเฉพาะของการบริหารการศึกษา	
บทบาทและภาระหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษา	๒๒
บทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์	๒๓
อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส	๒๔
การปกครองคณะสงฆ์	๒๕
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๗
สรุป	๓๙
บทที่ ๓ ประวัติและบริบทของวัด	๔๐
ประวัติของวัด	๔๐
ลำดับเจ้าอาวาสวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร	๔๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บริบทของวัด	๔๒
สรุป	๕๑
บทที่ ๔ สภาพการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม	๕๒
การจัดการศึกษา	๕๒
การเผยแผ่ศาสนาธรรม	๗๗
สรุป	๘๑
บทที่ ๕ สภาพการบริหารการศึกษา รูปแบบ	๘๓
การจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนาธรรม	
และการดำเนินโครงการพัฒนาระบบ	
สภาพการบริหารการศึกษา	๘๓
รูปแบบการจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนาธรรม	๙๘
การดำเนินโครงการพัฒนาระบบ	๑๐๑
สรุป	๑๐๔
บทที่ ๖ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้	๑๐๖
สรุป	๑๐๖
อภิปรายผล	๑๐๙
ข้อเสนอแนะเพื่อการประยุกต์ใช้	๑๑๒
บรรณานุกรม	๑๑๓
ภาคผนวก	๑๑๕
โครงการพัฒนาระบบ	๑๑๗

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑	จำนวนนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕
๓.๑	รายได้ของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๕
๓.๒	รายจ่ายของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร พ.ศ. ๒๕๔๓-๒๕๔๕
๔.๑	จำนวนนักเรียนโรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม ปีการศึกษา ๒๕๔๑-๒๕๔๕
๔.๒	จำนวนบุคลากรของโรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม ปีการศึกษา ๒๕๔๕
๔.๓	จำนวนนักเรียนในโรงเรียนนันทบุรีวิทยา ปีการศึกษา ๒๕๔๕
๔.๔	โครงการในแผนงานธุรการ/การเงิน ระหว่าง พ.ศ.๒๕๔๒-๒๕๔๖
๔.๕	โครงการในแผนงานฝ่ายปกครอง ระหว่าง พ.ศ.๒๕๔๒-๒๕๔๖
๔.๖	โครงการในแผนงานวิชาการ ระหว่าง พ.ศ.๒๕๔๒-๒๕๔๖
๔.๗	โครงการในแผนงานบุคลากร ระหว่าง พ.ศ.๒๕๔๒-๒๕๔๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

๔.๘	โครงการในแผนงานกิจกรรมและบริการ ระหว่าง พ.ศ.๒๕๔๒-๒๕๔๖	๖๖
๔.๙	โครงการในแผนงานกิจการนักเรียน ระหว่าง พ.ศ.๒๕๔๒-๒๕๔๖	๖๗
๔.๑๐	โครงการในแผนงานอาคารสถานที่ ระหว่าง พ.ศ.๒๕๔๒-๒๕๔๖	๖๙
๔.๑๑	จำนวนนักเรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ ปีการศึกษา ๒๕๔๕	๗๖

สารบัญแผนภูมิ

		หน้า
๕.๑	รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม ของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร	๑๐๑

บทที่ ๑

บทนำ

๖๐ ๖๐ ๖๐ ๖๐ ๖๐

๑.๑ หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๘ (๒) และมาตรา ๕๘ (๒) กำหนดให้สังคมมีหน้าที่และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นอกจากนี้ มาตรา ๑๘ กำหนดให้สถาบันศาสนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ และมาตรา ๒๓ กำหนดว่าการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา

วัดในพระพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทย และวิถีชีวิตของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพราะนอกจากจะเป็นสถานที่พำนักของพระภิกษุสามเณรยังเป็นสถานที่สำหรับ การศึกษาเล่าเรียนและเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามประเพณีดั้งเดิมมาช้านาน ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี และเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของตะวันตก วัดหลายแห่งทั้งในเมืองหลวงและหัวเมือง ได้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐ

ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (มูลศึกษา) ตามวิธีการสมัยใหม่ แต่เมื่อการศึกษาในระบบโรงเรียนมีการขยายตัวมากขึ้น มีระดับการศึกษาสูงขึ้น และเนื้อหาวิชาที่สอนในโรงเรียนมีเรื่องราวที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระศาสนามากขึ้น วัดกับโรงเรียนก็แยกออกจากกันจนเกือบสิ้นเชิง

อย่างไรก็ตาม ยังปรากฏมีวัดบางแห่งในสังคมไทยปัจจุบัน ที่สามารถจัดการศึกษาตามแนวสากลผสมผสานกับการศึกษาตามแนวดั้งเดิมในพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีผู้เรียนเป็นเยาวชนทั้งสองกลุ่ม คือ กลุ่มสามเณร และกลุ่มฆราวาส มีครูทั้งสองกลุ่ม คือ ครูพระ และครูฆราวาส และในขณะเดียวกันก็ยังสามารถปฏิบัติภารกิจอื่นๆ ของวัดได้อย่างไม่มีข้อบกพร่อง ทั้งในด้านการบำรุงรักษาวัด การจัดกิจการและศาสนสมบัติของวัด ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม การเผยแผ่ศาสนาธรรม การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เป็นวัดเก่าแก่แห่งหนึ่งในอำเภอเมืองจังหวัดน่าน ซึ่งมีชื่อเสียงในด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมสายสามัญศึกษา สำหรับพระภิกษุและสามเณร และยังประสบความสำเร็จในการจัดการมัธยมศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด ในขณะที่สามารถบำรุงรักษาศาสนสมบัติซึ่งมีอายุยาวนานกว่าหกร้อยปีให้มั่นคงถาวร และจัดให้มีกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ อย่างหลากหลาย ทั้งรูปแบบ

ดั้งเดิมและรูปแบบใหม่

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในการจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนาธรรม ของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ยังเป็นที่รู้จักกันในวงแคบ เพราะยังไม่มีการศึกษาเชิงลึก และไม่มี การเผยแผ่ผลงานของวัดในเชิงวิชาการ ด้วยเหตุนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงสนับสนุนให้คณะผู้วิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดน่าน เพื่อเป็นกรณีศึกษา

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบริบททั่วไปของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาสภาพการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน

๑.๒.๔ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน

๑.๒.๕ เพื่อนำเสนอแผนภูมิและรูปแบบการจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำ จังหวัดน่าน

๑.๒.๖ เพื่อส่งเสริมให้วัดพระธาตุช้างค้ำ จังหวัดน่าน จัดทำโครงการพัฒนาระบบการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม ๑ โครงการ

๑.๓ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๓.๑ ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน

๑.๓.๒ ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน

๑.๓.๓ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน ได้ดำเนินงานโครงการพัฒนาระบบการศึกษาและเผยแพร่ศาสนธรรม โดยมีงบประมาณสนับสนุนส่วนหนึ่ง

๑.๔ ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

งานวิจัยนี้ จะศึกษาเฉพาะบริบททั่วไป สภาพการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรม สภาพการบริหารการศึกษา รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน โดยเน้นสภาพในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๕ และรายงานผลการจัดทำโครงการเพื่อสนับสนุนการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรมของวัด ในช่วงเดือนพฤษภาคม - สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

๑.๕ ระเบียบวิธีวิจัย

๑.๕.๑ การวิจัยครั้งนี้จะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา โดยการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยจากข้อกำหนดและเงื่อนไขการดำเนินงาน (TOR) ของกลุ่มงานนโยบายและแผนงานการศาสนาและศิลปวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

๑.๕.๒ เครื่องมือสำหรับการวิจัย คือ

- ๑) เอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิทุกเรื่องที่เกี่ยวข้อง
- ๒) การสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง โดยมีผู้วิจัยเป็นเครื่องมือ
- ๓) การสังเกตสภาพแวดล้อมของวัดและบรรยากาศขององค์การ

๑.๕.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการดังนี้

๑) ผู้วิจัยส่งโครงการวิจัย ไปให้ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนการกุศลของวัด และผู้บริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนวันอาทิตย์ เพื่อนัดหมายการไปขอข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งขอสัมภาษณ์ประเด็นต่างๆ ที่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า

๒) ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลที่วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารหลายครั้ง เพื่อสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าอาวาสวัด ผู้บริหารโรงเรียนของวัด ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสังเกตสิ่งแวดล้อมของวัด

๓) ผู้วิจัยมอบหมายให้ผู้ช่วยนักวิจัย ซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ ช่วยเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิของวัดและโรงเรียน เกี่ยวกับประวัติวัด ประวัติเจ้าอาวาส จำนวนนักเรียน หลักสูตรการเรียนการสอน แผนงาน โครงการงบประมาณการศึกษา โครงสร้างการบริหาร และกิจกรรมการเผยแพร่ศาสนธรรม แล้วสื่อสารกันทางไปรษณีย์และทางโทรศัพท์

๑.๕.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์

เนื้อหา (content analysis) แล้วสรุปประเด็นสำคัญตามขอบเขตเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๕.๕ การตรวจสอบความถูกต้องในการวิจัย และการเผยแพร่ผลงาน

๑) นำเสนอร่างรายงานการวิจัยต่อที่ประชุมสัมมนา เพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

๒) ปรับแก้รายงานการวิจัยตามข้อเสนอแนะของที่ประชุมสัมมนา

๓) นำเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๑๐ เล่ม พร้อมแผ่นบันทึกข้อมูล (disk)

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะ

๑.๖.๑ การจัดการศึกษาของวัด หมายถึง การบริหารและจัดการศึกษาโดยผู้บริหารและบุคลากรของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย

๑.๖.๒ การเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด หมายถึง การดำเนินงานของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารจังหวัดน่าน เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน การอบรมครูจริยศึกษา การส่งเสริมหน่วยเผยแผ่ศีลธรรม งานพระจริยนิเทศก์ และงานพระธรรมทูต เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้รูปแบบของการให้การศึกษิตตามอัธยาศัย

๑.๖.๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุ สามเณร โดยใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

๑.๖.๔ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษา สายสามัญศึกษา ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับเด็กที่ด้อยโอกาสหรือมีฐานะยากจนโดยวัดเป็นผู้จัดตั้ง

๑.๖.๕ บริบทของวัด หมายถึง ประวัติวัด ลำดับเจ้าอาวาส และสิ่งแวดล้อมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เช่น ที่ตั้ง สภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน ปุชนิยมสถานและปูชนียวัตถุที่สำคัญ อาคารเรียนของวัด สภาพเศรษฐกิจของวัด สภาพเศรษฐกิจของชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน

๑.๖.๖ สภาพการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด หมายถึง สภาพการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ และสภาพการเผยแผ่ศาสนาธรรมทุกรูปแบบ ของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

๑) สภาพการจัดการศึกษา เช่น จำนวนนักเรียน จำนวนบุคลากร การบริหารหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน แผนงานโครงการและงบประมาณการศึกษา เป็นต้น

๒) สภาพการเผยแผ่ศาสนาธรรม เช่น คณะกรรมการกิจกรรม ผลการจัดกิจกรรม เป็นต้น

๑.๖.๗ สภาพการบริหารการศึกษาของวัด หมายถึง สภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของผู้เกี่ยวข้อง การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ และบรรยากาศองค์การซึ่ง เป็นผลจาก

การบริหารการศึกษาของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

๑.๖.๘ รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรม หมายถึง รูปแบบของการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เมื่อจำแนกตามระบบการศึกษา คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

๑.๖.๘.๑ โครงการพัฒนาระบบ หมายถึง โครงการที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติให้การสนับสนุนส่วนหนึ่ง โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้ประสานงาน และให้ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม - สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๖๐ ๖๐ ๖๐ ๖๐ ๖๐

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดน่าน จะกล่าวถึงประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระพุทธศาสนาในจังหวัดน่าน โรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดน่าน ภารกิจของวัดด้านศาสนศึกษา ภารกิจของวัดด้านการศึกษาสงเคราะห์ ภารกิจของวัดด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม ความหมาย วัตถุประสงค์และลักษณะเฉพาะของการบริหารการศึกษา บทบาทและภาระหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษา อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส การปกครองคณะสงฆ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๒.๑ พระพุทธศาสนาในจังหวัดน่าน

พระพุทธศาสนาเข้าสู่จังหวัดน่าน ตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นชุมชนเก่าอยู่ที่เมืองวรรณคร (อำเภอปัวในปัจจุบัน) ซึ่งมีหลักฐานแสดงว่าประมาณปี พ.ศ. ๑๙๑๒ พระมหาสุมนเถระ นำพระพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ (เก่า) เข้ามาสู่กรุงสุโขทัย เป็นช่วงที่พญาการเมือง เป็นเจ้าผู้ครองเมืองวรรณคร (ปัว) และพญาผากอง เป็นเจ้าผู้ครองนคร

เวียงกุเพียงแช่แห่ง เหตุการณ์ในยุคนี้ ได้ถูกบันทึกไว้ในหลายตำนาน ทำให้ทราบว่าพญาการเมืองได้นำเอาพระบรมสารีริกธาตุจากสุโขทัย พร้อมพระพิมพ์เงินพิมพ์ทอง อย่างละ ๒๐ องค์ มาบรรจุในเจดีย์ที่วัดกุเพียงแช่แห่ง และต่อมามีการย้ายเมืองและสร้างวัดวาอารามต่างๆ หลายวัด เช่น วัดพระธาตุช้างค้ำ และเจดีย์วัดพญาวัด เป็นต้น และต่อมา ประมาณ พ.ศ. ๑๙๗๓ พระมหาธรรมคัมภีร์ นำพระพุทธศาสนา นิกายลังกาวงศ์ (ใหม่) จากลังกาเข้ามาสู่ดินแดนล้านนา และเมื่อ เชียงใหม่เรืองอำนาจ พระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้ชัยชนะเหนือเมืองน่าน ได้สร้างสถูปไว้ที่วัดสวนตาลและนำพระสงฆ์มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามรูปแบบของล้านนา พระพุทธศาสนาในเมืองน่าน สมัยดั้งเดิมจึงเป็นเครื่องมือที่เจ้าผู้ครองนครใช้ในการควบคุมทางสังคม โดยมีพระเถระเป็นผู้ชี้แนะสังคมและควบคุมวิถีสังคมมาโดยตลอด ความเชื่อทางพุทธศาสนาของชาวน่าน คือ เชื่อในกฎแห่งกรรม เชื่อในความไม่เที่ยงตามพระธรรมจักกัปปวัตตนสูตร เชื่อว่าชาติหน้ามีจริง และเชื่อในอานิสงส์ผลบุญ การให้ทาน และการทำบุญ (คณะกรรมการ ฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการ จัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. ๒๕๔๒ : ๑๕๑ - ๑๕๓)

๒.๒ โรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดน่าน

วัดในพระพุทธศาสนา ในจังหวัดน่าน นอกจากจะเคยเป็นศูนย์กลางของสังคมสมัยโบราณแล้วยังทำหน้าที่เป็นสถาบันการศึกษา พระปริยัติธรรมสำหรับพระภิกษุและสามเณรอีกด้วย ในปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในจังหวัดน่าน มีอยู่ทั้งสิ้น

๙ แห่ง สถิติเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕ (ข้อมูลของสำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดน่าน) แสดงว่า มีจำนวนนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทั้งสิ้น ๑,๘๗๔ รูป ตามรายละเอียดในตาราง ๑

ตารางที่ ๒.๑ จำนวนนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕

หน่วย : รูป

ที่	โรงเรียน	อำเภอ	ม.ต้น	ม.ปลาย	รวม
๑	นันทบุรีวิทยา	เมืองน่าน	๓๑๒	๓๒๔	๖๓๖
๒	ราชฎร์บำรุง	ทุ่งช้าง	๔๕	๓๗	๘๒
๓	ดอนมดแดง	สันติสุข	๘๘	-	๘๘
๔	น้ำไคร้รัตนชัยศึกษา	ท่าวังผา	๘๑	-	๘๑
๕	นิโครธาราม	ท่าวังผา	๑๖๒	๒๐	๑๘๒
๖	นาราบ	น่าน้อย	๕๗	-	๕๗
๗	เมืองราม	เวียงสา	๘๒	-	๘๒
๘	บุญยืน	เวียงสา	๑๕๙	๖๔	๒๒๓
๙	ปรารงค์	ปัว	๓๓๔	๑๐๙	๔๔๓
รวม			๑,๓๒๐	๕๕๔	๑,๘๗๔

๒.๓ การกิจของวัดด้านศาสนศึกษา

ภารกิจด้านศาสนศึกษาเป็นภารกิจด้านหนึ่งใน ๖ ด้านของวัด ซึ่งประกอบด้วยภารกิจด้านการปกครอง ภารกิจด้านศาสนศึกษา ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

ภารกิจด้านการสาธารณูปการ และภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ เพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๕ ตี และมาตรา ๓๗

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๒) ได้สรุปสาระสำคัญของภารกิจด้านศาสนศึกษาว่า เป็นการจัดการศึกษา ปริญญาตรีธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันควรแก่สมณะ ซึ่งในปัจจุบันมีการจัดการศึกษาเป็นสองส่วน คือ

๒.๓.๑ การศึกษาพระปริยัติธรรม จำแนกเป็น

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มี ๓ ระดับ คือนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก ซึ่งถ้าจัดให้ฆราวาสจะเรียกว่า การศึกษาธรรมศึกษา แบ่งหลักสูตรเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มี ๘ ระดับ หรือ ๙ ประโยค ได้แก่ บาลีไวยากรณ์ และเปรียญธรรม ๓ - ๘ ประโยค

๒.๓.๒ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกาศทำระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๔ และปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๓๕ แบ่งออกเป็นหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง เพราะฝ่ายศาสนจักรจะได้ศาสน-

ทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา อย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรมสมควรแก่ภาวะ สามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าพระภิกษุ สามเณรเหล่านี้ลาสิกขาไปแล้วก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐ หรือเข้ารับราชการได้ (กรมการศาสนา. ๒๕๓๖)

สภาพปัจจุบัน แนวโน้มในอนาคตและปัญหาทางการศาสนศึกษา

ฝ่ายวิจัยและประเมินผล กองแผนงาน กรมการศาสนา (๒๕๔๒ : ๗ - ๑๐) ได้สังเคราะห์ผลงานวิจัยของกรมการศาสนา ด้านศาสนศึกษา พบว่า

๑) สภาพปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต : การศาสนศึกษาเป็นการจัดการศึกษาให้ความรู้แก่พระภิกษุสามเณร โดยจัดหลักสูตร ๓ ประเภท คือ

(๑) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ นักธรรมตรี โท เอก มีการสอนกระจายไปทั่วทุกภูมิภาคในประเทศ

(๒) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี แบ่งเป็น ๘ ระดับ คือ

- บาลี - ไวยากรณ์ ๑-๒
- บาลี - ไวยากรณ์ ๓ = เปรียญธรรม ๓ ประโยค
- บาลี - ไวยากรณ์ ๔ = เปรียญธรรม ๔ ประโยค
- บาลี - ไวยากรณ์ ๕ = เปรียญธรรม ๕ ประโยค
- บาลี - ไวยากรณ์ ๖ = เปรียญธรรม ๖ ประโยค

- บาลี - ไวยากรณ์ ๗ = ปริยัติธรรม ๗ ประโยค
- บาลี - ไวยากรณ์ ๘ = ปริยัติธรรม ๘ ประโยค
- บาลี - ไวยากรณ์ ๙ = ปริยัติธรรม ๙ ประโยค

สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีกระจายทั่วประเทศ โครงสร้างการบริหารของสำนักเรียนมีรูปแบบที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับขนาดและความพร้อม ผู้บริหารจะเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยมีแม่กองบาลีสนามหลวง เป็นผู้รับผิดชอบหลักสูตรและการวัดผล ในแต่ละปีจะมีผู้เรียนที่ขาดสอบและสอบตกจำนวนมากค่อนข้างสูง การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสืบทอดพระศาสนาอย่างแท้จริง

(๓) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จัดสอนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ จากการศึกษาพบว่า มีการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการจัดการเรียนการสอนสายสามัญควบคู่ไปกับการศึกษาในแผนกธรรมบาลี ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่จะดำรงตำแหน่งครูใหญ่ควบคู่กับตำแหน่งในการปกครองของคณะสงฆ์ มีความรู้ทั้งในแผนกธรรมบาลี และทางโลก ได้รับการฝึกอบรมในการบริหารงานโรงเรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ จะมีวุฒิการศึกษาตามที่ระเบียบกำหนด แต่มีประสบการณ์การสอนน้อย ได้รับค่าตอบแทนน้อย นักเรียนส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน เป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา และมาจากชนบท แนวโน้มในอนาคตคาดว่าการศึกษาประเภทนี้ รัฐบาลจะให้ความสำคัญสูงสุดเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาประเภทอื่นๆ โดยรัฐจัดสรรเป็นเงินงบประมาณเพื่อการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่

แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่๒) พ.ศ. ๒๕๔๕

๒) ปัญหาการศึกษา

- (๑) รูปแบบการบริหารงาน กฎเกณฑ์ ระเบียบต่างๆ มีความหลากหลาย ซึ่งกำหนดโดยผู้บริหารสำนักเรียน
- (๒) หลักสูตรมีเนื้อหาสาระมากเกินไป
- (๓) การวัดผลไม่ทันสมัย
- (๔) ขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการสอน

๒.๔ การกิจของวัดด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ของวัด เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ซึ่งในปัจจุบันมีการดำเนินงาน ๓ รูปแบบ ดังนี้

๒.๔.๑ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาตามหลักสูตรพิเศษ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ หมวดวิชา คือ หมวดวิชาบังคับ ได้แก่ วิชาประวัติพระพุทธศาสนา วิชาธรรม และวิชาศาสนพิธี กับหมวดวิชาเลือก ซึ่งแต่ละศูนย์จะเลือกสอนตามความเหมาะสมของสภาพท้องถิ่นและความพร้อมของศูนย์

๒.๔.๒ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงาม แก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้พระภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้น และเป็นศูนย์ประสานสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน โดยรับเด็กวัยก่อนประถมศึกษา การดำเนินงานใช้งบประมาณอุดหนุนของกรมการ

ศาสนาและเงินอุดหนุนจากวัดที่ตั้งศูนย์

๒.๔.๓ โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับทึน เป็นโรงเรียนสายสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งจัดตั้งโดยวัด

สภาพปัจจุบัน แนวโน้มในอนาคต และปัญหาทางการศึกษาสงเคราะห์

ฝ่ายวิจัยและประเมินผล กองแผนงาน กรมการศาสนา (๒๕๔๒ : ๑๘ - ๑๙) ได้สังเคราะห์ผลงานวิจัยของกรมการศาสนาทางการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า

๑) สภาพปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต : การศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาของสงฆ์ที่จัดให้แก่เยาวชนและฆราวาส เช่น โรงเรียนการกุศลของวัด ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จากการสังเคราะห์งานวิจัย พบว่า ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดให้บริการแก่เด็กในชุมชน ได้รับงบประมาณอุดหนุนจากกรมการศาสนา ส่วนใหญ่จะเป็นศูนย์ขนาดเล็ก ตั้งอยู่ภายในวัด ผู้บริหารศูนย์จะเป็นเจ้าอาวาส ครูพี่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับอนุปริญญา และไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง การเรียนการสอน ใช้แนวการจัดประสบการณ์ของกระทรวงศึกษาธิการนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น สื่อการสอน จะมีลักษณะเป็นสื่อพื้นฐาน แนวโน้มในอนาคตคาดว่า ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดยังคงเป็นที่ต้องการของชุมชนต่อไป และควรจะได้ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า ส่วนใหญ่เปิดการสอน

หลายปี ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ สามเณร แต่ละศูนย์มีนักเรียน ประมาณ ๒๐-๖๐ คน มีห้องเรียนแบบอเนกประสงค์ ผู้ที่ทำการสอนจะมีวุฒิตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ถึงปริญญาตรี และปริญญาธรรม ๕ ประโยค นักธรรมเอก มีหลักสูตรการสอนสำหรับครู แต่ไม่ยึดการสอนตามหลักสูตรเป็นหลักในการสอนมากนัก มีการประเมินผลทุกภาคเรียน

๒) ปัญหาการศึกษาสงเคราะห์

- (๒.๑) การบริหารงานยังไม่เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ
- (๒.๒) งบประมาณไม่เพียงพอ
- (๒.๓) ครูผู้สอนไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๒.๕ การกิจของวัดด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

การเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด โดยทั่วไป จะดำเนินการใน ๒ ลักษณะ คือ เป็นโครงการที่ปฏิบัติสืบเนื่อง และเป็นโครงการเฉพาะกิจตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๕.๑ การเผยแผ่ศาสนาธรรมในลักษณะที่ปฏิบัติสืบเนื่อง ได้แก่

(๑) หน่วยงานประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ดำเนินการตามระเบียบของมหาเถรสมาคมว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้วัดทำหน้าที่อบรม แนะนำ สั่งสอน สงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญู กตเวทิตาธรรม สามัคคีธรรม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชน

(๒) การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน เป็นการจัดการอบรม ที่กรมการศาสนาจัดขึ้น โดยส่งอนุศาสนาจารย์ ออกไป อบรมจริยธรรมนักเรียน นักศึกษา ข้าราชการและประชาชน ตามภูมิภาคต่าง ๆ

(๓) การอบรมครูจริยศึกษา เป็นโครงการที่กรมการศาสนา จัดขึ้น เพื่อให้การอบรมแก่ครูผู้สอนจริยศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจ ในเทคนิคและวิธีการจัดจริยศึกษาในโรงเรียน

(๔) การส่งเสริมหน่วยเผยแผ่ศีลธรรม ดำเนินงานตาม ระเบียบกรมการศาสนา ว่าด้วยการส่งเสริมและอุดหนุนหน่วยเผยแผ่ ศีลธรรมทางพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๒๖

(๕) การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ (นพกะ) เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ใน หมู่บ้าน เพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจแก่ผู้เยาว์ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ให้การอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของ หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียกว่า พุทธมามกาจารย์ หน่วย สงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ แบ่งเป็น ๓ คณะเรียกว่า คณะประถม พุทธมามกะ คณะมัธยมพุทธมามกะ และคณะอุดมพุทธมามกะ ซึ่ง จัดการฝึกอบรมให้แก่เด็กและผู้เยาว์ อายุ ๗-๑๐ ปี อายุ ๑๑-๑๕ ปี และอายุ ๑๖-๑๘ ปี ตามลำดับ

(๖) งานพระจริยนิเทศก์ ดำเนินการตามระเบียบของ กรมการศาสนา ว่าด้วยพระจริยนิเทศก์ พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยกรมการ ศาสนาแต่งตั้งพระภิกษุที่สำเร็จการศึกษาไม่น้อยกว่าเปรียญธรรม ๖ ประโยค และนักธรรมชั้นเอก หรือจบการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มี

พื้นฐานความรู้ไม่น้อยกว่าเปรียญธรรม ๔ ประโยค ไปช่วยเหลือเจ้าคณะ จังหวัดในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

(๗) งานพระธรรมทูต ดำเนินการตามมติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ

๒.๕.๒ การเผยแผ่ศาสนธรรมในลักษณะที่เป็นโครงการเฉพาะกิจ คือ การปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลตามศักยภาพของวัด เพื่อ พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตามนโยบายของรัฐบาลหรือกระทรวง ศึกษาธิการ เช่น โครงการอุทยานการศึกษา โครงการสวนสมุนไพร ในวัด โครงการลานวัดลานใจ ลานกีฬา โครงการวัดพัฒนาตัวอย่าง เป็นต้น

สภาพปัจจุบัน แนวโน้มในอนาคต และปัญหาด้านการเผยแผ่ ศาสนธรรม

ฝ่ายวิจัยและประเมินผล กองแผนงาน กรมการศาสนา (๒๕๔๒ : ๒๐ - ๒๒) ได้สังเคราะห์ผลงานวิจัยของกรมการศาสนาด้านการเผยแผ่ ศาสนธรรม พบว่า

๑) สภาพปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต : การเผยแผ่ เป็นการ นำศาสนธรรมหรือคำปฏิบัติคำสอนในพระพุทธศาสนาสู่ปวงชน โดย ใช้รูปแบบและวิธีการต่างๆ จากการสังเคราะห์งานวิจัยของกรมการ ศาสนา พบว่า ปัจจุบันมีการเผยแผ่ในสถานศึกษา หน่วยเผยแผ่ ศีลธรรม หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล หน่วยพุทธมามกะ ด้วย

วิธีการเทศน์ อบรมปฏิบัติธรรม เอกสารสิ่งพิมพ์ ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแพร่ ได้แก่ พระธรรมทูต พระวิปัสสนาจารย์ พระบัณฑิตอาสาพัฒนา พระเปรียญอาสาพัฒนา พระจริยนิเทศก์ คณะกรรมการและสมาชิก ในพุทธสมาคม ครูอาจารย์ที่สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผู้ที่ทำหน้าที่อบรมประชาชนประจำตำบล ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแพร่ศีลธรรมในสถาบันการศึกษาและอื่นๆ เนื้อหาที่ให้การอบรมจะเน้นหนัก คือ หลักศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และสามัคคีธรรม สัมมาชีพ เป็นต้น แนวโน้มในอนาคต ในเรื่องการเผยแพร่พระพุทธศาสนา คาดว่า น่าจะมีการเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการให้เหมาะสม ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง

๒) ปัญหาการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

๒.๑) ขาดพระนักเทศน์ และพระส่วนหนึ่งขาดความรู้ความเข้าใจศาสนธรรมที่ถูกต้อง

๒.๒) ขาดวิทยากร/บุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องศาสนธรรมที่ถูกต้อง

๒.๓) ขาดแคลนสื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ

๒.๖ ความหมาย วัตถุประสงค์ และลักษณะเฉพาะของการบริหารการศึกษา

นิพนธ์ กิณาวงค์ (๒๕๔๑ : ๓๔-๓๕) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา มีความหมายหลากหลายประการ เช่น

๑) การบริหารการศึกษา หมายถึง การดำเนินการต่างๆ ของ

ผู้บริหารเพื่อให้คนกลุ่มหนึ่ง (นักเรียน) ได้เจริญงอกงามไปสู่จุดประสงค์ที่ต้องการ โดยกำหนดให้คนกลุ่มหนึ่ง (ครู) เป็นตัวแทนในการดำเนินการ

๒) การบริหารการศึกษา หมายถึง การร่วมกันของกลุ่มคนในการให้บริการทางการศึกษาแก่นักเรียน โดยการทำให้เกิดความร่วมมือกันทั้งครู ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนทั่วไป

๓) การบริหารการศึกษา คือ การใช้ทรัพยากรการบริหารให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อพัฒนาคุณภาพของพลเมือง โดยวิธีการจัดองค์การ การสั่งการ การอำนวยความสะดวกตามนโยบายของรัฐ

๔) การบริหารการศึกษา คือ กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายๆ คนร่วมมือกันพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม ค่านิยม ตรงกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

วัตถุประสงค์ของการบริหารการศึกษา จะเน้นที่การพัฒนาบุคลิกภาพและการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนั้น เทคนิคการบริหารการศึกษาจะเน้นการชักชวน โน้มน้าวให้คนเห็นความสำคัญของการศึกษา การบริหารการศึกษาจึงเน้นการติดต่อสื่อสารในองค์การที่เปิดกว้างและมีอิสระมากกว่าการบริหารประเภทอื่น นอกจากนั้น การบริหารการศึกษายังเป็นกระบวนการที่ใช้เวลา ผลที่ได้ไม่ปรากฏให้เห็นอย่างทันทีทันใด และการประเมินผลการศึกษาเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพและการ

เรียนรู้ของคน ซึ่งมีความสลับซับซ้อนมาก

๒.๗ บทบาทและภาระหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษา

วิจิตร ศรีสอาน (อ้างใน นิพนธ์ กินาวงศ์. ๒๕๔๑ : ๕๓) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติที่สำคัญของผู้บริหารการศึกษาไว้ ๓ ประการ คือ ต้องเป็นผู้มีภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐาน ซึ่งขยายความได้ดังนี้

๑) ภูมิรู้ คือ ต้องมีความรู้ทางบริหารศาสตร์ เข้าใจหลักการแนวคิด ทฤษฎีทางการบริหาร มีทักษะที่จำเป็นในการบริหารงาน รวมทั้งมีความรู้ทางวิชาพฤตินิยมศาสตร์ มีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ มีเทคนิควิธีในการประสานงาน การแก้ปัญหา และการตัดสินใจ เป็นต้น

๒) ภูมิธรรม คือ ต้องมีคุณธรรมในการบริหาร มีความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนาโดยเฉพาะต้องรู้จักใช้หลักธรรมทางศาสนาเพื่อการบริหารงาน เช่น พรหมวิหาร ๔ สัมปยุตธรรม ๗ สังคหวัตถุ ๔ อธิปไตย ๔ เป็นต้น

๓) ภูมิฐาน คือ ต้องมีบุคลิกลักษณะที่เหมาะสมในการเป็นผู้บริหาร ทั้งด้านการพูดจา การแต่งกาย บุคลิกภาพส่วนบุคคล รวมทั้งเป็นผู้ใฝ่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม อยู่เสมอ

ริชาร์ด กอร์ตัน (Gorton : ๑๙๘๓) ได้สรุปบทบาทสำคัญของผู้บริหารการศึกษาไว้ ๖ ประการ คือ

- (๑) บทบาทในฐานะเป็นผู้บริหาร
- (๒) บทบาทในฐานะเป็นผู้บริหารการสอนและด้านวิชาการ
- (๓) บทบาทในฐานะเป็นผู้รักษาระเบียบวินัย

- (๔) บทบาทในฐานะผู้ส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์
- (๕) บทบาทในฐานะผู้ประเมินผล
- (๖) บทบาทในฐานะผู้แก้ปัญหาความขัดแย้ง

๒.๘ บทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์

คณะสงฆ์ ได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในสังคมไทย แบ่งได้เป็น ๖ ประการ (กรมการศาสนา. ๒๕๒๖. อ้างโดย ฝ่ายวิจัยและประเมินผล กองแผนงาน กรมการศาสนา. ๒๕๔๒ : ๕ - ๖) คือ

๑) การรักษาความเรียบร้อยดีงาม ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้พระภิกษุ สามเณร ทั้งสังฆมณฑลปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างบริสุทธิ์ ถูกต้อง เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน ให้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนาอย่างทั่วถึงทั่วประเทศ

๒) การศาสนศึกษา ได้แก่ การดำเนินการให้พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย จนมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

๓) การศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือให้เด็กและประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งในและนอกระบบการศึกษาของรัฐ เพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ

๔) การเผยแผ่พระศาสนา ได้แก่ การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้ทราบ เข้าใจ และน้อมนำไปปฏิบัติเพื่อลวงพ้นความทุกข์และประสบความสำเร็จตามอุปนิสัย และผลของการปฏิบัติ

ตามหลักพระพุทธศาสนา อันจะส่งผลให้สังคมตลอดจนประเทศชาติ มีความผาสุก สันติสุข และเจริญก้าวหน้า

๕) การสาธารณูปการ ได้แก่ การดำเนินการให้วัดทั่วประเทศ เป็นวัดโดยสมบูรณ์ เป็นที่พักพำนักอาศัย ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัยของพระภิกษุ สามเณร เป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศล ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และกระทำกิจกรรมของสังคมของประชาชนแห่ง วัด หรือในท้องที่ที่ตั้งแห่งวัดนั้น ตลอดจนการรักษาวัดมนธรรม และ อนุรักษ์ศิลปโบราณวัตถุและโบราณสถานของสังคมนั้นๆ ด้วย

๖) การสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ ประชาชนทางด้านจิตใจ และทางวัตถุที่ไม่ขัดพระธรรมวินัยและ สมณวิสัย เพื่อประโยชน์และความสุขของประชาชนทั่วไป

๒.๙ อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๗ ได้กำหนดให้เจ้าอาวาสของวัดในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ ๔ ประการหลัก คือ

- ๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปด้วยดี
- ๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ ที่มีที่อยู่หรือ พำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- ๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัย แก่ บรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๔) ให้ความสะดวกตามควรในการบำเพ็ญกุศล

๒.๑๐ การปกครองคณะสงฆ์

ในปัจจุบัน คณะสงฆ์อยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ตามความในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งระบุการจัดระเบียบการปกครอง คณะสงฆ์ ให้เป็นไปตามที่กำหนด ในกฎหมายมหาเถรสมาคม

การปกครองคณะสงฆ์ มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุติก นิกาย ปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุ สามเณรในนิกายนั้นๆ และแบ่งเป็นการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และการปกครองคณะ สงฆ์ส่วนภูมิภาค

ในการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มีเจ้าคณะใหญ่หนกลาง เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก เจ้าคณะใหญ่ หนใต้ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ตามภาคการปกครอง ที่กำหนดไว้ และมีเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ปฏิบัติหน้าที่ในเขต ปกครอง คณะสงฆ์ธรรมยุตทุกภาค

อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ คือ (๑) ดำเนินการปกครอง คณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช (๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี (๓) วินิจฉัยการ ลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์ คำสั่ง หรือคำวินิจฉัย ชั้นภาคหรือ มีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่น จากมหาเถรสมาคม

(๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ (๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุ สามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และ (๖) ตรวจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองเป็นครั้งคราว (กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๒ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง)

การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค แบ่งเป็นระดับภาค ระดับจังหวัดอำเภอ และระดับตำบล มีผู้ปกครองบังคับบัญชาในตำแหน่ง เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล ตามลำดับ (กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค)

กฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๑๔ พ.ศ. ๒๕๓๕ ว่าด้วยจำนวนและเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค กำหนดให้มีจำนวนภาค ๑๘ ภาค และกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะภาค ๕ ประการ คือ (๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชา สมเด็จพระสังฆราช (๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อย ดึงงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแพร่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี (๓) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์ คำสั่ง หรือคำวินิจฉัย ชั้นจังหวัด (๔) แก้ไข ข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัด ให้เป็นไปโดยชอบ และ (๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและ เจ้าอาวาส ตลอดถึง

พระภิกษุ สามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และตรวจตราชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกันกับเจ้าคณะภาค แตกต่างกันที่เขตพื้นที่การปกครองดูแลเท่านั้น

๒.๑๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มงานศาสนา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (เอกสารอรรถาธิบาย : ๑๓ - ๑๖) ได้กล่าวถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา การดำเนินงาน และความต้องการของคณะสงฆ์ ต่อการศึกษา พระปริยัติแผนกธรรมบาลีไว้หลายประการ เช่น (๑) ด้านการบริหารและการจัดการ พบว่า วัดที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จะรับผิดชอบการดำเนินงานด้วยตนเอง ทั้งด้าน งบประมาณ อาคารสถานที่ การบรรจุครูผู้สอน การจัดช่วงเวลาในการเรียนการสอน การบริการ ภัตตาหารและที่พักแก่ผู้เรียน ซึ่งทั้งหมดเป็นการจัดการศึกษาแบบให้เปล่า การบริหารสำนักเรียนจึงขึ้นอยู่กับศักยภาพของเจ้าอาวาสวัดเป็นสำคัญ การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ครูผู้สอนขาดขวัญและกำลังใจ สำนักเรียนส่วนภูมิภาคขาดแคลน หนังสือคัมภีร์และผู้ทรงคุณวุฒิ นักเรียนขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน (๒) ด้านหลักสูตรการเรียนการสอนพบว่า หลักสูตรใช้มานานกว่า ๕๐ ปี ไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ส่วนการจัดการเรียนการสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีรูปแบบที่หลากหลาย บางสำนักมีการเปิดสอนหลายชั้น บางสำนักเรียนเปิดสอนเฉพาะระดับประโยค

๑-๒ ระยะเวลาการจัดการเรียนการสอนไม่ตรงกัน บางสำนักเรียนมีการจัดสอบก่อนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนสอบสนามหลวง บางสำนักเรียน มีการลงเวลาเรียนของผู้เรียน เป็นต้น การเรียนการสอนเน้นความจำในเนื้อหา ระบบการสอนเป็นระบบพี่สอนน้องเป็นส่วนใหญ่ การเรียนการสอนไม่คำนึงถึงความแตกต่างของความรู้เดิมของผู้เรียน และจะใช้การเรียนรวมชั้นเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ด้านผู้เรียนนั้น มีผู้สนใจศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีน้อย เนื่องจากหลักสูตรค่อนข้างยาก เกณฑ์การวัดผลค่อนข้างเข้มงวดและสอบวัดผลเพียงปีละ ๑ ครั้ง มุ่งอบรมศาสนทายาทเพียงประการเดียว รวมทั้งไม่มีระเบียบบังคับระยะเวลาการครองสมณเพศของผู้บวช พระภิกษุบางรูปจึงบวชโดยไม่ได้ศึกษาพระธรรมวินัย ด้านผู้สอน พบว่า ในต่างจังหวัดค่อนข้างขาดแคลนครูผู้สอนแผนกบาลีที่มีคุณภาพ ครูขาดขวัญกำลังใจ และขาดการส่งเสริมอบรมวิชาการศึกษา ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่ามีเฉพาะหนังสือเรียน หนังสือเก่า และไม่มีการปรับปรุงและส่งเสริมให้มีการผลิตตำราและคู่มือประกอบการเรียน และด้านอาคารสถานที่ พบว่า ส่วนใหญ่มักใช้ศาลาการเปรียญ ซึ่งเป็นอาคารอเนกประสงค์คับแคบ ไม่มีบรรยากาศในการเรียน ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ (๓) ด้านการวัดผลการศึกษา พบว่าการวัดผลการศึกษา มีวิธีการวัดผลแยกกันในแต่ละวิชา ถ้าสอบไม่ผ่านวิชาใด ถือว่าสอบตกทั้งหมดในปีนั้น เกณฑ์การให้คะแนนค่อนข้างเคร่งครัด ครูผู้สอน ไม่ได้เป็นผู้ออกข้อสอบ ข้อสอบส่วนใหญ่เน้นความจำ จึงทำให้ผู้สอบผ่านประมาณร้อยละ ๒๐ ต่อปี เท่านั้น และพบว่า ยังขาดระบบการตรวจสอบติดตามผล และการนิเทศการศึกษาเพื่อช่วยเหลือ การประสานความร่วมมือระหว่างสำนักเรียนมีค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ ยังพบว่า

เกณฑ์การวัดผลและประเมินผล มักจะวัดความจำมากกว่าความเข้าใจ และการวิเคราะห์ ขาดการวัดทักษะของภาษา การตรวจขึ้นอยู่กับอารมณ์ ความรู้สึก ภูมิหลังและประสบการณ์ของผู้ตรวจ เป็นการตรวจหาข้อผิดพลาดซึ่งให้ความสำคัญกับด้านลบมากกว่าด้านบวก ข้อสอบยากเกินไป เข้มงวดและตึงมาก ไม่เหมาะกับวัยของผู้เรียน

กองแผนงาน กรมการศาสนา ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (๒๕๓๕) พบว่า

๑) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่วนใหญ่เปิดทำการสอนมานานหลายปีผู้ที่ปฏิบัติงานส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ สามเณรมีนักเรียนประมาณ ๒๐-๖๐ คน มีห้องเรียนแบบอเนกประสงค์ สามารถจัดกิจกรรมอื่นๆ ได้ในเวลาเดียวกัน ผู้ที่ทำการสอนจะมีวุฒิตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ ๖ จนถึงปริญญาตรี และเปรียญธรรม ๕ ประโยค นักธรรมเอก

๒) สภาพการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การปฏิบัติงานเป็นรูปของคณะกรรมการ แต่ความสัมฤทธิ์ผลไม่ได้ขึ้นอยู่กับการทำงานแบบดังกล่าว กลับจะเกิดผลประโยชน์มากกว่า เมื่อมีการปฏิบัติงานแบบสายบังคับบัญชา มีการวางแผน ทำแผนปฏิบัติงาน กำหนดกิจกรรมไว้ล่วงหน้า จัดบุคลากรให้เหมาะสมพอสมควร เท่าที่พบมักจะขาดบุคลากร ทำให้หน้าที่และงานบางอย่างบกพร่องไป การควบคุม กรมการศาสนาไม่ได้มีมาตรการที่เข้มงวดนัก ส่วนมากจะให้อิสระในการดำเนินการ อาคารสถานที่เรียนในชนบทจะมีปัญหามาก เพราะขาดโต๊ะ เก้าอี้ และอุปกรณ์การเรียนการสอน มีหลักสูตรสำหรับครู แต่การสอนจริงไม่ค่อยยึดมากนัก จัดกิจกรรมการเรียนการสอนบ้างบางโอกาส มีการประเมินผลการเรียนทุกภาค

เรียน บางศูนย์ฯ มีการส่งเสริมขวัญกำลังใจ ขาดงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอน ศูนย์ฯ พยายามจัดทุนการศึกษาและค่าช่วยสอนของครูให้ แต่ได้ไม่ทั่วถึง ในปัจจุบัน ศูนย์ฯ พยายามจัดประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองและประชาชนในที่ชุมชนได้ทราบและเข้าใจวัตถุประสงค์การดำเนินงานของศูนย์ฯ เพื่อจะได้ขอความร่วมมือร่วมใจให้กิจการเจริญก้าวหน้าต่อไป

๓) ปัจจัยที่เป็นผลกระทบหรือเป็นปัญหามากต่อการพัฒนาการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ คือ การจัดตั้งผู้อำนวยการศูนย์ การบริหารงานของคณะกรรมการดำเนินงานการจัดระบบงานภายในศูนย์ ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวนักเรียน พฤติกรรมการสอนของครู และการส่งครูผู้สอนเข้าอบรมสัมมนาในสถาบันทางการศึกษา ส่วนเรื่องที่มีผลกระทบน้อยหรือมีปัญหาน้อย คือ การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ การจัดทำแผนงาน โครงการ การควบคุมติดตามประเมิน การได้รับความร่วมมือช่วยเหลือ ด้านทุนดำเนินการจากชุมชนในท้องถิ่น การนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ในการบริหาร การนำความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์มาใช้ การพัฒนาวิธีการสอนของครู และการส่งเสริมความร่วมมือกับวัดอื่น

มนัส ภาคภูมิ และคณะ (๒๕๓๕) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถตอบสนองนโยบายการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ช่วยให้พระภิกษุสามเณรได้รับโอกาสทางการศึกษา ช่วยเอื้อประโยชน์เกี่ยวกับการศึกษาธรรม-บาลี และเสริมสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับวัด แต่การดำเนินการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติ

ธรรมแผนกสามัญศึกษา ยังมีความแตกต่างกันมาก ในการบริหารและการจัดการ รวมทั้งคุณภาพ การจัดการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนมัธยมในสังกัดหน่วยงานอื่นๆ และในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาด้วยตนเอง ปัญหาต่างๆ คือ แนวทางการดำเนินงาน ยังไม่เป็นระบบชัดเจน มีความขาดแคลนในแทบทุกด้าน อาทิ งบประมาณ อาคารสถานที่ บุคลากรสื่อการเรียนการสอน

สมศักดิ์ คำศรี (๒๕๓๖) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี พบว่า ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีควรได้รับการอบรมในเรื่องต่อไปนี้

๑) ด้านความรู้ทั่วไป ได้แก่ แนวการสอนมคธและไทย ไวยากรณ์ การนำไวยากรณ์ไปใช้ การวิเคราะห์ การแปล การสอนสัมพันธ์ไทย หลักการสอน แนวการออกข้อสอบ การวิเคราะห์ศิลปวัฒนธรรม คติธรรม ในหลักสูตร เทคนิคการสอน วิธีการสอน อุปกรณ์ต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ สไลด์

๒) ด้านความเป็นครู ได้แก่ เทคนิควิธีการสอน สื่อการสอน จิตวิทยาการเรียนการสอน จิตสำนึกของความเป็นครู ความขยัน เอาใจใส่ต่อนักเรียน ความรับผิดชอบ หลักสูตรความเป็นครู กระบวนการจัดการเรียนการสอน การจัดการและการประเมินผล การมีประสบการณ์ในการสอน พฤติกรรมของครู เนื้อหาวิชาต่างๆ มนุษย์สัมพันธ์ โดยสอนให้เกิดความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้

๓) ด้านอื่นๆ ได้แก่ ความรู้และทัศนคติต่อโลก การศึกษาของคณะสงฆ์ การสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียน การใช้ภาษาสากลประยุกต์ใช้กับภาษาบาลี กฎหมายเบื้องต้น การบริหารเบื้องต้น สาธารณสุข

มูลนิธิ คอมพิวเตอร์แนะแนวการศึกษา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วาาศิลป์ โดยนำเนื้อหาในพระไตรปิฎกมาเป็นแนวการอบรม

เหม ทองชัย (๒๕๓๖) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาพัฒนา ศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียนของวัด พบว่า รูปแบบของศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัดควรจัดตั้งภายในวัด โดยจัดเป็นอาคารอิสระ จากส่วนอื่น มีสนามเด็กเล่น ไม่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม ผู้บริหารศูนย์เป็นเจ้าของวัด คุณสมบัติของผู้บริหารมีความตั้งใจจริงในการทำงาน มีคณะกรรมการจากบุคคลภายนอกวัด โดยมีเจ้าอาวาสวัดเป็นประธาน ครูพี่เลี้ยงเป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาเกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง เป็นผู้เสียสละ อดทน มีความเอาใจใส่ต่อเด็ก ผู้ควบคุมดูแลการดำเนินงาน คือศึกษานิเทศก์จังหวัด และหลักสูตรการฝึกอบรมผู้บริหารศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีเนื้อหาว่าด้วยศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด การบริหารศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ ด้านธุรการ ฯลฯ และการเขียนแผนการบริหารศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

กมล รอดคล้าย และคณะ (๒๕๓๙) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พบว่า ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดส่วนใหญ่ให้บริการแก่เด็กปกติ ในชุมชนเกษตรกรรม เป็นศูนย์ขนาดเล็ก มีเด็กนักเรียนต่ำกว่า ๑๐๐ คน อาคารสถานที่ของศูนย์เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรม มีเครื่องเล่นกลางแจ้ง และมีสถานที่สะอาดร่มรื่น ครูพี่เลี้ยงในศูนย์ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับอนุปริญญา แต่ยังขาดการฝึกอบรมที่เป็นระบบต่อเนื่อง และขาดสวัสดิการ รวมทั้งขวัญกำลังใจในการทำงาน

งานที่ปฏิบัติในศูนย์เน้นการดูแลสุขภาพอนามัยเด็ก โดยแนวการจัดประสบการณ์จะใช้แนวของกระทรวงศึกษาธิการมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น แต่วิธีสอน วิธีการวัดผล และสื่อการเรียนยังใช้รูปแบบง่าย ๆ ระดับพื้นฐาน เช่น รูปภาพ ซอคล้องกระดานดำ งบประมาณที่ได้รับจากกรมการศาสนาλάχ่า และไม่เพียงพอ ต้องขอความร่วมมือจากชุมชนและเก็บเงินบำรุงการศึกษา อย่างไรก็ตามพบว่า ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนาศูนย์ เช่น การช่วยทำอาหารและช่วยซ่อมแซมอาคารสถานที่ เป็นต้น ส่วนด้านผลการเรียนและพัฒนาการของเด็ก พบว่า พัฒนาการทางร่างกาย ซึ่งได้แก่น้ำหนักและส่วนสูงของเด็กนักเรียนทั้งชายและหญิง ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน พัฒนาการทางสติปัญญาผ่านเกณฑ์มาตรฐานในทุกด้าน พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็ก เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด กล่าวคือ เด็กมีความรับผิดชอบ และช่วยเหลือตนเองได้ มีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักการกราบไหว้ สามารถแยกแยะสิ่งดีไม่ดี หรือบาปบุญคุณโทษได้ ครูพี่เลี้ยงและผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และเห็นด้วยกับการจัดตั้งศูนย์ เนื่องจากเป็นการช่วยส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็ก และทำให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง ทำให้มีเวลาประกอบอาชีพได้ นอกจากนั้น ยังเห็นว่า โครงการนี้ควรที่จะดำเนินการต่อไป

พรชูลี อาชวอำรุง (๒๕๔๐) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของ พระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า บทบาทที่พึงประสงค์แตกต่างจากบทบาทในการรับรู้ โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ แสดงภาพรวมของบทบาทของ

พระสงฆ์ในฐานะผู้บริหาร นักแนะแนว/ที่ปรึกษา นักการศึกษา นักออกแบบสิ่งแวดล้อม สัมฤทธิ์ผลของบทบาทปรากฏทั้งทางด้าน ปริยัติ ปฏิเวธ และปฏิบัติ โดยมีผลทางด้านปริยัติสูงที่สุด และปฏิเวธ น้อยที่สุด

กองแผนงาน กรมการศาสนา (๒๕๔๐) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางของชุมชน พบว่า การบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป ใช้ กระบวนการ "แบบธรรมาธิปไตย" กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคน มีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็น ในลักษณะการปรึกษาหารือ โดยมุ่ง ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาส ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ (๑) ปัจจัยหลักหรือปัจจัยโดยตรง ประกอบด้วย ความสามารถพิเศษ หรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ/ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรม วินัย และกระบวนการบริหาร และการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์กร การบริหารบุคลากร การติดตามงาน การบริหารการเงิน เป็นต้น (๒) ปัจจัยเสริม คือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่ สภาพแวดล้อม ทำเลที่ตั้ง บรรยากาศในวัด และการที่วัดมีลักษณะพิเศษ เฉพาะ เช่น เป็นโบราณสถานมีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ

กองแผนงาน กรมการศาสนา (๒๕๔๑) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี พบว่า

๑) สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มีอยู่กระจายทุก ภูมิภาคของประเทศ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนสำนักเรียน

และผู้เรียนแผนกบาลี สูงสุด และภาคใต้มีจำนวนสำนักเรียนและผู้เรียนบาลีน้อยที่สุด

๒) จำนวนผู้เรียนในชั้นประโยค ๑ - ๒ มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๙ ผู้เรียนมีช่วงอายุตั้งแต่ ๑๐ - ๓๕ ปี ขึ้นไป สัดส่วนครูต่อผู้เรียน เท่ากับ ๑ : ๑๐

๓) โครงสร้างการบริหารของสำนักเรียน มีรูปแบบที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับขนาดและความพร้อมของแต่ละสำนัก การจัดการเรียนการสอน การบริหาร และการกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบต่างๆ ในการดำเนินงานการศึกษาขึ้นอยู่กับผู้บริหารแต่ละสำนักเรียน ยกเว้นในเรื่อง หลักสูตรการวัดผลการศึกษา มีแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ

๔) คุณภาพการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ผู้เรียนที่ผ่านการสอบในแต่ละระดับเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะผู้สำเร็จเปรียญธรรม ๙ ประโยค มีวิทยฐานะชั้นปริญญาตรี ตามพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๒๗ แต่ยังคงปรับปรุงในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา เพราะพบว่า ในแต่ละปีมีจำนวนผู้ขาดสอบค่อนข้างสูง คิดเป็นร้อยละ ๓๓ - ๔๐ และผู้เรียนสอบตกในแต่ละชั้นมีจำนวนสูงมาก ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ มีผู้เรียนสอบได้เฉลี่ยทุกระดับเพียงร้อยละ ๒๒ เท่านั้น

๕) ปัญหาอุปสรรคการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่สำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณ บุคลากร (ครูผู้สอน) เอกสาร ตำรา คู่มือครู เทคนิคการสอนของครู การนิเทศตรวจเยี่ยม การประสานความร่วมมือช่วยเหลือระหว่างสำนักเรียน รวมไปถึงระบบ การวัดผลการศึกษา

สุภาพร มากแจ้ง (๒๕๔๒) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพ การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์พบว่า การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แยกส่วนออกจากระบบการบริหารการศึกษาของ ชาติ ทำให้เกิดปัญหาทั้งด้านการจัดการ งบประมาณ การบริหาร หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล คุณภาพ การศึกษา คุณภาพของบุคลากรทางการศึกษา ทั้งผู้บริหารและผู้สอน ตลอดจนจรรยาบรรณและความมั่นคงในอาชีพ หลักสูตรการศึกษาไม่ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจำแนกออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ ผู้ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้ประสงค์จะเป็นศาสนทายาท และผู้บวชตามประเพณี

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ และคณะ (๒๕๔๒) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวทางและศักยภาพทางการศึกษาของโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน พบว่า

๑) ผู้บริหาร/โรงเรียน ได้ส่งเสริมการศึกษา โดยการจัดโครงสร้าง การบริหารจัดการตามสายงานที่เหมาะสม จัดการเรียนการสอนความรู้ ควบคู่ไปกับการศึกษาในแผนกธรรม - บาลี โดยพยายามให้บุคลากร จัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และสมณวิสัย และส่งเสริมนักเรียนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และการปฏิบัติ ตนที่เหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดี โดยพยายามเน้นให้นักเรียน ชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และการ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสั่งสมกันมาทั้งในรูปแบบของวิถีการดำรงชีวิต และการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ให้เป็นพลังในการสร้างชุมชนให้

เข้มแข็ง โดยเริ่มต้นจากการให้การศึกษา ตามบทบาทหน้าที่ของ พระสงฆ์ และการขยายไปสู่การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับอำเภอ และถึงแม้ว่าการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมสายสามัญ ศึกษาจะมีปัญหาในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพหรือมีคุณภาพทาง การศึกษาอย่างเพียงพอก็ตาม แต่ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน ที่มีความผูกพันระหว่างวัดกับบ้าน ยังเป็นพลังที่เกื้อกูลให้ชุมชนมี คุณธรรม จริยธรรมตามสมควร

๒) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาศักยภาพทางการศึกษา ได้แก่ การศึกษาทางธรรมการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน การประสานงานติดต่อกับกลุ่มโรงเรียน การเป็นสำนักศาสนศึกษา ประจำอำเภอ การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์และองค์กรท้องถิ่น การ แลกเปลี่ยนบุคลากรในชุมชน และการเอาใจใส่ดูแลติดตาม นิเทศ งานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นแนวทางการปฏิบัติ ที่เอื้อต่อการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมในระดับสถานศึกษาด้วย

๓) อุปสรรคในการพัฒนา คือ การไม่เข้าใจระบบการเรียนการสอน ในสายพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ของคณะสงฆ์ ระบบการ บริหารจัดการภายในโรงเรียน และการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มาณี ไชยธีรานุกุลศิริ (๒๕๔๒) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนา แนวทางในการส่งเสริมพระธรรมทูตในการเผยแพร่ศีลธรรม พบว่า

๑) ด้านหลักสูตรการฝึกอบรมพระธรรมทูต พระธรรมทูตระดับ บริหารส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า หลักสูตรในปัจจุบันดีอยู่แล้ว ส่วน คุณสมบัติของพระสงฆ์ที่คัดเลือกมาเป็นพระธรรมทูตมีความแตกต่าง

กัน พระธรรมทูตมีพื้นฐานความรู้ต่างกัน ทำให้ยากในการวางแผนการสอน และคุณสมบัติในการเลือกพระสงฆ์ในแต่ละพื้นที่ต่างกัน

๒) ด้านการพัฒนาพระธรรมทูต จากหลักสูตรการฝึกอบรมพระธรรมทูต ๓ ปี ที่ผ่านมาและในปัจจุบัน ประสบความสำเร็จน้อย เนื่องจากมีปัญหาอุปสรรคหลายประการ ที่สำคัญที่สุดคือ เรื่องงบประมาณที่กรมการศาสนาจัดสรรให้มีน้อย ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานพระธรรมทูต ระดับบริหารต้องการให้พระธรรมทูตทำหน้าที่เผยแผ่พระศาสนาอย่างเดียว ไม่ต้องแบ่งกับตำแหน่งอื่น และเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและใจรักที่จะทำ มีการจัดสรรงบประมาณให้อย่างเหมาะสม มีการประสานงานกับหน่วยราชการต่าง ๆ เพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน และรวมงานพระนักเผยแผ่เข้ากับพระธรรมทูตเพื่อลดความซ้ำซ้อนของงาน ซึ่งประหยัดทั้งกำลังคนและงบประมาณ

๓) ด้านแผนงานในการปฏิบัติงานพระธรรมทูต การปฏิบัติภารกิจของพระธรรมทูต มีระยะเวลาไม่แน่นอน มีตั้งแต่ปีละครั้ง เดือนละครั้ง หรือมากกว่านั้น หรือตามแผนงานที่อำเภอกำหนดให้ แต่ส่วนใหญ่พระธรรมทูตจะออกปฏิบัติงานตามแผนที่จัดทำขึ้นเอง ลักษณะการปฏิบัติ คือ การอบรมประชาชน

๔) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาพระธรรมทูต เช่น

๔.๑) ไม่แตกฉานในหลักธรรมและมีการอบรมน้อย จึงทำให้ขาดพระธรรมทูตไปเผยแผ่ธรรมะ

๔.๒) ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยราชการและสถาบันสงฆ์ด้วยตนเอง

๔.๓) ชาวบ้านไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร

๔.๔) ขาดงบประมาณในการเดินทางและจัดหาสื่ออุปกรณ์ประกอบการเผยแผ่

๒.๑๒ สรุป

พระพุทธศาสนาเข้าสู่จังหวัดน่านตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๑๙๑๒ ในสมัยดั้งเดิมพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมโดยมีพระเถระเป็นผู้ชี้นำสังคมและควบคุมวิถีสังคมมาโดยตลอด วัดในจังหวัดน่าน นอกจากจะเคยเป็นศูนย์กลางของสังคมสมัยโบราณแล้วยังทำหน้าที่เป็นสถาบันการศึกษาพระปริยัติธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณรด้วย ในปัจจุบันจังหวัดน่านมีโรงเรียนพระปริยัติธรรมสายสามัญศึกษา ๙ แห่ง โรงเรียนนันทบุรี พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารเป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนมากที่สุด ในจำนวนนี้ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ในขณะที่วัดมีภารกิจสำคัญถึง ๖ ด้าน ทั้งด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ศาสนธรรม การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ดังนั้นการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดให้ประสบความสำเร็จจึงเป็นเรื่องที่กระทำได้ไม่ถ่วงนัก ปัญหาอุปสรรคที่พบโดยทั่วไป เช่น การไม่เข้าใจระบบการเรียนการสอนในสายพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ระบบการบริหารจัดการภายในโรงเรียน และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

บทที่ ๓

ประวัติและบริบทของวัด

๖๖ ๖๖ ๖๖ ๖๖ ๖๖

๓.๑ ประวัติของวัดช้างค้ำวรวิหาร

วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ตั้งอยู่ที่เลขที่ ๑๓ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน เปลี่ยนจากชื่อเดิม คือ "วัดช้างค้ำวรวิหาร" เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ ซึ่งเป็นพระอารามหลวงมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และทางสังคมมาช้านาน เพราะเป็นวัดเก่าแก่ที่พญามังรายหรือภูแข็ง เจ้าผู้ครองนครน่านโปรดให้สร้างขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๙๔๙ ในสมัยที่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของไทยเรียกชื่อในครั้งนั้นว่า "วัดหลวง" หรือวัดหลวงกลางเวียง มีสิ่งก่อสร้างที่สำคัญ เช่น พระธาตุช้างค้ำ พระอุโบสถ พระวิหาร ซึ่งมีความสำคัญทั้งในด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารเป็นโบราณสถาน เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ และได้ประกาศกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ (วิจิตร ไชยมงคล. ๒๕๔๐ : ๑ - ๓)

๓.๒ ลำดับเจ้าอาวาสวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

เนื่องจากวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เป็นวัดที่สร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. ๑๙๔๙ จึงไม่ปรากฏชื่อเจ้าอาวาสในยุคก่อน มีชื่อเรียกแต่เพียง "ครูบาเจ้า" เพิ่งจะมีปรากฏชื่อในยุคหลังเพียง ๙ รูป (วิจิตร ไชยมงคล. ๒๕๔๐ : ๕๗ - ๖๒) คือ

๑) พระชยานันทมุนี (พรหม ป.ธ. ๕) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสและเจ้าคณะจังหวัดน่าน ในสมัยพระเจ้าอนันตวรฤทธิเดชฯ พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช เจ้าผู้ครองนครน่าน

๒) พระชยานันทมุนี (วงศ์ หรือ กิ) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสและเจ้าคณะจังหวัดน่าน ในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ เจ้าผู้ครองนครน่าน

๓) พระครูนันทสมณาจารย์ (ที) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสและเจ้าคณะจังหวัดน่าน ในสมัยเจ้ามหาพรหมสุรธาดา เจ้าผู้ครองนครน่าน

๔) พระครูธรรมรัตน์โพธิ (พรหม พรหมโชโต) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสและเจ้าคณะจังหวัดน่าน (ครั้งที่ ๑)

๕) พระชยานันทมุนี (สิทธิ ป.ธ.๗) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสและเจ้าคณะจังหวัดน่าน ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๖)

๖) พระครูพรหมสิริธาดา (พรหม พรหมสาโร) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสและตำแหน่งสภาธรรมูปการจังหวัดน่าน ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๗ - ๒๔๙๗)

๗) พระชยานันทมุนี (พรหม พรหมโชโต) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสและเจ้าคณะจังหวัดน่าน (ครั้งที่ ๒) และเป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวงรูปแรก

๘) พระครูโพนุลสารเวท (ศรีนวล อนุโล) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส
พระอารามหลวง รูปที่ ๒

๙) พระราชวิริยาภรณ์ ฉายา คุณธำโร (ชื่อเดิม พรศักดิ์ บัณฑิต
น.ธ.เอก ป.ธ.๓) ครุศาสตร์บัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ค.บ.) ดำรงตำแหน่ง
เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน

๓.๓. บริบทของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

๓.๓.๑ ที่ตั้งของวัด

วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ตั้งอยู่กลางใจเมือง เลขที่ ๑๓
ถนนสุริยพงษ์ อยู่ในเขตเทศบาลเมืองน่าน อำเภอเมืองน่าน จังหวัด
น่าน มีเนื้อที่ทั้งหมด ๑๑ ไร่ ๓ งาน ๗๒ ตารางวา เขตวิสุงคามสีมา
กว้าง ๑๑ เมตร ยาว ๑๙.๕๐ เมตร (วิจิตร ไชยมงคล. ๒๕๔๐ : ๒)

๓.๓.๒ สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในของวัด

อาณาเขตของวัดมีกำแพงล้อมรอบทั้ง ๔ ด้าน แต่ละด้าน
มีถนนตัดผ่าน ติดต่อกันใกล้เคียงกับสถานที่ราชการสำคัญ คือ ด้านหน้า
วัดหันไปทางทิศใต้ ด้านหน้ากว้าง ๑๐๐ เมตร ถนนสุริยพงษ์ตัดผ่าน
ตรงข้ามเป็นสำนักงานเทศบาลเมืองน่าน และศาลจังหวัดน่าน ทิศ
เหนือกว้าง ๑๐๙ เมตร ถนนมหาพรหมตัดผ่าน ตรงข้ามเป็นบ้านเรือน
ราษฎร ทิศตะวันออกกว้าง ๑๒๐ เมตร ถนนหายศตัดผ่าน ตรงข้าม
เป็นศาลากลางจังหวัดน่าน ทิศตะวันตกกว้าง ๑๒๖ เมตร ถนน
ผากองตัดผ่าน ตรงข้ามเป็นที่ว่าการอำเภอเมืองน่าน และพิพิธภัณฑ-
สถานแห่งชาติจังหวัดน่าน ซึ่งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เดิมเป็นคุ้ม
หลวง เรียกว่าคุ้มหอคำ เป็นที่อยู่และที่ว่าการของเจ้าเมืองน่านมาตั้งแต่

สมัยโบราณ และเคยเป็นที่ทำการของข้าหลวงประจำจังหวัดน่าน
อาณาเขตของวัดแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ เขตพุทธาวาสและเขต
สังฆาวาส เขตพุทธาวาส คือที่ตั้งพุทธสถาน ซึ่งแบ่งไว้เป็นสัดส่วน
เฉพาะ เรียงรายเป็นแนวทางซีกตะวันตกของวัด ประกอบด้วย วิหาร
หลวง หอพระไตร พระธาตุหลวงช้างค้ำ วิหารพระเจ้าทันใจ พระ
เจดีย์ทิพย์ (หรือเจดีย์เล็ก) หอระฆัง พระอุโบสถ และเจดีย์ศฤง์
รวมทั้งสถูปบรรจุนิสาของเจ้าผู้ครองนครน่านอีก ๓ องค์ มีจารึกประวัติ
ความสำคัญไว้ คือ (๑) สถูปของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ (๒)
สถูปของเจ้าอนันตวรฤทธิเดชฯ และ (๓) สถูปของพระมหาพรหมสุรธาดา
ส่วนเขตสังฆาวาส อยู่ทางซีกตะวันออกเป็นที่ตั้งกุฏิสงฆ์ ศาลาการ-
เปรียญ โรงเรียนพระปริยัติธรรม และโรงเรียนนันทบุรีวิเทศา ซึ่ง
เป็นโรงเรียนราษฎร์ของวัด (วิจิตร ไชยมงคล. ๒๕๔๐ : ๒ - ๓)

๓.๓.๓ ปุชนิยสถานและปูชนียวัตถุที่สำคัญ

วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร มีปูชนิยสถานและปูชนียวัตถุที่
สำคัญหลายอย่าง ที่บ่งชี้ว่าวัดนี้เป็นวัดประจำเมืองน่านมาตั้งแต่โบราณ
กาล เช่น

๑) พระธาตุเจดีย์ช้างค้ำ เป็นปูชนิยสถานสำคัญ ที่เป็น
ประธานของวัด ตั้งอยู่ในเขตพุทธาวาส ตรงแนวตะวันตกด้านหลัง
พระวิหารหลวง ก่อเป็นเจดีย์สวมพระบรมธาตุไว้ภายใน ชาวบ้าน เรียกว่า
"พระธาตุหลวง" ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ซ้อนกัน ๓ ชั้น กว้าง
ด้านละ ๙ วา สูงตั้งแต่พื้นดินถึงยอด ๑๖ วา ๒ ศอก องค์เจดีย์ก่อ
อิฐถือปูน ชั้นล่างสุดยกขึ้นไปสูงประมาณ ๕ วาฐานชั้นที่ ๒ ทำรูป
ช้างโผล่หน้าลอดออกมาครึ่งตัว ขาหน้าทั้งคู่ยื่นพ้นออกมานอกเหลี่ยม

ฐาน ลักษณะเหมือนรองรับฐานชั้นที่ ๒ ไว้ เฉพาะข้างที่อยู่ตรงมุม ทั้ง ๔ ประดับเครื่องอลังการ ตรงบริเวณตระพองและรอบคอกเป็นพิเศษ แตกต่างจากข้างเชือกอื่นๆ เหนือขึ้นไปเป็นฐานปัทม์ ซ้อนกัน ๓ ชั้น และเป็นองค์ระฆังลังกา เหนือองค์ระฆัง ทำเป็นฐานเขียนรองรับ มาลัยลูกแก้ว ซึ่งลดหลั่นกันขึ้นไปเป็นส่วนยอด ตรงยอดทำเป็นปลี ซึ่งภาษาเหนือเรียกว่า "มานข้าว" หุ้มด้วยทอง สวมยอดฉัตร เชื่อกันว่า พระธาตุเจดีย์ข้างคำ สร้างขึ้นในยุคสุโขทัย ซึ่งตามตำนานเล่าว่า สร้างขึ้นเพราะได้รับชัยชนะจากการแข่งขันกับพม่าสร้างเจดีย์ (วิจิตร ไชยมงคล. ๒๕๔๐ : ๒๕ - ๒๘)

๒) พระวิหารหลวง ตั้งอยู่ด้านหน้าวัด คู่กับหอพระไตรปิฎก หันหน้าไปทางทิศใต้ ห่างจากกำแพงด้านหน้า ๑๐ เมตร และห่างจากกำแพงด้านตะวันตก ๕ เมตร พระวิหารหลวง มีความกว้าง ๑๒.๕๐ เมตร ยาว ๒๘ เมตร ใช้เป็นที่ประกอบศาสนกิจในวัตรธรรมสวณะเป็นประจำ รูปทรงสร้างตามสถาปัตยกรรมภาคเหนือ สันนิษฐานว่า วิหารหลวงหลังนี้เป็นหลังที่สร้างขึ้นสมัยเดียวกับที่สร้างวัด แต่มีการบูรณะและขยายให้มีขนาดใหญ่ขึ้นในสมัยของเจ้ามหาพรหมสุรธาดา เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันแล้วว่า ภายในผนังวิหารหลวงเดิม มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเขียนไว้เต็มตลอดทั้งสี่ด้านเขียนเป็นเรื่องไผ่ร้อยกอ เกวียนร้อยเล่ม เรื่องพระสุธนแข่งฤทธิ์กัน เรื่องพระเวสสันดรชาดก เรื่องทำวอูเทน และเรื่องพุทธประวัติ (วิจิตร ไชยมงคล. ๒๕๔๐ : ๒๙ - ๓๔)

๓) พระประธานองค์ใหญ่ในพระวิหารหลวง เป็นพระพุทธรูปปั้นปางมารวิชัย ลงรักปิดทอง ขนาดหน้าตักกว้าง ๔ เมตร ๕๐ เซนติเมตร สูงจากฐานถึงยอดพระเกตุมาลา ๖ เมตรชาวเมืองเรียกว่า "พระเจ้าหลวง"

เป็นศิลปกรรมแบบล้านนา สันมาปฏิบัตินวดลายด้านต่อดอก ลงรักปิดทอง ติดกระจุก ประทับนั่งอยู่บนฐานชุกชีที่ทำเป็นรูปตรีมุข ชาวเมืองนับถือว่าเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์พระองค์หนึ่ง ประดุจเป็นพระพุทธรูปประจำเมือง (วิจิตร ไชยมงคล. ๒๕๔๐ : ๓๕)

๔) เจดีย์ทิพย์ เป็นเจดีย์องค์เล็ก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก แนวเดียวกับพระเจดีย์ข้างคำ มีวิหารพระเจ้าทันใจกั้นกลาง ห่างจากกำแพง ๔.๕๐ เมตร ภายในเจดีย์ทิพย์ บรรจุพระบรมธาตุ ลักษณะของเจดีย์เป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ก่ออิฐถือปูน กว้างด้านละ ๓ วา สูง ๗ วา ๒ ศอก เจดีย์ทิพย์นี้ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างมาตั้งแต่เมื่อใด แต่เชื่อกันว่าคงสร้างขึ้นพร้อมพระธาตุเจดีย์ข้างคำ และมีประวัติว่าได้สร้างขึ้นใหม่ถึงสองครั้ง (วิจิตร ไชยมงคล. ๒๕๔๐ : ๔๕ - ๔๖)

๕) พระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมุนี เป็นพระพุทธรูปปางลีลาสมัยสุโขทัย หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์อย่างดี มีส่วนทองผสมประมาณ ๖๕ เปอร์เซ็นต์ ส่วนสูง ๑๔๕ เซนติเมตร มีข้อความจารึกไว้ที่ฐานว่าพระเจ้าลารผาสุมเป็นผู้สร้าง เมื่อ พ.ศ. ๑๙๖๙ เดิมลงรักพอกปูนหุ้มไว้ และประดิษฐานอยู่ภายในวิหารพระเจดีย์ทิพย์ทางด้านทิศตะวันออก เพิ่งค้นพบเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๘ โดยนายไกรศรี นิมมานเหมินทร์ และนายอเล็กซานเดอร์ เบราร์ กริสไวสต์ นักโบราณคดีชาวอเมริกัน ซึ่งมาศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับศิลปกรรมในจังหวัดน่าน ได้ตรวจวินิจฉัยว่าไม่ใช่ปูนปั้น และใช้ช้อนกระเทาะปูนออก พบว่าเป็นพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ ปัจจุบัน ประดิษฐานไว้ในหอพระไตรปิฎก ซึ่งได้บูรณะปรับปรุงให้เป็นวิหารพระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมุนี ถือเป็นพระศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองน่าน อีกองค์หนึ่ง (วิจิตร ไชยมงคล. ๒๕๔๐ : ๔๗)

๓.๓.๔ อาคารเรียนของวัด

เนื่องจากวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร มีโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้น ๒ โรงเรียน คือ โรงเรียนนันทบุรีพระปริยัติธรรม และโรงเรียนนันทบุรีวิทยา ซึ่งโรงเรียนแห่งแรกเปิดสอนหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำหรับพระภิกษุ สามเณร ส่วนแห่งที่สอง เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับเด็กที่มีฐานะยากจน ดังนั้น จึงมีอาคารเรียน ๕ อาคาร คือ

(๑) อาคารราชเมตตา เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก (แบบ คสล.๒) ๒ ชั้น ชั้นละ ๑๐ ห้องเรียน รวม ๒๐ ห้องเรียน สร้างด้วยพระราชทรัพย์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท และเงินงบประมาณจากทางราชการและประชาชนสมทบอีก รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน ๑,๒๕๐,๐๐๐ บาท สร้างสำเร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙

(๒) อาคารราชกรุณา เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๓ ชั้น (แบบ สปช ๒/๒๕๒๘) ชั้นละ ๖ ห้องเรียน รวมเป็น ๑๘ ห้องเรียน โดยใช้เงินงบประมาณแผ่นดิน จำนวน ๕,๕๔๐,๐๐๐ บาท สร้างสำเร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓

(๓) อาคารพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก (แบบ คสล. ๓๑๘ ล.) ๔ ชั้น ซึ่งได้เพิ่มเติมโดยยกระดับชั้นใต้ถุนชั้นล่างใช้เป็นโรงอาหาร ห้องน้ำห้องส้วม ห้องประกอบการต่างๆ ชั้นที่ ๑ ใช้เป็นห้องพัสดุ ห้องสมุด ห้องอินเตอร์เน็ต (มุมปฏิรูปการศึกษา) ห้องธุรการ ห้องผู้อำนวยการ ชั้นที่ ๒-๔ ใช้เป็นห้องโสตทัศนศึกษา ๒ ห้อง ห้องวิทยาศาสตร์ ๑ ห้อง และ

ห้องเรียน ๑๘ ห้อง อาคารหลังนี้ สร้างโดยงบประมาณแผ่นดินของกรมการศาสนา จำนวน ๑๓ ล้านบาท เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗

(๔) อาคารราชมูทิตา (อาคารฝึกงาน ๒๐๔/๒๕๒๗) เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น ชั้นละ ๒ ห้อง รวม ๔ ห้อง มีห้องพัสดุกลางอาคารทั้งสองชั้น สร้างด้วยงบประมาณแผ่นดินจำนวน ๒,๗๕๐,๐๐๐ บาท เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘

(๕) อาคาร กว. เป็นอาคารเรียนที่สร้างไว้ในวัดสวนตาล ซึ่งห่างจากวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ๑ กิโลเมตร เนื่องจากพื้นที่ในวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร คับแคบ ไม่สามารถสร้างอาคารได้อีก นายสุจริต นันทมนตรี ผู้ว่าราชการจังหวัดน่านในสมัยนั้น ในฐานะผู้จัดการโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จึงสนับสนุนให้สร้างอาคารที่วัดสวนตาล เพราะมีบริเวณกว้างขวาง การก่อสร้างอาคารเรียนหลังนี้ใช้เงินพัฒนาจังหวัด ๖,๐๐๐,๐๐๐ บาท และเงินที่ผู้ว่าราชการจังหวัดจัดหาสมทบอีก ๓,๖๐๐,๐๐๐ บาท รวมทั้งสิ้น ๙,๖๐๐,๐๐๐ บาท สร้างสำเร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ และได้รับพระราชทานชื่อจากสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาส ราชนครินทร์ว่า "กว."

๓.๓.๕ สภาพเศรษฐกิจของวัด

วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เป็นวัดหลวงที่สำคัญ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองน่าน ชุมชนที่แวดล้อมเป็นชุมชนเมือง และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีพุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวเข้ามาชมโบราณสถานและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในวัดอยู่เป็นนิจ จึงมีรายได้ส่วนหนึ่งจากตู้รับบริจาค และจากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธาอื่นๆ นอกจากนั้น บางปีก็จะได้รับเงินอุดหนุนจากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

และได้รับเงินจากกฐินพระราชทานอีกจำนวนหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีรายจ่ายค่อนข้างมาก เป็นค่าภัตตาหารของวัด ค่าไฟฟ้าและน้ำประปา ค่าเสนาสนะและอุปกรณ์ของวัด และค่าบูรณะปฏิสังขรณ์วัด ซึ่งไม่นับรวมกับรายรับและรายจ่ายในส่วนของโรงเรียนที่วัดจัดตั้งรายได้ และรายจ่ายของวัด ในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๕ ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑ - ๓.๒

ตารางที่ ๓.๑ รายได้ของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๕

(หน่วย : บาท)

แหล่งรายได้	พ.ศ. ๒๕๔๓	พ.ศ. ๒๕๔๔	พ.ศ. ๒๕๔๕
ผู้มีจิตศรัทธาบริจาค	๑๑๖,๕๓๙	๖๘,๐๔๓	๖๖,๐๕๑
ผู้รับบริจาค	๖๐,๔๐๐	๘๒,๘๔๘	๖๓,๑๓๙*
กรมการศาสนา	-	๑๒๘,๐๐๐	๑๓๑,๔๗๐
กฐินพระราชทาน	-	๒๑๐,๐๐๐	-
รวม	๑๗๖,๙๓๙	๔๘๘,๘๙๑	๒๖๐,๖๖๐

* รายรับจากผู้บริจาคตั้งแต่เดือนมกราคม - กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๕

ตารางที่ ๓.๒ รายจ่ายของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๕

(หน่วย : บาท)

ประเภทรายจ่าย	พ.ศ. ๒๕๔๓	พ.ศ. ๒๕๔๔	พ.ศ. ๒๕๔๕*
ค่าภัตตาหาร	๖๙,๔๗๗	๖๘,๔๙๗	๔๒,๗๗๔
ค่าไฟฟ้า-น้ำประปา	๗๑,๗๖๖	๘๐,๔๗๒	๕๒,๑๒๑
ค่าเสนาสนะ-อุปกรณ์วัด	๑๘,๖๙๐	๙๘,๙๕๐	๑๓,๐๘๐
ค่าบูรณะปฏิสังขรณ์วัด	-	๑๐๐,๐๐๐	-
รวม	๑๕๙,๙๓๓	๓๔๗,๙๑๙	๑๐๗,๙๗๕

* รายจ่ายตั้งแต่เดือนมกราคม - กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๕

นอกจากเงินรายได้จากแหล่งที่ระบุในตาราง ๒ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ยังมีมูลนิธิที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนนันทบุรีวิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนสหเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ นักเรียนที่เข้าเรียนมาจากครอบครัวยากจน โรงเรียนจึงไม่เก็บค่าเล่าเรียน มีหนังสือให้ยืมเรียนทุกชั้น ทุกคนมีชุดนักเรียนให้แก่ผู้ขาดส่นจริงๆ ประมาณปีละ ๓๐๐ ชุด มีทุนการศึกษาให้นักเรียนยากจนประมาณปีละ ๓๐๐,๐๐๐ บาท มูลนิธิดังกล่าว ได้แก่

(๑) มูลนิธิชยานันทมุนี (พรหม พรหมโชโต) ซึ่งเป็นนามเดิมของอดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร อดีตเจ้าคณะจังหวัดน่าน ข้อมูลเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ แสดงว่ามีทุนอยู่ทั้งสิ้น ๒๙๒,๕๖๐.๑๕ บาท

(๒) มูลนิธิโรงเรียนนันทบุรีวิทยา ในพระอุปถัมภ์ของ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาส-ราชนครินทร์ ซึ่งพระองค์ท่านได้พระราชทานพระราชทรัพย์ให้จัดตั้ง มูลนิธิขอมูล เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๐ แสดงว่ามีเงินทุนอยู่ทั้งสิ้น ๑๑,๙๗๖,๔๕๒.๑๓ บาท

๓.๓.๖ สภาพเศรษฐกิจของชุมชน

ชุมชนที่ตั้งวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เรียกชื่อว่า "ชุมชนบ้านช้างค้ำ" มีประชากร ๕๕ หลังคาเรือน จำนวนครอบครัว ๖๕ ครอบครัว ประชากรทั้งสิ้น ๒๓๗ คน ผู้มีอายุตั้งแต่ ๖ ปีขึ้นไป ๒๒๖ คน เป็นชาย ๙๙ คน หญิง ๑๓๗ คน และมีเด็กอายุ ๐-๕ ปี จำนวน ๑๑ คน เป็นเด็กชาย ๖ คน เด็กหญิง ๕ คน

รายได้ของประชาชนในชุมชนบ้านช้างค้ำแตกต่างกันไปตามอาชีพของแต่ละบุคคลจำแนกเป็นอาชีพรับราชการ อาชีพค้าขาย และอาชีพรับจ้าง ผู้ประกอบอาชีพรับราชการมีรายได้เฉลี่ยปีละ ๑๒๐,๐๐๐ บาท อาชีพค้าขายมีรายได้เฉลี่ยปีละ ๑,๐๙๐,๐๐๐ บาท ส่วนอาชีพรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ยปีละ ๒๔,๐๐๐ บาท

๓.๓.๗ ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน

วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร นอกจากจะเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในจังหวัดน่าน ยังเป็นวัดที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชนบ้านช้างค้ำ ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัด กล่าวคือพระราชวชิรยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เจ้าคณะจังหวัดน่าน ได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาของชุมชนบ้านช้างค้ำ อีกตำแหน่งหนึ่งด้วย โดยมี พ.ต.ท. บุญยงค์ บัณฑิต เป็นประธานชุมชน

และมีรองประธานชุมชนอีก ๓ คน ได้แก่ นายวิชัย สุขสว่าง นายสายัณห์ สอนยศ และนางอมรรัตน์ หุ่นนวล

๓.๔ สรุป

วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เดิมเรียกว่า "วัดหลวง" ได้เปลี่ยนเป็น "วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร" เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นพระอารามหลวงที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และทางสังคมมาช้านานตั้งแต่ พ.ศ. ๑๙๔๙ ที่ตั้งของวัด อยู่ในเขตเทศบาลเมืองน่าน มีปูชนียสถานและปูชนียวัตถุที่สำคัญหลายอย่าง นอกจากนั้น ภายในบริเวณวัด ยังมีอาคารเรียนของโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้น วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร มีความสำคัญหลายประการ เช่น เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาพระปริยัติธรรมสายสามัญศึกษาของจังหวัดน่าน เป็นศูนย์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดน่านเกี่ยวกับการศึกษา การประกอบพิธีต่างๆ ตลอดจนการประชุมอบรม เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง เป็นที่ตั้งพุทธสมาคมจังหวัดน่าน เป็นวัดที่พำนักของเจ้าคณะจังหวัดน่าน และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่ง และถึงแม้ชุมชนบ้านช้างค้ำซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารจะมีประชากรไม่หนาแน่น มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างแตกต่างกัน แต่วัดแห่งนี้ก็มีรายได้จากการบริจาคของประชาชนทั่วไป ปีละหลายหมื่นบาท โดยมีค่าใช้จ่ายในการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดเป็นค่าใช้จ่ายหลักอย่างหนึ่ง

บทที่ ๕

สภาพการจัดการศึกษา และการเผยแพร่ศาสนาธรรม

๖ ๖ ๖ ๖ ๖

๕.๑ การจัดการศึกษา

๕.๑.๑ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร มีชื่อเรียกว่า โรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรมได้รับอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในคราวเดียวกัน เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๖ ในที่ดินของวัดช้างค้ำวรวิหาร ซึ่งมีทั้งหมด ๑๒ ไร่ ๓ งาน ๗ ตารางวา แต่ใช้เป็นโรงเรียน ๕ ไร่

ผู้จัดตั้งโรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม ชื่อ พระราชวิริยาภรณ์ ซึ่งในขณะที่จัดตั้งวุฒิการศึกษา นักธรรมเอก เปรียญธรรม ๓ ประโยค ครุศาสตร์บัณฑิต ได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อพระครูบวรเจติยารักษ์ วุฒิการศึกษา พธ.บ. การศึกษามหาบัณฑิต ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

ก่อนจัดตั้งโรงเรียนนันทบุรี พระปริยัติธรรม วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารเคยเป็นที่ตั้งของโรงเรียนสอนหนังสือไทยแห่งแรกของ

จังหวัดน่าน โรงเรียนดังกล่าว ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ อันเป็นพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อมาได้เป็นโรงเรียนประจำจังหวัดน่าน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ มีชื่อเรียกว่า "โรงเรียนสุริยานุเคราะห์" ซึ่งได้ถูกย้ายออกไปสร้างใหม่ที่ถนนข้าหลวง ในสมัยที่พระยากรุงศรีสวัสดิการเป็นข้าหลวงประจำจังหวัดน่าน ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๑-๒๔๗๖ ต่อมาได้ย้ายไปตั้ง ณ บ้านดอนมูล และเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคาร ต่อมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร และคณะสงฆ์ในจังหวัดน่าน ได้ร่วมกันก่อตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมขึ้นเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดฝ่ายสงฆ์ เปิดสอน ๓ แผนก คือ (๑) แผนกธรรม ตริ โท เอก (๒) แผนกบาลี ปธ. ๓ - ปธ. ๙ และ (๓) แผนกบาลีมัธยม วิสามัญศึกษา เปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ (รายงานการประเมินผลตนเองของสถานศึกษา. ๒๕๔๕ : ๑) แต่ใน พ.ศ. ๒๕๐๖ โรงเรียนบาลีมัธยมวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ได้ถูกยกเลิกไปแล้วได้จัดตั้งเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ อีกครั้งหนึ่ง

๑) จำนวนนักเรียน พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๔๕

ข้อมูลในรายงานการประเมินผลตนเอง (self study report) (อัตสำเนา. ๒๕๔๕ : ๖) และในแบบรายงานข้อมูล จ.๑, ร.๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๔ ครั้งที่ ๑ ของ โรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม (อัตสำเนา. ๒๕๔๔) แสดงว่า มีนักเรียนที่เป็นพระภิกษุและสามเณร ดังรายละเอียดในตาราง ๕.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนนักเรียนโรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม
ปีการศึกษา ๒๕๔๑-๒๕๔๕

ชั้น	พ.ศ.๒๕๔๑	พ.ศ.๒๕๔๒	พ.ศ.๒๕๔๓	พ.ศ.๒๕๔๔	พ.ศ.๒๕๔๕
ม.๑	๓๐๒	๑๒๔	๑๓๐	๙๒	๑๓๐
ม.๒	๑๐๕	๑๑๘	๑๑๓	๑๒๔	๗๗
ม.๓	๘๔	๘๔	๙๘	๑๐๓	๙๖
ม.๔	๑๔๖	๑๕๐	๑๐๖	๑๑๙	๑๔๑
ม.๕	๑๑๘	๑๑๙	๑๑๑	๙๖	๙๓
ม.๖	๘๘	๑๒๐	๑๑๒	๑๐๓	๘๘
รวม	๘๔๓	๗๑๕	๖๗๐	๖๓๗	๖๒๕

จำนวนนักเรียนของโรงเรียนนันทบุรี พระปริยัติธรรม มีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัดในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๒ เนื่องจากมีโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของโรงเรียน

นักเรียนของโรงเรียนนันทบุรี พระปริยัติธรรม ส่วนใหญ่เดินทางมาจากวัดต่างๆ ในจังหวัดน่าน สถิติเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ จำแนกเป็นนักเรียนที่พักประจำ ณ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารจำนวน ๔๙ รูป (ร้อยละ ๗.๘) และนักเรียนที่เดินทางมาเรียน จำนวน ๕๘๖ รูป (ร้อยละ ๙๒.๒) จากวัดอื่นๆ จำนวน ๒๑ วัด

๒) จำนวนบุคลากร

บุคลากรของโรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม มีทั้งพระภิกษุและคฤหัสถ์ทั้งเพศชายและหญิง จำแนกเป็นครูประจำ ๓๐ รูป/คน ครูพิเศษ ๓๓ รูป/คน และเจ้าหน้าที่ ๒๐ รูป/คน รวม

ทั้งสิ้น ๘๓ รูป/คน แยกเป็นพระภิกษุทั้งสิ้น ๑๔ รูป คฤหัสถ์ ๖๙ คน ดังรายละเอียดในตาราง ๔.๒

ตารางที่ ๔.๒ จำนวนบุคลากรของโรงเรียนนันทบุรีวิทยา
พระปริยัติธรรม ปีการศึกษา ๒๕๔๕

บุคลากร	พระภิกษุ (รูป)	คฤหัสถ์		รวม (รูป / คน)
		ชาย (คน)	หญิง (คน)	
ครูประจำ	๑๒	๑๘	-	๓๐
ครูพิเศษ	๑	๒	๓๐	๓๓
เจ้าหน้าที่	๑	๑๑	๘	๒๐
รวม	๑๔	๓๑	๓๘	๘๓

ครูประจำของโรงเรียนนันทบุรี พระปริยัติธรรม ซึ่งประกอบด้วยพระภิกษุ ๑๒ รูป คฤหัสถ์ ๑๘ คน จำแนกตามวุฒิการศึกษา คือปริญญาเอก ๑ รูป ปริญญาโท ๓ รูป ปริญญาตรี ๒๖ รูป/คน ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ. สูง) ๑ คน

๓) วิชาที่สอนตามหลักสูตร

เนื่องจากการศึกษาพระปริยัติแผนกสามัญศึกษา วิชาที่สอนจึงมีทั้งวิชาพระพุทธศาสนาและวิชาสามัญ ดังนี้

- (๑) วิชาธรรมวินัย
- (๒) วิชาภาษาบาลี
- (๓) วิชาศาสนปฏิบัติ
- (๔) วิชาสังคมศึกษา

- (๕) วิชาภาษาไทย
- (๖) วิชาภาษาอังกฤษ
- (๗) วิชาภาษาล้านนา
- (๘) วิชาคณิตศาสตร์
- (๙) วิชาวิทยาศาสตร์
- (๑๐) วิชาเคมี
- (๑๑) วิชาชีววิทยา
- (๑๒) วิชาฟิสิกส์
- (๑๓) วิชาสุขศึกษา
- (๑๔) วิชาศิลปะ
- (๑๕) วิชาแนะแนว

๔) อาคารสถานที่และครุภัณฑ์การศึกษา

โรงเรียนนันทบุรี พระปริยัติธรรม มีอาคารสถานที่ที่ถาวรมั่นคง สะอาด และเป็นระเบียบเรียบร้อย ตั้งอยู่ในบริเวณวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร มีครุภัณฑ์และสื่อโสตทัศนูปกรณ์ค่อนข้างสมบูรณ์ ตามข้อมูลเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ ดังนี้

- (๑) อาคารเรียน ๑ หลัง (๒๒ ห้องเรียน)
- (๒) อาคารหอพัก ๓ หลัง
- (๓) ห้องผู้บริหาร ๑ ห้อง
- (๔) ห้องพักรับ ๕ ห้อง
- (๕) ห้องประชุม ๑ ห้อง
- (๖) ห้องสมุด ๑ ห้อง
- (๗) ห้องสื่อ ๑ ห้อง

- (๘) ห้องวิทยาศาสตร์ ๑ ห้อง
- (๙) ห้องปฏิบัติการภาษา ๑ ห้อง
- (๑๐) ห้องโสตทัศนศึกษา ๒ ห้อง
- (๑๑) เครื่องพิมพ์ดีด ๑๑ เครื่อง
- (๑๒) เครื่องโรเนียว ๑ เครื่อง
- (๑๓) เครื่องถ่ายเอกสาร ๑ เครื่อง
- (๑๔) เครื่องคอมพิวเตอร์ ๕ เครื่อง
- (๑๕) จานรับดาวเทียม ๑ เครื่อง
- (๑๖) โทรทัศน์ ๑๖ เครื่อง
- (๑๗) เครื่องเล่นวีดีโอ ๖ เครื่อง
- (๑๘) เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ ๑ เครื่อง
- (๑๙) โทรสาร ๑ เครื่อง

๔.๑.๒ การจัดการศึกษาในโรงเรียนการกุศล

หลังจากโรงเรียนบาลีมัธยม วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ได้ถูกยกเลิกไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ ทางวัดได้จัดตั้งโรงเรียนราษฎร์ โดยการอนุมัติของกระทรวงศึกษาธิการ ชื่อ "โรงเรียนนันทบุรีวิทยา" โดยมีจุดประสงค์เพื่อสงเคราะห์เด็กที่ขาดแคลนสถานที่เรียนและเด็กที่มีฐานะยากจน โรงเรียนแห่งนี้มีเจ้าอาวาสเป็นผู้รับใบอนุญาต เปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม.ศ.๓) ตอนแรกรับเฉพาะนักเรียนชาย ต่อมา ใน พ.ศ. ๒๕๑๒ จึงได้ขออนุญาตเปลี่ยนแปลงเป็นโรงเรียนสหศึกษา และใน พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้ขอเข้าไปอยู่ในโครงการโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ให้รับไว้ในโครงการ (วิจิตร ไชยมงคล. ๒๕๔๐ : ๗๕) และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้พระราชทาน พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จัดสร้างอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก และพระราชทานนามอาคารว่า "ดีกราชเมตตา" ซึ่งใช้มาจนถึงปัจจุบันนี้ หลังจากนั้น โรงเรียนนันทบุรีวิทยา ก็ได้รับการพัฒนาต่อมาอีกหลายครั้ง (รายงานประเมินผลตนเองของสถานศึกษา. ๒๕๔๕ : ๑) และครั้งล่าสุด คือเมื่อปลาย พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้ขอเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๔๕ (อัดสำเนา, ๒๕๔๕ : เกริ่นนำ)

๑) จำนวนนักเรียน

ข้อมูลในรายงานการประเมินผลตนเอง (self study report) ของโรงเรียนนันทบุรีวิทยา (อัดสำเนา. ๒๕๔๕ : ๖) แสดงว่ามีนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนนันทบุรีวิทยา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ รวมทั้งสิ้น ๑,๕๓๔ คน เป็นชาย ๗๓๓ คน หญิง ๘๐๑ คน ดังแสดงในตาราง ๔.๓

ตารางที่ ๔.๓ จำนวนนักเรียนในโรงเรียนนันทบุรีวิทยา ปีการศึกษา ๒๕๔๕

ชั้น	นักเรียนชาย	นักเรียนหญิง	รวม
ม.๑	๑๖๐	๑๓๘	๒๙๘
ม.๒	๙๖	๑๑๖	๒๑๒
ม.๓	๑๐๐	๑๑๔	๒๑๔
ม.๔	๑๖๔	๑๙๗	๓๖๑
ม.๕	๑๑๒	๑๓๑	๒๔๓
ม.๖	๑๐๑	๑๐๕	๒๐๖
รวม	๗๓๓	๘๐๑	๑,๕๓๔

๒) จำนวนบุคลากร

บุคลากรของโรงเรียนนันทบุรีวิทยา ประกอบด้วย

- (๑) ฝ่ายบริหาร ๕ รูป
- (๒) หมวดคณิตศาสตร์ ๑๑ คน
- (๓) หมวดสังคมศึกษา ๑๑ รูป/คน
- (๔) หมวดภาษาอังกฤษ ๑๔ รูป/คน
- (๕) หมวดวิทยาศาสตร์ ๑๗ คน
- (๖) หมวดภาษาไทย ๙ รูป/คน
- (๗) หมวดการงานพื้นฐานอาชีพ ๘ คน
- (๘) หมวดทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ ๔ คน
- (๙) หมวดพลานามัย ๕ คน
- (๑๐) ฝ่ายแนะแนว ๒ คน

(๑๑) หมอวัดบาลี ธรรมะ ศาสนปฏิบัติ ๔ รูป/คน

(๑๒) ฝ่ายสนับสนุนการสอน เช่น นายทะเบียน
เจ้าหน้าที่การเงินบรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่ธุรการ เจ้าหน้าที่การเงิน
มูลนิธิ นักวิชาการกลุ่ม เจ้าหน้าที่บริการถ่ายเอกสาร/โรเนียว เจ้าหน้าที่
พยาบาล มีทั้งสิ้น ๑๗ คน

(๑๓) นักการภารโรง ๙ คน

๓) การบริหารหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการ
สอน

จากรายงานการประเมินผลตนเอง (อ้างแล้ว. ๒๕๔๕ :
๔๒) แสดงว่า โรงเรียนนันทบุรีวิทยา ดำเนินการจัดการเรียนการสอน
ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง
พ.ศ. ๒๕๓๓) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) โดยยึดหลักการตามพระราชบัญญัติการ
ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ในการพัฒนาการเรียนการสอน ดังนี้

(๑) จัดให้มีการประชุมครูทุกคนก่อนเปิดภาคเรียน
เพื่อศึกษาปัญหาและ ความต้องการของผู้ปกครองและนักเรียน

(๒) ให้อำนาจหน้าหมวดทุกหมวด ดำเนินการประชุมตกลง
กันภายในหมวด เพื่อจัดทำแผนการสอน กำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา
ระยะเวลาทำการสอน และระยะเวลาการวัดและประเมินผลการสอน
โดยวางแผนไว้ตลอดปีการศึกษา

(๓) ในการนำแผนการสอนไปใช้ คณะครูทุกหมวด
วิชาจะประชุมกันภายในหมวด เพื่อศึกษาปัญหาต่างๆ ในการจัดทำ
แผนการสอน แล้วหัวหน้าหมวดรวบรวมแผนการสอนของหมวดนั้น

เสนอต่อผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชา เพื่อตรวจดูความถูกต้อง ก่อนที่จะ
ให้ครูผู้สอนนำแผนการสอนนั้นไปใช้ต่อไป

(๔) ให้ครูผู้สอนใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น การ
บรรยาย การสาธิต การทดลองปฏิบัติจริง การเขียนรายงาน การ
แบ่งกลุ่มอภิปราย การรายงานหน้าชั้นเรียน และการจัดกลุ่มสนใจ
เพื่อทำกิจกรรมนอกห้องเรียนร่วมกัน เป็นต้น

(๕) กระตุ้นให้ครูผู้สอนจัดทำและใช้สื่อการเรียนการ
สอน ตลอดจนส่งเสริมให้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในทุกหมวดวิชา
และให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้เรียนแล้ว มาแสดงผลงานในรูปของ
กิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมวันวิทยาศาสตร์

(๖) ส่งเสริมให้หมวดวิชาส่งผลงานเข้าประกวดกับ
หน่วยงานอื่นๆ อย่างสม่ำเสมอ

(๗) จัดให้มีการนิเทศครูอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
โดยให้หัวหน้าหมวดแต่ละหมวดเป็นคณะกรรมการนิเทศ

(๘) ส่งครูเข้ารับการอบรมทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ
เพื่อนำความรู้มาปรับปรุงการสอน

(๙) ดำเนินการวัดผลและประเมินการเรียนของนักเรียน
ตามระเบียบและหลักการของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

(๑๐) จัดครูเข้าสอนตรงตามสาขาวิชา และมีจำนวน
ครูตามเกณฑ์

๔) แผนงาน โครงการ และงบประมาณในปีการศึกษา
๒๕๔๒ - ๒๕๔๖

โรงเรียนนันทบุรีวิทยา มีแผนงาน และโครงการต่างๆ ที่ได้ดำเนินงานและจะดำเนินงานต่อไป ในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๖ จำนวนทั้งสิ้น ๕๐ โครงการ ดังรายละเอียดในตาราง ๔.๔ - ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๔ โครงการในแผนงานธุรการ/การเงิน ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๖

ที่	โครงการ	๒๕๔๒	๒๕๔๓	๒๕๔๔	๒๕๔๕	๒๕๔๖
๑	โครงการปรับปรุงอาคารบัญชี การพัสดุ	๕๐๐,๐๐๐	๕๐๐,๐๐๐	๕๐๐,๐๐๐	๕๐๐,๐๐๐	๕๐๐,๐๐๐

จากตารางที่ ๔.๔ แสดงว่า โรงเรียนนันทบุรีวิทยา ใช้งบประมาณปีละ ๕๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาระบบบัญชีและการพัสดุ ซึ่งประกอบด้วย การจัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์สำนักงาน การจัดระบบงานสารบรรณ การจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน และงานเอกสารต่างๆ

ตารางที่ ๔.๕ โครงการในแผนงานฝ่ายปกครอง ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๔๖

ที่	โครงการ	๒๕๔๒	๒๕๔๓	๒๕๔๔	๒๕๔๕	๒๕๔๖
๑	โครงการจัดทำคู่มือฝ่ายปกครอง	๑,๕๐๐	๑,๕๐๐	๑,๕๐๐	๑,๕๐๐	๑,๕๐๐
๒	โครงการประชุมผู้ปกครองนักเรียน	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐
๓	โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน	๔,๐๐๐	๔,๐๐๐	๔,๐๐๐	๔,๐๐๐	๔,๐๐๐

ตารางที่ ๔.๕ (ต่อ)

ที่	โครงการ	๒๕๔๒	๒๕๔๓	๒๕๔๔	๒๕๔๕	๒๕๔๖
๔	โครงการคัดเลือกนักเรียนเพื่อรับทุนการศึกษา	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐
๕	โครงการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในโรงเรียน	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐
๖	โครงการจัดทำเอกสารยาเสพติด	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐
๗	โครงการโรงเรียนสีขาว	๓,๐๐๐	๓,๐๐๐	๓,๐๐๐	๓,๐๐๐	๓,๐๐๐
๘	โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน	๓,๐๐๐	๓,๐๐๐	๓,๐๐๐	๓,๐๐๐	๓,๐๐๐
๙	โครงการเยี่ยมวัด	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐
๑๐	โครงการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐	๑,๐๐๐

จากตารางที่ ๔.๕ แสดงว่า โรงเรียนนันทบุรีวิทยา มีโครงการ ๑๐ โครงการในแต่ละปี ซึ่งดำเนินงานโดยฝ่ายปกครอง ใช้งบประมาณโครงการละ ๑,๐๐๐ บาท จนถึง ๕,๐๐๐ บาท โดยโครงการที่ตั้งงบประมาณไว้สูงถึง ๕,๐๐๐ บาท คือ โครงการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ในโรงเรียน และโครงการเยี่ยมวัด

ตารางที่ ๔.๖ โครงการในแผนงานวิชาการ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๔๖

ที่	โครงการ	๒๕๔๒	๒๕๔๓	๒๕๔๔	๒๕๔๕	๒๕๔๖
๑	โครงการผลิตสื่อ การเรียนการสอน	๑๐๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐
๒	โครงการจัดบุคลากร เข้ารับการอบรมเพื่อ ส่งเสริมพัฒนา การใช้อุปกรณ์	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐
๓	โครงการจัดตั้ง ศูนย์วิทยบริการ	๑๐๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐
๔	โครงการสอนเสริม นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐
๕	โครงการเชิญ วิทยากรเชี่ยวชาญ ในท้องถิ่น ฯ	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐
๖	โครงการจัดตั้ง ชุมนุม หลากหลาย	๑๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐
๗	โครงการปรับปรุงการ ติดตามผลการเรียนฯ	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐
๘	โครงการแข่งขัน ทักษะทางวิชาการ	๓๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐
๙	โครงการอบรมครู เรื่องเทคนิควิธีสอน	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐

จากตารางที่ ๔.๖ แสดงว่า โรงเรียนนันทบุรีวิทยา มีโครงการ ๙ โครงการในแต่ละปี ซึ่งดำเนินงานตามแผนงานวิชาการ โดยใช้งบประมาณอย่างต่ำสุด โครงการละ ๑๐,๐๐๐ บาท โครงการที่ใช้งบประมาณไว้ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ - ๑๕๐,๐๐๐ บาท คือ โครงการเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้ โครงการผลิตสื่อการเรียนการสอน โครงการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการ และโครงการอบรมครูเรื่องเทคนิควิธีสอน

ตารางที่ ๔.๗ โครงการในแผนงานบุคลากร ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๔๖

ที่	โครงการ	๒๕๔๒	๒๕๔๓	๒๕๔๔	๒๕๔๕	๒๕๔๖
๑	โครงการศึกษาต่อ	๒๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐	๒๐๐,๐๐๐
๒	โครงการการศึกษา นอกสถานที่	๖๐,๐๐๐	๗๐,๐๐๐	๘๐,๐๐๐	๙๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐
๓	โครงการอบรม บุคลากรด้าน คุณธรรม จริยธรรม	๒๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐
๔	โครงการส่งเสริม พัฒนาบุคลากร	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐
๕	โครงการจัดทำ แฟ้มสะสมงาน (Port Folio)	๓๐,๐๐๐	-	-	-	-
๖	โครงการปรับปรุง โครงสร้างการบริหาร โรงเรียน	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐	๕๐,๐๐๐
๗	โครงการพัฒนาระบบ การจัดการการบริหาร ด้วยนวัตกรรม	๕๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐

ด้านเทคโนโลยี

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงว่า โรงเรียนนันทบุรีวิทยา มีโครงการปีละ ๖-๗ โครงการ ซึ่งดำเนินงานตามแผนงานบุคลากร โดยใช้งบประมาณต่ำสุด โครงการละ ๒๐,๐๐๐ บาทสูงสุดคือโครงการพัฒนาระบบการจัดการด้วยเทคโนโลยี ซึ่งใช้งบประมาณใน พ.ศ. ๒๕๔๒ มากถึง ๕๐๐,๐๐๐ บาท แล้วลดลงเหลือปีละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ในปีถัดมา ในขณะที่ โครงการศึกษาต่อ ได้ตั้งงบประมาณไว้ปีละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท ตลอดระยะเวลา ๕ ปี ส่วนโครงการจัดทำเพิ่มผลงาน ตั้งงบประมาณไว้เพียงปีเดียว จำนวน ๓๐,๐๐๐ บาท

ตารางที่ ๔.๘ โครงการในแผนงานกิจกรรมและบริการ ระหว่าง พ.ศ.

๒๕๔๒ - ๒๕๔๖

ที่	โครงการ	๒๕๔๒	๒๕๔๓	๒๕๔๔	๒๕๔๕	๒๕๔๖
๑	โครงการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน	๑๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐
๒	โครงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โรงเรียน	๕,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๑๕,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๒๕,๐๐๐
๓	โครงการสหการโรงเรียน	-	-	-	-	-
๔	โครงการเสียงตามสาย	-	-	-	-	-
๕	โครงการหนังสือเยี่ยมเรียน	-	-	-	-	-
๖	โครงการวันไหว้ครู	-	-	-	-	-
๗	โครงการวันแม่	-	-	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๘ แสดงว่า โรงเรียนนันทบุรีวิทยา มีโครงการปีละ ๗ โครงการซึ่งดำเนินงานตามแผนงานกิจกรรมและบริการ โดยบางโครงการไม่ใช้งบประมาณเลย ได้แก่ โครงการสหการโรงเรียน โครงการเสียงตามสาย โครงการหนังสือเยี่ยมเรียน โครงการวันไหว้ครู และโครงการวันแม่ ส่วนโครงการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ใช้งบประมาณ ๑๐,๐๐๐ - ๒๐,๐๐๐ บาท โครงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โรงเรียน ใช้งบประมาณ ปีละ ๕,๐๐๐ - ๒๕,๐๐๐ บาท

ตารางที่ ๔.๙ โครงการในแผนงานกิจการนักเรียน ระหว่าง พ.ศ.

๒๕๔๒ - ๒๕๔๖

ที่	โครงการ	๒๕๔๒	๒๕๔๓	๒๕๔๔	๒๕๔๕	๒๕๔๖
๑	โครงการส่งเสริมระเบียบวินัยของนักเรียน	๑,๐๐๐	๓,๐๐๐	๓,๐๐๐	๓,๐๐๐	๓,๐๐๐
๒	โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม	๓,๐๐๐	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐
๓	โครงการอนามัยโภชนาการ ฯ	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐
๔	โครงการจัดป้ายนิเทศวันสำคัญ	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐
๕	โครงการพัฒนางานแนะแนว	๒๐,๐๐๐	๖๐,๐๐๐	๓๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐
๖	โครงการจัดสวัสดิการแก่นักเรียน	๑๒๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐	๑๕๐,๐๐๐

ตารางที่ ๔.๙ (ต่อ)

ที่	โครงการ	๒๕๔๒	๒๕๔๓	๒๕๔๔	๒๕๔๕	๒๕๔๖
๗	โครงการตรวจสอบ และติดตามความ ประพฤตินักเรียน	๖,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๑๐,๐๐๐
๘	โครงการวันพ่อ	-	-	-	-	-
๙	โครงการจัดทำ หนังสือที่ระลึก ชั้น ม.๓, ม.๖	-	-	-	-	-
๑๐	โครงการอำนวยการ นักเรียนชั้น ม.๓, ม. ๖	-	-	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๙ แสดงว่า โรงเรียนนันทบุรีวิทยา มีโครงการปีละ ๑๐ โครงการซึ่งดำเนินงานตามแผนงานกิจการนักเรียน โดยบางโครงการไม่ใช้งบประมาณเลย ได้แก่ โครงการวันพ่อ โครงการจัดทำหนังสือที่ระลึก ชั้น ม.๓, ม.๖ และโครงการอำนวยการ นักเรียนชั้น ม.๓ ม.๖ ส่วนโครงการที่ใช้งบประมาณสูงสุด คือ โครงการจัดสวัสดิการแก่นักเรียน ตั้งงบประมาณไว้ปีละ ๑๒๐,๐๐๐ - ๑๕๐,๐๐๐ บาท

ตารางที่ ๔.๑๐ โครงการในแผนงานอาคารสถานที่ ระหว่าง พ.ศ.

๒๕๔๒ - ๒๕๔๖

ที่	โครงการ	๒๕๔๒	๒๕๔๓	๒๕๔๔	๒๕๔๕	๒๕๔๖
๑	โครงการจัดทำ สวนหย่อม ฯ	๓๐,๐๐๐	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐
๒	โครงการจัดทำห้องน้ำ ห้อง-สุขา ให้เพียงพอ	๒๕๐,๐๐๐	-	-	-	-
๓	โครงการขยายไฟฟ้า	๓๕๐,๐๐๐	-	-	-	-
๔	โครงการซ่อมแซม ปรับปรุงอาคาร สถานที่	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐	๒๐,๐๐๐

จากตารางที่ ๔.๑๐ แสดงว่า โรงเรียนนันทบุรีวิทยา มีโครงการปีละ ๒-๔ โครงการ ซึ่งดำเนินงานตามแผนงานอาคารสถานที่ โครงการที่ใช้งบประมาณมากที่สุด คือ โครงการขยายไฟฟ้า ซึ่งใช้เงิน ๓๕๐,๐๐๐ บาท ใน พ.ศ. ๒๕๔๒ รองลงมาคือโครงการจัดทำห้องน้ำห้องสุขา ซึ่งดำเนินงานใน พ.ศ. ๒๕๔๒ เช่นเดียวกัน โดยใช้งบ ๒๕๐,๐๐๐ บาท

๕) การได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติ ในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๕

โรงเรียนนันทบุรีวิทยา และผู้บริหารของโรงเรียน ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติอย่างต่อเนื่อง เช่น

(๑) ได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตัวอย่าง ประจำปี ๒๕๔๒

(๒) ได้รับโล่เกียรตินิยมจากกรมการศาสนา แสดงว่ามีการบริหารดีเด่น ตามโครงการประเมินผลโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๘ ปีการศึกษา ๒๕๔๐

(๓) ได้รับโล่เกียรตินิยมจากกรมการศาสนา แสดงว่ามีการจัดระบบการเงินดีเด่น ตามโครงการประเมินผลโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๘ ปีการศึกษา ๒๕๔๐

(๔) ได้รับโล่เกียรตินิยมจากกรมการศาสนา แสดงว่ามีการจัดสวัสดิการ/บุคลากรดีเด่น ตามโครงการประเมินผลโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๘ ปีการศึกษา ๒๕๔๐

(๕) ผู้บริหารของโรงเรียน คือ พระครูบวรเจตยาภิรักษ์ ได้รับโล่เกียรตินิยมจากกรมการศาสนา ในการบริหารกลุ่มโรงเรียนดีเด่น ประจำปี ๒๕๔๐

๔.๑.๓ การจัดการศึกษาในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดพระธาตุช้างค้ำ-วรวิหาร จังหวัดน่าน ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ โดยเกิดจากความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่เรียนของเด็กที่ติดตามผู้ปกครองมาพักผ่อนเที่ยวชมและทำบุญที่วัด และความเมตตาของพระในวัดที่ได้สนทนากับเด็กเหล่านั้นอย่างมีชีวิตชีวาในเรื่องเกี่ยวกับวัดและเรื่องที่น่าสนใจอื่นๆ เด็กเหล่านั้นได้ชักชวนเพื่อนๆ ให้มาเที่ยววัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารมากขึ้น ทำให้ทางวัดเกิดแนวคิดที่จะจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น เรียกว่า "โรงเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร" โดยได้เปิดเป็นทางการใน พ.ศ. ๒๕๑๘

และได้จดทะเบียนกับกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ชื่อ "ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร" มีที่ตั้งอยู่ในวัดเป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีความมั่นคงและได้รับความนิยมนักเรียนผู้เรียนมากแห่งหนึ่ง

๑) วัตถุประสงค์ของศูนย์

ระเบียบการรับสมัคร ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ปีการศึกษา ๒๕๔๔ วัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ

(๑) เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และให้เยาวชนเห็นความสำคัญของศาสนพิธี ประเพณี วัฒนธรรมไทย

(๒) เพื่อให้เยาวชนได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ มีจิตใจโอบอ้อมอารี มีกิริยามารยาทที่เรียบร้อย อันเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

(๓) เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษาและเรียนรู้หน้าที่ของบุตรหน้าที่ชาวพุทธ และปฏิบัติอย่างถูกต้อง จริงจัง และเหมาะสม

๒) หลักสูตรและการสอน

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เปิดสอนในวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ น. ถึง ๑๒.๐๐ น. ระหว่างเดือนมิถุนายน ถึงเดือนมกราคม ของปีถัดไป รวมเวลาสอนตลอดปี ๑๐๔ ชั่วโมง ทั้งนี้ ในภาคบ่ายจะเป็นกิจกรรมชมรมต่างๆ หรือกิจกรรมสอนเสริม ซึ่งทางศูนย์จะแจ้งให้นักเรียนทราบเมื่อเปิดเรียนแล้ว วิชาที่สอน และกิจกรรม ประกอบด้วย

(๑) วิชาพุทธธรรมนำชีวิต

- (๒) วิชาคณิตศาสตร์
- (๓) วิชาภาษาอังกฤษ
- (๔) วิชาภาษาสันสกฤต (ตัวเมือง)
- (๕) ศาสนปฏิบัติ และพิธีกรรมทางศาสนา
- (๖) กิจกรรมวันสำคัญ และกิจกรรมอื่นๆ เช่น กิจกรรม

ถวายเทียนพรรษา และผ้าอาบน้ำฝนเนื่องในเทศกาลวันเข้าพรรษา กิจกรรมถวายสังฆทานวันอาสาฬหบูชา กิจกรรมปลูกต้นไม้เฉลิมพระเกียรติเทิดพระคุณแม่เนื่องในวันแม่แห่งชาติ กิจกรรมน้ำใจสู่ไออุ่นแจกของแก่ชาวเขาเนื่องในวันพ่อแห่งชาติ กิจกรรมมอบมรดกสงฆ์ทำบุญปีเก่าต้อนรับปีใหม่ กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติและมอบประกาศนียบัตร

๓) แนวทางการจัดการเรียนการสอน

แนวทางการจัดการเรียนการสอน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ตามเอกสารประชาสัมพันธ์ (อัดสำเนา) ปีการศึกษา ๒๕๔๔ ระบุว่า เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนของศูนย์ เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ฝ่ายวิชาการจึงได้กำหนดแนวการปฏิบัติงานการเรียนการสอนให้ครูสอนและทุกคนปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันดังนี้

๓.๑) การจัดทำแผนการสอน

(๑) ให้ครูทุกคนทำแผนการสอนก่อนเรียนทุกครั้ง เพื่อเป็นการเตรียมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย และเป็นระบบ

(๒) รูปแบบการทำแผนการสอน ผู้สอนสามารถทำแผนการสอนตามที่ถนัด คือจะเขียนแบบบรรยายหรือแบบตาราง

ก็ได้ ตามความสะดวกของแต่ละคน

(๓) การเขียนแผนการสอนต้องให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่กำหนดขึ้นในระดับชั้นนั้นๆ

(๔) กระดาษสำหรับการเขียนแผนการสอนสามารถเบิกได้ที่ฝ่ายวิชาการ

๓.๒) การบันทึกการสอน

(๑) ในการเข้าสอนทุกครั้ง ครูผู้สอนต้องบันทึกการสอนตามหัวข้อของสมุดบันทึกการสอน หลังทำการทุกครั้ง

(๒) เมื่อครูผู้สอนเข้าสอนแทนครูอื่นที่ได้รับมอบหมายให้ลงช่องหมายเหตุด้วยว่า "แทน" หรือ "สอนแทน"

๓.๓) การผลิตสื่อและการขอใช้สื่อการสอน

(๑) การผลิตสื่อการสอน ให้ครูผู้สอนบันทึกข้อความเสนอหัวหน้าสายกลุ่มวิชา เพื่อขออนุมัติอุปกรณ์หรืองบประมาณในการสร้างสื่อ

(๒) การขอใช้สื่อการสอน ในกรณีที่มีสื่ออยู่ในศูนย์แล้วให้ครูผู้สอนมาติดต่อขอใช้ด้วยตนเองก่อนชั่วโมงการสอน และต้องนำสื่อกลับมาส่งคืนด้วยตนเองหลังใช้แล้ว

๓.๔) การสอนและการดำเนินการสอน

(๑) การเข้าสอน ครูผู้สอนต้องเข้าสอนทุกครั้ง เมื่อถึงชั่วโมงสอนของตนและต้องสอนให้ครบเวลาของชั่วโมงนั้นด้วย

(๒) ในกรณีที่ครูผู้สอนมีธุระ จะต้องมอบหมายให้หัวหน้ากลุ่มวิชา โดยแจ้งให้ทราบก่อนชั่วโมงนั้นด้วย

(๓) ในการมอบหมายให้ครูอื่นเข้าสอนแทน ต้องเตรียมแผนการสอนและสื่อการสอนให้กับครูที่สอนแทนให้พร้อมด้วย

(๔) ในการสอน ต้องสอนให้เป็นไปตามแผนการสอนที่ได้เตรียมไว้ หากปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องบันทึกลงในแผนนั้นๆ ด้วย

๓.๕) การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน

(๑) การวัดผล ต้องเป็นไปตามจุดประสงค์ของแต่ละแผน และสอดคล้องกับหลักสูตรที่วางไว้ให้ได้มากที่สุด

(๒) การวัดผลกลางภาค/ปลายภาค ให้เป็นไปตามระเบียบที่ทางศูนย์ได้กำหนดไว้

(๓) การสร้างเครื่องมือการวัดผล ให้เป็นไปตามมาตรฐานของสากลและเครื่องมือเหล่านั้นต้องสอดคล้องกับหลักสูตรที่ศูนย์กำหนดไว้

(๔) เครื่องมือการวัดผล ถ้าจะจัดพิมพ์เอง ก็สามารถมาบันทึกข้อความเสนอขอเบิกกระดาษไป และต้องส่งก่อนหรือตามกำหนดเวลาที่วางไว้

๓.๖) การทำหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับการสอน

(๑) การจัดทำหลักฐานการสอนต่างๆ ให้ปฏิบัติตามระเบียบของเอกสารแต่ละอย่าง และส่งครูประจำชั้นนั้นๆ ตามกำหนดเวลาที่กำหนดไว้

(๒) ครูประจำชั้น รวบรวม ประกาศผล และส่งผลการเรียนถึงผู้ปกครอง ตามระเบียบเอกสารนั้นอย่างเคร่งครัด

๓.๗) การเข้าห้องเรียนของนักเรียน

(๑) การเข้าเรียนของนักเรียน ให้ครูประจำชั้นควบคุม ให้เป็นไปตามระเบียบของศูนย์อย่างเคร่งครัด

(๒) การเข้าเรียนของนักเรียน

- ภาคเช้า ๐๘.๐๐-๐๘.๓๐ น. เข้าแถวเข้าสู่ศาลา
การเปรียบเทียบ

๐๘.๓๐-๐๙.๐๐ น. เรียนคาบที่ ๑

๐๙.๐๐-๐๙.๓๐ น. เรียนคาบที่ ๒

๐๙.๓๐-๑๐.๐๐ น. เรียนคาบที่ ๓

๑๐.๐๐-๑๐.๑๐ น. พัก ๑๐ นาที

๑๐.๑๐-๑๐.๔๐ น. เรียนคาบที่ ๔

๑๐.๔๐-๑๑.๑๐ น. เรียนคาบที่ ๕

๑๑.๑๐-๑๑.๓๐ น. รับประทานอาหาร

กลางวัน

- ภาคบ่าย ๑๓.๓๐-๑๕.๓๐ น. เรียนวิชาเลือก

๓.๘) การปฏิบัติหน้าที่ของครูประจำชั้น

(๑) จัดสภาพของห้องเรียนให้เป็นระเบียบและเอื้อต่อกิจกรรม การเรียนการสอน

(๒) ควบคุม ดูแล อบรม ให้คำปรึกษา ทั้งด้านการเรียนการสอนและเรื่องส่วนตัวที่มีผลต่อการเรียนการสอน

(๓) จัดระบบทำงานด้านวิชาการ ธุรการต่างๆ ของนักเรียนให้เรียบร้อยเป็นไปตามปฏิทินการดำเนินงาน

(๔) ส่งเสริมกิจกรรมของนักเรียนให้เป็นไปด้วย

ความเรียบร้อย

(๕) ควบคุมการปฏิบัติกิจกรรมหน้าเสาธงและ
กิจกรรมอื่นๆ ของนักเรียนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

๔) ระเบียบปฏิบัติของนักเรียน

นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัด
พระธาตุช้างค้ำวรวิหารจะต้องปฏิบัติตามระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่อง
ต่างๆ ได้แก่ (๑) การแต่งกาย (๒) การมาเรียน (๓) การแสดงความ
เคารพพระอาจารย์ (๔) การปฏิบัติต่อสถานที่ต่างๆ (๕) การใช้สรรพนาม
(๖) การพักเรียนเมื่อหมดเวลาเรียน และ (๗) การปฏิบัติต่อเพื่อน
นักเรียนด้วยกัน

ระเบียบปฏิบัติสำหรับนักเรียนของศูนย์ ได้เขียนไว้
อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรแจกให้นักเรียนทุกคน เพื่อทราบและถือปฏิบัติ

๕) ชั้นเรียนและจำนวนนักเรียน

ชั้นเรียนที่เปิดสอน ในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน
อาทิตย์วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

ตารางที่ ๔.๑๑ จำนวนนักเรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน
อาทิตย์ ปีการศึกษา ๒๕๔๕

นักเรียน (จำแนกตามเพศ)	ชั้น ป.๓	ชั้น ป.๔	ชั้น ป.๕	ชั้น ป.๖	ชั้น ม.๑	รวม
ชาย	๗	๑๐	๔๓	๖๑	๕	๑๒๖
หญิง	๑๒	๓๒	๕๑	๗๗	๑๕	๑๘๗
รวม	๑๙	๔๒	๙๔	๑๓๘	๒๐	๓๑๓

๔.๒ การเผยแผ่ศาสนาธรรม

วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ดำเนินการเผยแผ่ศาสนาธรรมหลาย
รูปแบบ และรูปแบบที่ดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ คือ

๔.๒.๑ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)

วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เป็นหน่วยอบรมประชาชน
ประจำตำบล (อ.ป.ต.) ของตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
ซึ่งเป็นชุมชนพัฒนา แวดล้อมด้วยหน่วยงานราชการของจังหวัดน่าน
หลายหน่วยงาน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และวัดสำคัญของจังหวัด
น่านอีกหลายวัด

๑) คณะกรรมการหน่วย อ.ป.ต.

คณะกรรมการหน่วย อ.ป.ต. วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร
ประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่ง ๓ รูป/คน และกรรมการโดย
แต่งตั้ง ๔ รูป คือ

๑.๑) กรรมการโดยตำแหน่ง

(๑) พระราชวิริยาภรณ์ เป็นประธานกรรมการ

(๒) พระภัทรสารมุนี เป็นรองประธานกรรมการ

ฝ่ายบรรพชิต

(๓) นายสุทัศน์ นันทวงษ์ เป็นรองประธาน

กรรมการฝ่ายคฤหัสถ์

๑.๒) กรรมการโดยแต่งตั้ง

(๑) พระครูบวรเจติยารักษ์

(๒) พระครูพิทักษ์เจติยานันท์

(๓) พระครูสุวรรณเจติยานุกูล

(๔) พระมหาติเรก วชิรปญโญ

๒) กิจกรรมของหน่วย อ.ป.ต.

ข้อมูลจากเอกสารรายงานกิจกรรมหน่วย อ.ป.ต. พ.ศ. ๒๕๔๓ แสดงว่า วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ได้จัดกิจกรรมครบถ้วน ทั้ง ๘ ประเภท ที่กำหนดให้หน่วย อ.ป.ต. จัดขึ้น ได้แก่

๒.๑) ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม จัดกิจกรรมการเจริญสมาธิและการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม

๒.๒) ด้านสุขภาพอนามัย จัดอบรมและตรวจรักษาสุขภาพผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองน่าน

๒.๓) ด้านสัมมาชีพ จัดให้มีการแนะนำเกี่ยวกับการประกอบสัมมาชีพ แก่ผู้ที่เข้ามาขอรับคำปรึกษา

๒.๔) ด้านสันติสุข จัดอบรมศีลธรรมแก่ประชาชน และนักเรียนนักศึกษาในเรื่องความสันติสุขในชุมชน

๒.๕) ด้านศึกษาสงเคราะห์ ได้ออกตรวจเยี่ยมและแจกลิงของแก่ประชาชนในชนบทและโรงเรียน

๒.๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ได้มอบสิ่งของแก่ผู้ที่ประสบภัยทางธรรมชาติ เช่น คุกกภัย อัคคีภัย ฯลฯ

๒.๗) ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม จัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุ โดยเน้นที่เยาวชนและประชาชน ตลอดถึงหน่วยงานและรัฐวิสาหกิจ

๒.๘) ด้านสามัคคีธรรม ได้จัดอบรมนักเรียนนักศึกษาตามโรงเรียนในเรื่องรู้จักสามัคคี เป็นต้น

๓) วิทยากรประจำหน่วย อ.ป.ต.

หน่วย อ.ป.ต. วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร มีวิทยากรประจำหน่วย ๓ รูป ได้แก่ พระราชวิริยาภรณ์ พระภัทรสารมณี และพระครูสิทธิธรรมภาณี

๔) สื่อและอุปกรณ์ในการเผยแผ่ศาสนธรรมของหน่วย อ.ป.ต.ในการเผยแผ่ศาสนธรรมของหน่วย อ.ป.ต. วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร มีการใช้สื่อและอุปกรณ์สมัยใหม่ ประกอบด้วย ได้แก่ เทปธรรมะ วิดีโอ หนังสือธรรมะ และสไลด์ธรรมะ

๕) ผลการจัดกิจกรรม

หน่วย อ.ป.ต. วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ได้ประเมินผลการจัดกิจกรรมประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ว่าอยู่ในระดับดี

๖) ความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น

หน่วย อ.ป.ต. วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ได้ประเมินระดับความร่วมมือจากหน่วยงานหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยได้รับความร่วมมือในการจัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ

๗) ความร่วมมือจากชาวบ้าน

หน่วย อ.ป.ต. วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ได้ประเมินระดับความร่วมมือจากชาวบ้านว่าอยู่ในระดับปานกลาง

๘) การอุดหนุนงบประมาณจากกรมการศาสนาและการใช้จ่ายเงิน

สถิติเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ หน่วย อ.ป.ต. วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารได้รับเงินอุดหนุนจากกรมการศาสนา ๑,๐๐๐ บาท ซึ่งได้นำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ ๒ ประการ คือ (๑) เพื่อการอบรม

ประชาชน (๒) เพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอนแก่โรงเรียนชนบท

๔.๒.๒ การอบรมจริยธรรมในรูปแบบ "ค่ายพุทธบุตร"

วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ได้จัดการอบรมจริยธรรมให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง และได้ประยุกต์รูปแบบการอบรมจริยธรรมของวัดชลประทานรังสฤษดิ์ ซึ่งเรียกว่า "ค่ายพุทธบุตร" มาใช้ในการอบรมจริยธรรม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยดำเนินการครั้งแรกที่บ้านหาดเค็ด ตำบลเมืองจัง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน และได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดน่าน และจังหวัดใกล้เคียง วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารจึงจัดตั้ง "สำนักงานเครือข่ายพุทธบุตรน่าน" ขึ้น เพื่อรับผิดชอบในการจัดการอบรมและเผยแพร่ศาสนธรรมและจัดทำหลักสูตรอบรมเยาวชน "ค่ายพุทธบุตร" เพื่อใช้กับเครือข่ายต่างๆ ด้วย

กิจกรรมในการอบรมเยาวชน "ค่ายพุทธบุตร" ประกอบด้วย

๑) กิจกรรมการเรียนการสอน โดยจัดกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มละประมาณ ๔๐ คน เพื่อให้พระอาจารย์สอนวิชาทางพุทธศาสนา ๔ วิชา คือ (๑) วิชาพุทธธรรม (หลักในการดำเนินชีวิต) (๒) วิชาพุทธประวัติ (๓) วิชาศาสนพิธี และ (๔) วิชามารยาทไทย

๒) กิจกรรมภาคปฏิบัติ เช่น การสวดมนต์ไหว้พระ การทำวัตรเย็นและทำวัตรเช้าการฝึกสมาธิ การเดินจงกรม การฟังการบรรยายธรรม การสมาทานรักษาศีล และการแผ่เมตตา

๓) กิจกรรมภาคการสอนสอดแทรกคุณธรรม ดำเนินการโดย (๑) ใช้บทสวดมนต์ประกอบกิจกรรม (๒) ใช้เกมส์สร้างสรรค์นำความคิด สรุปด้วยคุณธรรม (๓) ใช้กิจกรรมประยุกต์ เช่น จุด

เทียนปัญญา บิณฑบาตความดีความชั่ว กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรมกลุ่มสามัคคี (๔) ใช้กิจกรรมโดยตรง เช่น บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง

กิจกรรมเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างและพัฒนาให้ผู้เข้ารับการอบรม ได้รับความรู้พัฒนาสมอง ได้รับความสนุกสนานและจบลงด้วยการมีคุณธรรม เกิดแง่คิดต่างๆ เช่น ความเสียสละ ความสามัคคี การมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูเพิ่มพูนลักษณะความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความกล้าในการแสดงออกทางบวก เป็นต้น

๔.๓ สรุป

๔.๓.๑ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จัดการศึกษาในระบบ ๒ รูปแบบ ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย นอกจากนี้ ยังจัดการศึกษาในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ซึ่งเป็นการศึกษานอกระบบ เป็นที่นิยมมากทั้งสองระบบ ในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และโรงเรียนการกุศล ได้จัดทำเป็นโครงการต่างๆ ร่วมกัน ประมาณ ๕๐ โครงการซึ่งมีความต่อเนื่อง เหมาะสม และครอบคลุมภารกิจทุกด้านของสถานศึกษา ได้แก่ ด้านธุรการและการเงิน ด้านการปกครองนักเรียน ด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านกิจกรรมและบริการ ด้านกิจการนักเรียน และด้านอาคารสถานที่

๔.๓.๒ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ดำเนินการเผยแพร่ศาสนธรรมหลากหลายรูปแบบและรูปแบบที่จัดทำอย่างสม่ำเสมอ คือ หน่วย

อบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) และการอบรมจริยธรรมในรูปแบบ "ค่ายพุทธบุตร" ทั้งนี้ ได้จัดตั้ง "สำนักงานเครือข่ายพุทธบุตรน่าน" ขึ้น เพื่อประสานการดำเนินงานกับค่ายพุทธบุตรของวัดอื่นๆ ในจังหวัดน่าน และขยายขอบเขตการดำเนินงานค่ายพุทธบุตรออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

บทที่ ๕

สภาพการบริหารการศึกษา รูปแบบการจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนาธรรม และการดำเนินโครงการพัฒนาระบบ

๖๖ ๖๖ ๖๖ ๖๖ ๖๖

๕.๑ สภาพการบริหารการศึกษา

การวิเคราะห์สภาพการบริหารการศึกษาของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จะเน้นทั้งด้านปัจจัยกระบวนการ และผลผลิตของการบริหาร ได้แก่ ๕.๑.๑) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูงสุดของวัด ๕.๑.๒) การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของผู้เกี่ยวข้อง ๕.๑.๓) การบริหารการศึกษาเชิงยุทธศาสตร์ และ ๕.๑.๔) บรรยากาศองค์กร อันเป็นผลจากการบริหาร

๕.๑.๑ ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส

การบริหารการศึกษาของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร มีเจ้าอาวาส คือ พระราชวิริยาภรณ์เจ้าคณะจังหวัดน่าน เป็นผู้บริหารสูงสุด ความสำเร็จในการบริหารการศึกษาทั้งของโรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม โรงเรียนการกุศลของวัด และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ล้วนเป็นผลงานที่เกิดจากภาวะผู้นำของท่านเจ้าอาวาสรูปนี้ทั้งสิ้น

องค์ประกอบของภาวะผู้นำของพระราชวชิรญาณภรณ์ ซึ่งทำให้ท่านเป็นที่เคารพศรัทธาอย่างสูงยิ่งของครูอาจารย์และนักเรียนในโรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม โรงเรียนนันทบุรีวิทยา (โรงเรียนการกุศลของวัด) และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ได้แก่ ความเป็นผู้มีพระคุณงามความดีที่ท่านได้สั่งสมมาหลายสิบปี ตัวอย่างเช่น การทำทานซึ่งท่านได้ให้สัมมาทานเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ ว่า ท่านจะต้องใส่บาตรพระสงฆ์ทุกเช้า และทำอย่างต่อเนื่องมานานกว่า ๔๐ ปีแล้ว แม้ในขณะที่อาพาธอยู่ที่โรงพยาบาล นอกจากนั้น ท่านยังเป็นผู้ทรงศีล และยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด ท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีความรู้กว้างขวาง มีวิสัยทัศน์ยาวไกล มีความโปร่งใสในการบริหารงานต่างๆ ของวัดและโรงเรียน รู้จักใช้บุคคลตามความสามารถและเต็มศักยภาพ และเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาและเพื่อประโยชน์สุขในระยะเวลายาวของผู้ยากไร้ ปรากฏหลักฐานในประวัติและผลงานของท่าน ดังนี้

๑) สถานะ

ชื่อเดิมคือ พรศักดิ์ นามสกุล บัณฑิต เกิดวันเสาร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗ ปีวอกวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ บิดาชื่อ จ.ส.ต. เจริญ บัณฑิต มารดาชื่อ นางคำดี บัณฑิต บ้านเลขที่ ๔๔๔ ถนนสุขุมวิท แขวง ดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

๒) บรรพชา

วันจันทร์ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีชวด วันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ.

๒๔๙๑ ณ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดน่าน พระอุปัชฌาย์ ชื่อ พระชยานันทมุนี เจ้าคณะจังหวัดน่านวัดคู่คำ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

๓) อุปสมบท

วันจันทร์ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีมะโรง วันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ณ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

พระอุปัชฌาย์ ชื่อ พระชยานันทมุนี (พรหม พรหม-โชโต) วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

พระกรรมวาจาจารย์ ชื่อ พระครูศิริธรรมกิจ (กัญไชย กัญจโน) วัดอภัย อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

พระอนุสาวนาจารย์ ชื่อ พระครูไพฑูริสารเวท (ศรีนวล อนุโล) วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

๔) วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๔๘๙ จบประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนบ้านดอนศรีเสริมกสิกร อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

พ.ศ. ๒๔๙๒ สอบได้นักธรรมชั้นตรี ในสนามหลวง สำนักเรียนวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

พ.ศ. ๒๔๙๕ สอบได้นักธรรมชั้นโท ในสนามหลวง สำนักเรียนวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

พ.ศ. ๒๔๙๘ สอบได้นักธรรมชั้นเอก ในสนามหลวง สำนักเรียนวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๐๐ สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค ในสนามหลวง สำนักเรียนวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๐๑ จบมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จากโรงเรียน
นันทบุรีวิทยา อำเภอเมืองจังหวัดน่าน

พ.ศ. ๒๕๑๔ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
โรงเรียนพระสังขาริการ

พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับปริญญาบัตรครุศาสตร์บัณฑิต
กิตติมศักดิ์ จากสถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์ สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรม
วิชาบริหารการศึกษา

๕) งานปกครอง

๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระ-
กรรมวาจาจารย์

๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้รับแต่งตั้งเป็นเลขานุการ
คณะกรรมการสงฆ์จังหวัดน่านในสมัยนั้น

๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้รับแต่งตั้งเป็นเลขานุการ
เจ้าคณะจังหวัดน่าน

๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระ
ปลัดฐานานุกรมเจ้าคณะจังหวัดน่าน

๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้รักษา
การเจ้าคณะอำเภอเมืองน่านจังหวัดน่าน

๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส
วัดหัวข่วงอำเภอเมืองน่านจังหวัดน่าน

๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะ
อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระ
อุปัชฌาย์

๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้รักษาการ
เจ้าอาวาสวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน

๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์
เป็นพระครูสัญญาบัตรที่พระครูประกาศธรรมโสภณ

๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับแต่งตั้งเป็นรอง
เจ้าคณะจังหวัดน่าน

๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็น
เจ้าอาวาสวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้รับประกาศนียบัตรวัด
พัฒนาตัวอย่าง

๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้รับเลื่อนสมณศักดิ์เป็น
พระครู เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก

๖) งานด้านการศึกษา

๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔ ได้รับแต่งตั้งเป็นครูสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรม

พ.ศ. ๒๔๙๕-๒๔๙๙ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้นำข้อสอบ
นักธรรมสนามหลวง ไปเปิดสอบในสนามสอบต่างๆ เป็นประจำทุกปี

๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ เป็นกรรมการนำประโยค
นักธรรมไปเปิดสอบที่วัดปรังค์ อำเภอปัว จังหวัดน่าน

พ.ศ. ๒๔๙๔-๒๔๙๙ เป็นกรรมการตรวจประโยค
นักธรรมสนามหลวง จังหวัดน่าน

๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้รับแต่งตั้งเป็นครูสอน
พระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้รักษาการ
ศึกษาคำเภอเมืองน่าน

๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นกรรมการตรวจประโยค
นักธรรมชั้นตรีสนามหลวงจังหวัดน่าน

๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นกรรมการตรวจประโยค
นักธรรมชั้นโท สนามหลวง ภาค ๕ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่

๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะอำเภอ
เมืองน่าน

๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นกรรมการตรวจประโยค
นักธรรมสนามหลวงชั้นตรีจังหวัดน่าน

๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นกรรมการตรวจประโยค
นักธรรมชั้นโท สนามหลวง วัดพระบาทมิ่งเมือง จังหวัดแพร่

๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ โรงเรียนนันทบุรีวิทยา
วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตโรงเรียนเข้าอยู่ในโรงเรียน
สงเคราะห์เด็กยากจนในพระบรมราชานุเคราะห์

๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้รับอนุญาตให้ตั้ง
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามระเบียบมหาเถร
สมาคม ที่วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

๗) งานด้านการเผยแพร่ศาสนธรรม

๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้า

ออกอบรมศีลธรรม อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้า
ออกอบรมศีลธรรม อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้า
ออกอบรมศีลธรรม อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้า
ออกอบรมศีลธรรม อำเภอปัว จังหวัดน่าน

๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้า
ออกอบรมศีลธรรม อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้า
ออกอบรมศีลธรรม อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้า
ออกอบรมศีลธรรม อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๘ ได้รับแต่งตั้งให้ไปประชุม
ปฐมนิเทศพระธรรมทูตที่พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

๑๐ มกราคม - มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้รับแต่งตั้งเป็น
หัวหน้าธรรมทูตหน่วยที่ ๑ ประจำเขตอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าพระ
ธรรมทูตหน่วยที่ ๑ ประจำเขตอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้า
พระธรรมทูตจังหวัดน่านหน่วยที่ ๑ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้า
พระธรรมทูตจังหวัดน่านหน่วยที่ ๑ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับแต่งตั้งเป็นรองหัวหน้า
พระธรรมทูตประจำจังหวัดน่าน

๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้รับแต่งตั้งเป็นรองหัวหน้า
พระธรรมทูตประจำจังหวัดน่าน

๑๔-๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้รับแต่งตั้งให้ไป
ประชุมปฐมนิเทศพระธรรมทูตที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และ
ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร

๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้รับแต่งตั้งเป็นรองหัวหน้า
พระธรรมทูตประจำหน่วยจังหวัดน่าน

๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้รับแต่งตั้งเป็นรองหัวหน้า
พระธรรมทูตประจำหน่วยจังหวัดน่าน

๒ มกราคม - ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้เป็นรองหัว
หน้าพระธรรมทูตประจำหน่วยจังหวัดน่าน และได้ออกปฏิบัติงาน
พระธรรมทูตร่วมกับหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๔ (พระธรรมโมลี)
โดยออกปฏิบัติงานทุกอำเภอในเขตจังหวัดน่าน

๒๕ มีนาคม - มิถุนายน ๒๕๑๗ ได้รับแต่งตั้งเป็น
รองหัวหน้าพระธรรมทูตประจำจังหวัดน่าน

๑ มีนาคม - มิถุนายน ๒๕๑๘ ได้รับแต่งตั้งเป็นรอง
หัวหน้าพระธรรมทูตประจำจังหวัดน่าน

๑ มีนาคม - มิถุนายน ๒๕๑๙ ได้รับแต่งตั้งเป็นรอง
หัวหน้าพระธรรมทูตประจำจังหวัดน่าน

พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๑ ได้รับแต่งตั้งเป็นวิทยากรอบรม
ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านและเป็นวิทยากรอบรมผู้กลับใจร่วมพัฒนา

ชาติไทย

พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นประธานอำนวยการเผยแพร่พระพุทธ
ศาสนาประจำจังหวัดน่านถึงปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นวิทยากรท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรม
ประวัติศาสตร์ ภาษาล้านนา และคติชนวิทยา

พ.ศ. ๒๕๒๕ ปฏิบัติหน้าที่พระธรรมทูตด้านวิชาการ
เกษตร อนุรักษ์ป่าไม้สาธารณสุขมูลฐาน

พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็นวิทยากรอบรมศีลธรรม จริยธรรม
วัฒนธรรมไทย ณ โรงเรียนสตรีศรีน่าน

พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็นประธานอบรมพุทธศาสนากับเยาวชน
และเยาวชนชาวไทยภูเขา

พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๓๐ เป็นประธานดำเนินการสงเคราะห์
ชาวเขาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๓๔ เป็นประธานเผยแพร่พระพุทธศาสนา
กับความมั่นคง ของชาติ ร่วมกับ กอ.รมน. จังหวัดน่าน

พ.ศ. ๒๕๓๕ เริ่มโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
พระปริยัติธรรมทางไกล เพื่อให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้ที่อยู่ใน
ท้องถิ่นทุรกันดาร

พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นประธานเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่
ราบสูงในปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๓๒-๒๕๓๘ เป็นพระธรรมทูตเฉพาะกิจจังหวัด
น่าน และได้เป็นหัวหน้านำพระสงฆ์และประชาชนทำพิธีสืบชะตา
(ทำขวัญ) ต้นไม้ ป่าไม้ แม่น้ำ เพื่อให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญ

ของธรรมชาติ ทุกปี

พ.ศ. ๒๕๓๘ - ๒๕๓๙ ได้ถวายพระธรรมเทศนา อุทิศถวายสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวังถวายพรพระรับพระราชทานฉันสดับปกรณ์ จำนวน ๓ ครั้ง

๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้แสดงพระธรรมเทศนา บทพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก ตามโครงการแสดงพระธรรมเทศนา "พระมหาชนก" เฉลิมพระเกียรติ ของกรมการศาสนา ณ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน

๘) สมณศักดิ์

๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระปลัดฐานุกรมรองเจ้าคณะจังหวัดน่าน

๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอชั้นโท ที่พระครูประกาศธรรมโสภณ

๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ โปรดให้เลื่อนขึ้นพระสังฆาธิการ เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก ในราชทินนามเดิม

๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระโสภณธรรมวาที

๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ พระราชวิริยาภรณ์

๕.๑.๒ การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษาของโรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม โรงเรียนนันทบุรีวิทยา และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เป็นการบริหารโดยบุคคลหรือคณะบุคคล ซึ่งประกอบด้วยพระภิกษุที่มีคุณวุฒิสูง ทั้งทางการศึกษา พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม และการศึกษาตามแนวสากล และในคณะบุคคล บางคณะจะมีฆราวาสเป็นกรรมการร่วมด้วย เช่น

๑) ผู้บริหารโรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม ได้แก่ พระครูบวรเจติยารักษ์ วุฒิการศึกษา พธ.บ. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) และ Ph.D. (Educational Administration) เป็นผู้บริหารโรงเรียน ในตำแหน่งผู้อำนวยการ

๒) ผู้บริหารโรงเรียนนันทบุรีวิทยา (โรงเรียนการกุศล) ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดน่านเป็นผู้จัดการ พระครูบวรเจติยารักษ์เป็นครูใหญ่

๓) คณะกรรมการบริหารการศึกษาโรงเรียนนันทบุรีวิทยา (โรงเรียนการกุศล) ประกอบด้วยผู้จัดการโรงเรียน (ผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน) เป็นประธาน โดยมีผู้รับใบอนุญาต (พระราชวิริยาภรณ์) เป็นรองประธาน และมีกรรมการอีก ๘ คน คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ ๒ คน ผู้แทนผู้ปกครอง ๒ คน ผู้แทนครู ๒ คน ผู้แทนศิษย์เก่า ๑ คน ผู้แทนองค์กรชุมชน ๑ คน และมีครูใหญ่เป็นกรรมการและเลขานุการ

๔) การจัดองค์กรการบริหารภายในโรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม จัดให้มีผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายต่างๆ ประกอบด้วย พระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

- (๑) ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ ได้แก่ พระครูสุวรรณเจติยานุกูล
- (๒) ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ได้แก่ พระปลัดวินัย สิริปญโญ
- (๓) ผู้ช่วยฝ่ายแผนงาน ได้แก่ พระครูพิทักษ์เจติยานันท์
- (๔) ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง ได้แก่ พระครูสิรินันทวิทย์
- (๕) ผู้ช่วยฝ่ายบริการ ได้แก่ พระมหาชาญชัย ติปาละ

๕) การจัดองค์กรการบริหารภายในโรงเรียนนันทบุรีวิทยา (โรงเรียนการกุศล) จัดให้มีผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายต่างๆ โดยแต่งตั้งจากบุคลากรประจำฝ่ายฆราวาส โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการบริหารการศึกษา ดังนี้

- (๑) ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ ได้แก่ นางบำเพ็ญ พงษ์รัตนานุกูล
- (๒) ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ได้แก่ นายมาโนช จิตตเกษม
- (๓) ผู้ช่วยฝ่ายแผนงาน ได้แก่ นายอินทร วุฒิชัย
- (๔) ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง ได้แก่ นายทิพากร จองไพจิตรสกุล
- (๕) ผู้ช่วยฝ่ายบริการ ได้แก่ นางสุภารัตน์ สุขสมจิตร

๖) คณะกรรมการประเมินภายในของสถานศึกษา ประกอบด้วย พระปลัดวินัยสิริปญโญ นางจันทร์เพ็ญ อินน้อย และพระมหา-
พงษ์ทวี กาวี

๗) การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร มีผู้รับผิดชอบ คือ พระครูพิทักษ์เจติยานันท์ ซึ่งมีวุฒินักธรรมเอก พุทธศาสตร์บัณฑิต และการศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) เป็นเลขานุการ และมีนายพนธ์ อ่อนเป็น ซึ่งมีวุฒิ นักธรรมเอก และพุทธศาสตร์บัณฑิต เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

๕.๑.๓ การบริหารการศึกษาเชิงยุทธศาสตร์

โรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม และโรงเรียนนันทบุรีวิทยา (โรงเรียนการกุศล) นอกจากจะบริหารโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องแล้ว ยังมีการบริหารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดการศึกษาที่จัดขึ้น สามารถพัฒนาผู้เรียน ให้มีความคิด ความประพฤติ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ได้พระราชทานแก่ที่ประชุมสมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๒ และได้ถูกอัญเชิญมาเป็นคำนำในเอกสารคู่มือการจัดทำยุทธศาสตร์ของโรงเรียน ชื่อ "๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียน" ดังนี้

"ความเปลี่ยนแปลงอย่างที่น่าวิตก คือทุกวันนี้ความคิดความอ่าน และความประพฤติหลายๆ อย่าง ซึ่งแต่ก่อนถือเป็นความชั่วเป็นความผิด ได้กลายเป็นสิ่งหนึ่งที่สังคมยอมรับ และพากันประพฤติปฏิบัติโดยไม่รู้ลึกลับดั่งสะท้อนจนทำให้เกิดปัญหาและวิถีชีวิตของคนแต่ละคนมีดมนลงไป ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นหน้าที่ของชาวพุทธ จะต้องร่วมกันแก้ปัญหานี้อย่างจริงจัง แต่ละท่าน แต่ละฝ่ายต้องยึดหลักการให้มันคงที่จะไม่ทำอะไรๆ ที่ชั่ว ที่เสื่อมเสีย ต้องกล้าและบากบั่นที่จะทำแต่สิ่งที่เป็นความดี เป็นความถูกต้อง และเป็นธรรม เพื่อให้ผลความประพฤติปฏิบัติชอบบังเกิดเพิ่มพูนขึ้น และคำจูนส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมทรุดลง หากให้กลับฟื้นคืนดีขึ้นเป็นลำดับ"

ยุทธศาสตร์ของการพัฒนาโรงเรียนนันทบุรีวิทยา คือ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายธุรการและการเงิน ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริการ ฝ่ายปกครอง และฝ่ายแผนงาน และให้แต่ละฝ่ายปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ โดยมีเป้าหมายแผนงาน และโครงการ ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ซึ่งในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๖ ได้กำหนดโครงการไว้ทั้งสิ้น ๕๐ โครงการ ดังได้นำเสนอไว้แล้วในบทที่ ๔

๕.๑.๔ บรรยากาศองค์การ

ผู้วิจัยได้เดินทางไปสังเกตกิจกรรมในงานสัปดาห์วิทยาศาสตร์ของโรงเรียนนันทบุรีวิทยา สังเกตบรรยากาศของโรงเรียน ทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม และโรงเรียนการกุศล สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และนักเรียน อย่างไม่เป็นทางการ โดยมุ่งศึกษาสภาพความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู และครูกับผู้บริหาร พบว่า

๑) ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน

นักเรียนทั้งในโรงเรียนพระปริยัติธรรม และโรงเรียนการกุศลของวัด มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้ มีระเบียบวินัย ยิ้มแย้มแจ่มใส มีสัมมาคารวะ มีการแสดงออกในทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัฒนธรรมประเพณีไทย และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทั้งระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง ระหว่างเพื่อนร่วมชั้นเรียน และระหว่างกลุ่มผู้เรียนที่เป็นพระภิกษุ สามเณร และกลุ่มผู้เรียนที่เป็นฆราวาส เพราะไม่มีการก่อเหตุรุนแรงขึ้นในโรงเรียน และเมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานเป็นทีม ก็สามารถทำงานร่วมกันได้ดี

๒) ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู

การสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู ในงานสัปดาห์วิทยาศาสตร์ของโรงเรียน ซึ่งจัดพร้อมกันทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม และโรงเรียนการกุศลของวัด พบว่า นักเรียนมีความใกล้ชิดกับครู กล้าซักถาม กล้าตอบข้อคำถามของครู ไม่ใช่กิริยาหรือวาจาที่ไม่เหมาะสมกับครูอาจารย์

๓) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารโรงเรียน

ครูอาจารย์ทั้งฝ่ายสงฆ์ และฆราวาส เคารพยกย่องพระราชวิริยาภรณ์เป็นอย่างสูงและให้ความเคารพต่อพระครูบวรเจตยารักษ์ ซึ่งเป็นผู้บริหารของโรงเรียนอย่างมากด้วย เนื่องจากท่านเจ้าอาวาสและผู้บริหารโรงเรียนให้ความสนใจใส่ใจต่อความเป็นอยู่และความก้าวหน้าของครูอาจารย์เป็นอย่างดี เมื่อสัมภาษณ์ครูวิทยาศาสตร์ท่านหนึ่งได้ทราบว่า ทางโรงเรียนได้ให้การสนับสนุนให้ครูศึกษาต่อในช่วงฤดูร้อนและในวันหยุดสุดสัปดาห์ ตามโครงการปริญญาโทสำหรับครูประจำการ และโครงการปริญญาโทภาคพิเศษ ของมหาวิทยาลัยนเรศวร ทั้งนี้เพราะพระราชวิริยาภรณ์ได้ส่งพระครูบวรเจตยารักษ์ไปศึกษาต่อจนจบการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา โดยเดินทางไปศึกษาต่อที่ศูนย์วิทยบริการจังหวัดแพร่ หลังจากนั้น ยังให้ทุนการศึกษาแก่พระครูบวรเจตยารักษ์ไปศึกษาต่อระดับปริญญาเอกที่ประเทศอินเดียด้วย พระครูบวรเจตยารักษ์ได้จัดทำโครงการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน โดยให้ทุนสนับสนุนการศึกษาต่อปีละหลายทุน เป็นที่พึงพอใจของครูอาจารย์อย่างยิ่ง

๕.๒ รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม

ถ้าวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารโดยใช้ระบบการศึกษา ตามมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นกรอบในการวิเคราะห์ จะพบว่า วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย หลากหลายรูปแบบ กล่าวคือ

๕.๒.๑ การจัดการศึกษาในระบบ แบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ

๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเทียบกับระดับมัธยมศึกษาในการศึกษาสามัญ แต่มีวิชาที่สมควรแก่ภาวะของพระภิกษุ สามเณรที่จะเรียนได้โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และเป็นวิชาที่จำเป็นแก่งานของพระพุทธศาสนา คือ วิชาสามัญ ๖ หมวด ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา และวิชาปริยัติธรรม ๓ หมวด ได้แก่ ภาษาบาลี ธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติ และเมื่อพระภิกษุ สามเณรจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของหลักสูตรการศึกษาปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา แล้ว อาจจะไปศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัย และสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยได้ด้วย

๒) โรงเรียนมัธยมศึกษา แผนกสามัญศึกษา สอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยรับนักเรียนทั้งชายและหญิงซึ่งผู้ปกครองมีฐานะยากจน เพื่อให้การสงเคราะห์แก่เด็กที่ด้อยโอกาส

๕.๒.๒ การจัดการศึกษานอกระบบ มี ๑ รูปแบบ คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดสอนในวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. ระหว่างเดือนมิถุนายน ถึงเดือนมกราคม ของปีถัดไป รวมเวลาสอนตลอดปี ๑๐๔ ชั่วโมง และในภาคบ่ายจะเป็นกิจกรรมชมรมต่างๆ หรือกิจกรรมสอนเสริม สอนโดยแบ่งตามระดับชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิชาที่สอนและกิจกรรม ได้แก่ วิชาพุทธธรรมนำชีวิต วิชาคณิตศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษ วิชาภาษาล้านนา วิชาศาสนปฏิบัติและพิธีกรรมทางศาสนา กิจกรรมวันสำคัญ และกิจกรรมอื่นๆ เช่น กิจกรรมถวายเทียนพรรษาและผ้าอาบน้ำฝน กิจกรรมถวายสังฆทานวันอาสาฬหบูชากิจกรรมปลูกต้นไม้เฉลิมพระเกียรติเนื่องในวันแม่แห่งชาติ ฯลฯ มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และให้เยาวชนเห็นความสำคัญของศาสนพิธี ประเพณี วัฒนธรรมไทย ๒) เพื่อให้เยาวชนได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ มีจิตใจโอบอ้อมอารี มีกิริยามารยาที่เรียบร้อย และ ๓) เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษาและเรียนรู้หน้าที่ของบุตร หน้าที่ของชาวพุทธ และปฏิบัติอย่างถูกต้องจริงจังและเหมาะสม

๕.๒.๓ การเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยใช้ระบบการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น

๑) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ให้แก่ประชาชนในตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ในโอกาสต่างๆ ที่หน่วย อ.ป.ต.พิจารณาเห็นสมควรประกอบด้วยกิจกรรม ๘ ประเภท คือ กิจกรรมด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย กิจกรรมด้านสัมมาชีพ กิจกรรมด้านสันติสุข กิจกรรมด้านศึกษาสงเคราะห์ กิจกรรมด้าน

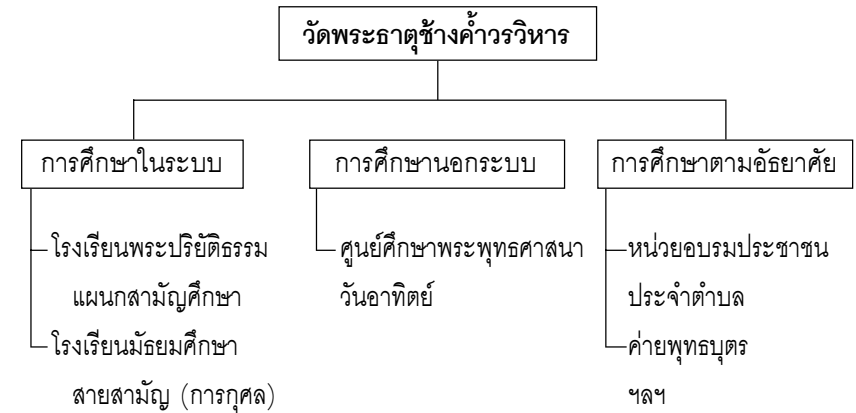
สาธารณสงเคราะห์ กิจกรรมด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม และกิจกรรมด้านสามัคคีธรรม มีพระภิกษุ ๓ รูป เป็นวิทยากรประจำหน่วย

๒) ค่ายพุทธบุตร เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่เด็กและเยาวชน ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา โดยเน้นการสอนสอดแทรกหลักคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้สื่อกิจกรรม อุปกรณ์ต่างๆ เกม บทสวดมนต์ วรรณคดีอย่างบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง ฯลฯ และแบ่งการเรียนเป็น ๓ ภาค คือ ๑) ภาคบริหารจิต และเจริญปัญญา ๒) ภาควิชาการและ

๓) ภาคนันทนาการ มีกิจกรรมการเรียนการสอน ๔ วิชา คือ วิชาพุทธธรรม วิชาพุทธประวัติ วิชาศาสนพิธี และวิชามารยาทไทย ใช้เวลาในการฝึกอบรม ๓ วัน

รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนาธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ตามกรอบความคิดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เกี่ยวกับการจัดระบบการศึกษา แสดงเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

แผนภูมิ ๕.๑ รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนาธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

๕.๓ การดำเนินโครงการพัฒนาระบบ

๕.๓.๑ ความเป็นมา

ผู้วิจัยได้สนับสนุนให้วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารดำเนินโครงการพัฒนาระบบ ๑ โครงการ โดยมีเงินอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๑๐,๐๐๐ บาท โครงการที่ดำเนินงานใช้ระยะเวลาไม่นานเกินไป และเหมาะสมกับสภาพการดำเนินงานทางการศึกษาของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

๕.๓.๒ ชื่อโครงการ

วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ได้จัดทำโครงการชื่อ "โครงการพัฒนาระบบความร่วมมือในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา"

๕.๓.๓ ลักษณะของโครงการ

เป็นโครงการต้นแบบของการร่วมมือระหว่างวัดพระธาตุ-
ช้างค้ำวรวิหารกับโรงเรียนหน่วยงานราชการอื่น และประชาชนทั่วไป
ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียน
โดยประยุกต์ใช้หลักสูตร "ค่ายพุทธบุตร"

๕.๓.๔ วัตถุประสงค์ของโครงการ

- ๑) เพื่อประยุกต์ใช้โครงการค่ายพุทธบุตรกับนักเรียนใน
โรงเรียนต่างๆ
- ๒) เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่เข้ารับการอบรมเกิดสำนึกใน
การเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และตระหนักในคุณค่าของหลักธรรมใน
พระพุทธศาสนา
- ๓) เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานให้แก่เด็กและ
เยาวชน และตระหนักถึงฐานะความเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์
ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นเยาวชนที่ดีของชาติ
เป็นศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา และเป็นมนุษย์ที่ดีของสังคม
- ๔) เพื่อสร้างศรัทธาและความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระ-
สงฆ์กับเยาวชน
- ๕) เพื่อพัฒนาระบบความร่วมมือระหว่างสถาบันพระ-
พุทธศาสนากับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน
ในจังหวัดน่าน ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่เด็กและเยาวชน

๕.๓.๕ เป้าหมาย

นักเรียนโรงเรียนราชานุบาล จำนวน ๒๐๐ คน

๕.๓.๖ ระยะเวลาดำเนินการ

๒ คืน ๓ วัน ระหว่างวันที่ ๗-๙ มิถุนายน ๒๕๕๕

๕.๓.๗ สถานที่ดำเนินการ

โรงเรียนราชานุบาล อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

๕.๓.๘ ผู้รับผิดชอบ

- ๑) พระวิทยากรจากวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร รับผิดชอบ
การฝึกอบรม
- ๒) คณะครูโรงเรียนราชานุบาล รับผิดชอบด้านการจัด
สถานที่และอาหาร
- ๓) เทศบาลเมืองแพร่ ให้บริการน้ำดื่มและน้ำอาบ
- ๔) ประชาชนในอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ให้การ
สนับสนุนเป็นค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมตามศรัทธาของแต่ละบุคคล

๕.๓.๙ งบประมาณ

ใช้งบประมาณที่ได้รับบริจาคให้แก่วัดพระธาตุช้างค้ำ-
วรวิหารและโรงเรียนราชานุบาลรวมทั้งสิ้น ๓๙,๕๐๐ บาท

๕.๓.๑๐ ผลการดำเนินงาน

การเข้าค่ายพุทธบุตรตามโครงการนี้ บรรลุผลสำเร็จตาม
เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้เกิดสัมพันธภาพอันดี
ระหว่างวัด บ้าน และโรงเรียนและเกิดระบบความร่วมมือระหว่างวัด
สถาบันการศึกษา และหน่วยงานอื่นๆ ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
สู่เด็กและเยาวชน

๕.๔ สรุป

๕.๔.๑ สภาพการบริหารการศึกษาของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ทั้งในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สายสามัญ สำหรับเด็กยากจน (โรงเรียนการกุศล) และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมาก เพราะมีปัจจัยที่เอื้ออำนวย ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงสุด และใช้กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม และบริหารเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งทำให้มีความชัดเจนทั้งวิสัยทัศน์ แผนงานและโครงการ ก่อให้เกิดผลดีต่อบรรยากาศขององค์กร คือ มีบรรยากาศของความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนต่อนักเรียน ครูกับนักเรียน และครูกับผู้บริหารโรงเรียน อย่างเห็นได้ชัด

๕.๔.๒ รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เมื่อพิจารณาตามกรอบการจัดระบบการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แสดงว่า มีการจัดการศึกษา ๓ ระบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ การศึกษาในระบบ จำแนกออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ (โรงเรียนการกุศลของวัด) การศึกษานอกระบบ มี ๑ รูปแบบคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัยมีหลายรูปแบบ เช่น หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) และค่ายพุทธบุตร

๕.๔.๓ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ได้ดำเนินโครงการพัฒนาระบบ ตามเงื่อนไขของการวิจัยครั้งนี้ ชื่อ "โครงการพัฒนาระบบ

ความร่วมมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา" โดยดำเนินการร่วมกับโรงเรียนราชานุบาล เทศบาลเมืองน่าน และประชาชนในอำเภอเมืองน่าน ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายเป็นเงิน ๓๙,๔๐๐ บาท และได้จัดค่ายพุทธบุตรโดยใช้เวลา ๒ คืน ๓ วัน ระหว่างวันที่ ๗-๙ มิถุนายน ๒๕๔๕ มีนักเรียนเข้ารับการฝึกอบรมประมาณ ๒๐๐ คน โครงการนี้จะเป็นต้นแบบของการดำเนินงานร่วมกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยกระบวนการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ต่อไป

บทที่ ๖

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้

๖ ๖ ๖ ๖ ๖

๖.๑ สรุป

การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นแหล่งข้อมูล การวิเคราะห์เอกสารและข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด ตลอดจนการสังเกตสภาพแวดล้อมของวัดพระธาตุวรวิหาร และโรงเรียนในวัด พบว่า

๖.๑.๑ ประวัติและบริบทของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร คือ วัดแห่งนี้ เดิมเรียกว่า "วัดหลวง" ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น "วัดช้างค้ำวรวิหาร" แล้วได้เปลี่ยนเป็น "วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร" เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นพระอารามหลวง มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และทางสังคมมาช้านานพญาภู่งหรือภู่ง เจ้าผู้ครองนครน่านโปรดให้สร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๑๙๔๙ ที่ตั้งของวัดอยู่กลางใจเมือง ในเขตเทศบาลเมืองน่าน มีปูชนียสถานและปูชนียวัตถุที่สำคัญหลายอย่าง ที่บ่งชี้ว่าวัดนี้เป็นวัดประจำเมืองน่านมาตั้งแต่โบราณกาล อาทิ พระธาตุเจดีย์ช้างค้ำพระวิหารหลวง พระประธานองค์ใหญ่ในพระวิหารหลวง

เจดีย์ทิพย์ พระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมุนี เป็นต้น นอกจากนั้น ภายในบริเวณวัด ยังมีอาคารเรียนหลายอาคาร ซึ่งเป็นอาคารของโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้น วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร มีความสำคัญหลายประการ เช่น เป็นวัดที่เจ้าครองนครน่าน สร้างมาเป็นเวลานานกว่า ๖๐๐ ปี เป็นสถานที่ที่ได้นำพิพัฒน์สัตยาของขุนนางในสมัยโบราณ เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาพระปริยัติธรรม สายสามัญศึกษาของจังหวัดน่าน เป็นพระอารามหลวงประจำจังหวัด เป็นศูนย์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดน่านเกี่ยวกับการศึกษา และการประกอบพิธีต่างๆ ตลอดจนการประชุมอบรม เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง เป็นที่ตั้งพุทธสมาคม สาขาน่าน เป็นวัดที่พำนักของเจ้าคณะจังหวัดน่าน และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดน่าน ดังนั้น ถึงแม้ชุมชนบ้านช้างค้ำซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารจะมีประชากรไม่หนาแน่น และมีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันค่อนข้างมาก แต่วัดแห่งนี้ก็มีรายได้จากการบริจาคของประชาชนทั่วไป ปีละหลายหมื่นบาท โดยมีค่าใช้จ่ายในการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดเป็นค่าใช้จ่ายหลักอย่างหนึ่ง

๖.๑.๒ สภาพการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

๑) จัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ๒ รูปแบบ ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย นอกจากนั้น ยังจัดการศึกษา ในรูปแบบของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน-อาทิตย์ ซึ่งได้รับความนิยมมาก เห็นได้จากจำนวนนักเรียนในแต่ละปี การศึกษา และจากศรัทธาของผู้อุปการะโรงเรียน ทั้งนี้ โรงเรียนได้จัดทำโครงการต่างๆ ประมาณ ๕๐ โครงการ ซึ่งมีความต่อเนื่อง

เหมาะสม และครอบคลุมภารกิจทุกด้านของสถานศึกษา

๒) ดำเนินการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยมีหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) และการอบรมจริยธรรมในรูปแบบ "ค่ายพุทธบุตร" ทั้งนี้ได้จัดตั้ง "สำนักงานเครือข่ายพุทธบุตรน่าน" ขึ้น เพื่อประสานการดำเนินงานกับค่ายพุทธบุตรของวัดอื่นๆ ในจังหวัดน่าน และขยายขอบเขตการดำเนินงานค่ายพุทธบุตรออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

๖.๑.๓ สภาพการบริหารการศึกษา รูปแบบการจัดการศึกษา และโครงการพัฒนาระบบของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

๑) การบริหารการศึกษาของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพทั้งในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ (โรงเรียนการกุศลของวัด) และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เนื่องจากมีปัจจัยเอื้ออำนวย ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงสุด มีกระบวนการบริหารที่เหมาะสมสำหรับการบริหารการศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง คือ การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ และบุคคลภายนอก และมีการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ซึ่งทำให้มีความชัดเจน ทั้งวิสัยทัศน์ แผนงาน และโครงการ จึงบังเกิดผลดีต่อบรรยากาศขององค์กร คือ มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนต่อนักเรียน ครูกับนักเรียน และครูกับผู้บริหารโรงเรียน

๒) รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เมื่อพิจารณาตามกรอบการจัดระบบการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ (มาตรา ๑๕) แสดงว่า มีการจัดการศึกษา ๓ ระบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ การศึกษาใน

ระบบ มี ๒ รูปแบบ คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ (โรงเรียนการกุศลของวัด) การศึกษานอกระบบ มี ๑ รูปแบบ คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการศึกษาตามอัธยาศัย มีหลายรูปแบบ เช่น หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) และค่ายพุทธบุตร

๓) วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ได้ดำเนินโครงการพัฒนาระบบ ตามเงื่อนไขของการวิจัยครั้งนี้ ชื่อ "โครงการพัฒนาระบบความร่วมมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา" โดยดำเนินการร่วมกับโรงเรียนราชานุบาล เทศบาลเมืองน่าน และประชาชนในอำเภอเมืองน่าน ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายเป็นเงิน ๓๙,๔๐๐ บาท และได้จัดค่ายพุทธบุตรโดยใช้เวลา ๒ คืน ๓ วัน ระหว่างวันที่ ๗-๙ มิถุนายน ๒๕๔๕ มีนักเรียนเข้ารับการฝึกอบรมประมาณ ๒๐๐ คน โครงการนี้จะเป็นต้นแบบของการดำเนินงานร่วมกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยกระบวนการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ต่อไป

๖.๒ อภิปรายผล

๖.๒.๑ การที่วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งด้านศาสนา และการศึกษาของจังหวัดน่าน เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้วัดนี้พยายามรักษาสภาพที่มีชื่อเสียงดังกล่าวไว้จนกระทั่งถึงทุกวันนี้

๖.๒.๒ การจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควบคู่กับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กทั่วไปในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ซึ่งตั้งอยู่ภายในรั้วเดียวกัน

ของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เป็นรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพราะทั้งสองโรงเรียนสามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันหลายอย่าง เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งเป็นบุคคลเดียวกัน ทั้งสองโรงเรียนสามารถร่วมมือกันจัดทำแผนงานและโครงการพัฒนาโรงเรียน สามารถมอบหมายให้ครูอาจารย์ที่มีคุณวุฒิเหมาะสม ทั้งฝ่ายพระภิกษุและฆราวาส ทำการสอนได้ทั้งสองโรงเรียน นอกจากนั้น ยังสามารถใช้รูปแบบความประพฤติที่งดงามของนักเรียนที่เป็นบรรพชิต เป็นแบบอย่างในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนที่เป็นฆราวาสได้อีกด้วย

๖.๒.๓ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ได้จัดให้มีวิชาหลักทางพระพุทธศาสนา และวิชาเสริมที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็กและเยาวชนในจังหวัดน่าน เพราะชาวเมืองน่านโดยทั่วไปยังคงมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น การสอนภาษาล้านนา ก็เป็นการปลูกฝังความรักและภาคภูมิใจในภาษาท้องถิ่น และช่วยให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ดีขึ้นระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ หลักสูตรและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนนี้ ทำให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง และยังได้พัฒนาหลักสูตรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไปใช้กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบของการเข้าค่าย ซึ่งเรียกว่า "ค่ายพุทธบุตร" อีกด้วย

๖.๒.๔ การเผยแผ่ศาสนาของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เน้นกิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นเพราะวัดนี้ตั้งอยู่ใจกลางเมือง เป็นวัดเก่าแก่ และเป็นศูนย์กลางของประชาชนที่จะมาทำบุญ และศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีของเมืองน่าน

ส่วนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่เยาวชนในรูปแบบของค่ายพุทธบุตรนั้น เป็นเพราะวัดนี้มีครูอาจารย์ที่มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเป็นจำนวนมาก ท่านเหล่านี้จึงได้ช่วยกันประยุกต์รูปแบบของค่ายเยาวชนเข้ากับวิธีการแบบดั้งเดิมที่วัดเคยใช้ในการฝึกจิตและฝึกปฏิบัติกิจทางศาสนา เกิดเป็นรูปแบบของกิจกรรมที่ทันสมัยแต่ไม่ขัดแย้งกับหลักการสอนตามพุทธวิธี

๖.๒.๕ การบริหารการศึกษาของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพมาก เนื่องจากภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดที่มีบารมีสูง มีความรู้กว้างขวางทั้งทางพระพุทธศาสนาและทางการศึกษา มีวิสัยทัศน์ไกล และส่งเสริมให้นำรูปแบบการบริหารสมัยใหม่มาใช้ โดยการมีส่วนร่วมของครูอาจารย์ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส และบุคคลภายนอก มียุทธศาสตร์ในการบริหาร มีการวางแผนระยะ ๕ ปี และมีโครงการรองรับแผนงานต่างๆ อย่างชัดเจนการแต่งตั้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้จัดการของโรงเรียนนันทบุรีวิทยา และเป็นประธานคณะกรรมการบริหารโรงเรียนแห่งนี้ด้วย ถือได้ว่าเป็นกุศโลบายที่ชาญฉลาดของเจ้าอาวาสวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร นอกจากนั้น การส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ไปศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก แสดงให้เห็นว่าท่านเจ้าอาวาสเป็นผู้มองเห็นการณ์ไกล เพราะการพัฒนาบุคลากรในองค์กร เป็นบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งของนักบริหารมืออาชีพ

๖.๒.๖ การจัดทำโครงการพัฒนาระบบความร่วมมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา เป็นการดำเนินงานที่ประยุกต์จากโครงการค่ายพุทธบุตรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา

วันอาทิตย์ ดังนั้นจะประสบความสำเร็จ และนำไปขยายผลต่อไปอีกได้ ทั้งในจังหวัดน่านและจังหวัดอื่นๆ

๖.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการประยุกต์ใช้

๖.๓.๑ วัดในพระพุทธศาสนาที่จัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาสำหรับพระภิกษุ สามเณร หรือจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาสายสามัญสำหรับเด็กทั่วไปเพียงรูปแบบเดียว อาจจะจัดการศึกษาในลักษณะคู่ขนานโดยมีทั้งสองรูปแบบ คล้ายกับกรณีของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เพื่อให้เกิดการประหยัดและเอื้อประโยชน์ต่อกันและกัน

๖.๓.๒ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาโดยทั่วไป อาจจะศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารให้ละเอียดมากขึ้น เพราะจะได้แบบอย่างของการจัดการศึกษาทั้ง ๓ ระบบ อย่างประสานสอดคล้องกัน และใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

๖.๓.๓ ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายโอนผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร "ค่ายพุทธบุตร" ซึ่งเป็นหลักสูตรการศึกษาตามอัธยาศัยของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร และผลการเรียนรู้ในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มาเป็นผลการเรียนในระบบโรงเรียน เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนจากโรงเรียนอื่นๆ มาเข้ารับการศึกษาอบรมในค่ายพุทธบุตรของวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร หรือมาศึกษาในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.
- กลุ่มงานศาสนา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การจัดการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีนคร, (เอกสารอัดสำเนา).
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๔.
- คณะกรรมการจัดทำหนังสือที่ระลึก. สมโภชพระบัญญัติเจ้าคณะจังหวัดน่าน และทำบุญอายุครบรอบคล้ายวันเกิด พระราชวิริยาภรณ์ (พรศักดิ์ คุณธาโร). เชียงใหม่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดเจริญวัฒน์การพิมพ์, ๒๕๔๓.
- จารึก แทนบุญ และคณะ. สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดแพร่. มหาวิทยาลัยนเรศวร (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง), ๒๕๔๐.
- นิพนธ์ กินาวงศ์. หลักบริหารการศึกษา. พิษณุโลก : โรงพิมพ์ตระกูลไทย, ๒๕๔๑.
- บุคลากรโรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. รายงานกิจกรรมโครงการอบรมจริยธรรมในโรงเรียนจังหวัด

น่าน. โรงเรียนนันทบุรีวิทยา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา,
(เอกสารอัดสำเนา).

วิจิตร ไชยมงคล. ประวัติวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารและโรงเรียน
นันทบุรีวิทยา. น่าน : จิตวัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๐.

โรงเรียนนันทบุรีวิทยา. ๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียน. (เอกสาร
อัดสำเนา)

_____. รายงานข้อมูล จ.๑, ร.๑ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก
สามัญศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๔๔ ครั้งที่ ๑. (เอกสารอัดสำเนา).

_____. โรงเรียนนันทบุรีวิทยา. (เอกสารอัดสำเนา)

สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตการ
ศึกษา ๘. สถิติข้อมูล (จ.๑, ร.๑) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๘ ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๔
ครั้งที่ ๒. โรงเรียนนันทบุรีวิทยา, (เอกสารอัดสำเนา)

สำนักงานเครือข่ายพุทธบุตรน่าน. หลักสูตรการอบรมเยาวชน "ค่าย
พุทธบุตร". ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระธาตุ-
ช้างค้ำวรวิหาร, (เอกสารอัดสำเนา)

ภาคผนวก

โครงการพัฒนาระบบ

ชื่อโครงการ โครงการพัฒนาระบบความร่วมมือในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา

หลักการและเหตุผล

เนื่องด้วยสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ได้พัฒนาอย่างรวดเร็วทุกด้าน โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีและด้านความเจริญทางวัตถุ แต่ในขณะเดียวกัน ก็ปรากฏปัญหาสังคมขึ้นมากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาการบริโภคทรัพยากรโดยไม่คำนึงถึงความประหยัดและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นมาทดแทน ปัญหาเหล่านี้ในวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น และกำลังลุกลามไปใน กลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตชาติ จึงเป็นหน้าที่ของทุกสถาบันในสังคมที่จะต้องช่วยกันป้องกันและแก้ไขให้ปัญหาเหล่านี้หมดไป หรือให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การป้องกันและแก้ปัญหาจะต้องอาศัยการสร้างเสริมปัญญาและการชักจูงจิตใจให้โน้มเอียงไปในทางที่ถูกที่ควร ด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักคิดและปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารซึ่งประสบความสำเร็จในการพัฒนาจิตใจของเด็กและเยาวชน ด้วยวิธีการแนวพุทธทั้งในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และโดยโครงการค่ายพุทธบุตร จึงได้พัฒนาระบบความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เพื่อขยายผลการดำเนินงานค่ายพุทธบุตร

โดยร่วมมือกับโรงเรียนราชานุกูล สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน และเทศบาลเมืองน่าน เพื่อให้เป็น ต้นแบบของระบบความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชน ในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันอันตรายให้แก่เด็กและเยาวชน โดยอาศัยพุทธวิธีแบบไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อประยุกต์ใช้โครงการค่ายพุทธบุตร กับนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ ของจังหวัดน่าน
๒. เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่เข้ารับการอบรม เกิดความสำนึกในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และตระหนักในคุณค่าของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน และตระหนักถึงฐานะความเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครู อาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนเป็นเยาวชนที่ดีของชาติ เป็นศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา และเป็นมนุษย์ที่ดีของสังคม
๔. เพื่อสร้างศรัทธาและความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระสงฆ์กับเยาวชน
๕. เพื่อพัฒนาระบบความร่วมมือระหว่างสถาบันพระพุทธศาสนา กับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในจังหวัดน่าน ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่เด็กและเยาวชน

เป้าหมาย

๑. ด้านปริมาณ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนราชานุกูล อำเภอเมือง

จังหวัดน่านจำนวน ๒๐๐ คน

๒. ด้านคุณภาพ

- (๑) นักเรียนสามารถปรับปรุงตนเอง มีระเบียบวินัย และเป็นคนดีของสังคมในระดับหนึ่ง
- (๒) นักเรียนมีความรู้ มีคุณธรรม และสามารถนำแนวทางไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
- (๓) มีระบบความร่วมมือที่ดี ระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชน ในการเผยแพร่ศาสนธรรม สู่เด็กและเยาวชน

วิธีดำเนินการ

๑. วางแผนและจัดทำโครงการ
๒. ประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารกับผู้บริหารโรงเรียนราชานุกูล
๓. เสนอโครงการเพื่อขออนุมัติจากเจ้าคณะจังหวัดน่าน (เจ้าอาวาสวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร) และผู้บริหารโรงเรียน
๔. ประชุมวิทยากรอบรม "กลุ่มพุทธบุตร" โดยใช้หลักสูตร "ค่ายพุทธบุตร" ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร
๕. แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการและคณะกรรมการดำเนินการ
๖. แบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้
 - (๑) มอบให้วิทยากรจากวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารดำเนินการอบรมตามตารางการฝึกอบรม
 - (๒) มอบให้คณะครูโรงเรียนราชานุกูล รับผิดชอบด้านที่พักและอาหารสำหรับผู้เข้ารับการอบรม

(๓) มอบให้หน่วยงานเทศบาล บริการน้ำดื่มและน้ำอาบของ
ผู้เข้ารับการอบรม

๗. ดำเนินการตามแผนงาน

๘. สรุป ประเมินผล และรายงาน

งบประมาณดำเนินการ

ใช้งบประมาณที่ได้รับบริจาคให้แก่วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร
และโรงเรียนราชานุบาล รวมทั้งสิ้น ๓๙,๕๐๐ บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่าย
ตามประมาณการ ดังนี้

๑. ค่าอาหาร ของว่าง น้ำปานะ รวม ๓ วัน จำนวน ๒๒๐ คน
จำนวนเงิน ๒๖,๕๐๐ บาท

๒. ค่าวัสดุ อุปกรณ์ เอกสารประกอบการอบรม จำนวนเงิน ๔,๐๐๐
บาท

๓. ค่าจัดทำหนังสือสวดมนต์ ๒๕๐ เล่ม จำนวนเงิน ๕,๐๐๐ บาท

๔. ค่าพาหนะในการติดต่อประสานงาน จำนวนเงิน ๑,๐๐๐ บาท

๕. ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด จำนวนเงิน ๓,๐๐๐ บาท

ระยะเวลาดำเนินการ

เข้าค่ายพักแรม ๒ คืน ๓ วัน ระหว่างวันที่ ๗-๙ มิถุนายน พ.ศ.
๒๕๔๕

ผู้รับผิดชอบโครงการ

วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร และโรงเรียนราชานุบาล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เยาวชนได้เรียนรู้และปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้องและจริงจัง
เหมาะสมกับวัย

๒. เยาวชนผ่านการอบรมแล้วสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์
ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ดียิ่งขึ้น

๓. ทำให้ผู้เข้าอบรมมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา
อย่างถูกต้อง และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ ฆราวาสใน
คุณค่าแห่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

๔. ก่อให้เกิดสัมพันธภาพอันดีระหว่างวัด บ้านและโรงเรียน

๕. มีระบบความร่วมมือระหว่างวัด กับสถาบันการศึกษาและ
หน่วยงานอื่นๆ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่เด็กและเยาวชนใน
จังหวัดน่าน ที่สามารถนำไปปฏิบัติต่อไปอย่างต่อเนื่อง

รายนามวัด เจ้าอาวาสและคณะนักวิจัย

เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด :
ศึกษาเฉพาะกรณี ๖๐ วัด

๑. จัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม : พระปริยัติธรรมและการเผยแผ่ศาสนาธรรม

๑.๑	วัดราชโอรสาราม	เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร
	เจ้าอาวาส	พระธรรมกิตติวงศ์
	คณะผู้วิจัย	ผศ.ศรินทิพย์ สติรศิลป์ ดร.ศิริพร แยมินิล
พระครูโสภิตธรรมรังสี
พระมหาสุวรรณ จันทร์โร
๑.๒	วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร	เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
	เจ้าอาวาส	พระพรหมเวที
	คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.งามพิศ สัตย์สงวน พระราชปัญญาเมธี
๑.๓	วัดพระนารายณ์มหาราช	อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
	เจ้าอาวาส	พระธรรมวรนายก
	คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.คุณ ไทจันทร์ นายเทพพร มังธานี
๑.๔	วัดสามชุก	อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี
	เจ้าอาวาส	พระครูสุวรรณวิจิตร
	คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.สุจิตรา อ่อนค้อม และคณะ
๑.๕	วัดศรีโสดา	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
	เจ้าอาวาส	พระราชวิมลเมธี (สังวาลย์ พรหมวงษ์)
	คณะผู้วิจัย	ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์ พระครูสมุทรชัยวัฒน์
๑.๖	วัดแจ้งแสงอรุณ	อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
	เจ้าอาวาส	พระราชประสิทธิ์คุณ
	คณะผู้วิจัย	นายกฤตกร กล่อมจิต และคณะ
๑.๗	วัดจองคำ	อำเภองาว จังหวัดลำปาง
	เจ้าอาวาส	พระราชปริยัติโยดม (โสภาส โสภาส)
	คณะผู้วิจัย	ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์ พระมหาสุนทร สุนทรโร
พระมหาชลอ ชยสิทธิ์

๑.๘	วัดคลองโพธิ์	อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์
	เจ้าอาวาส	พระราชปริยัติมุนี
	คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.ฉันทนา จันทร์บรรจง
พระมหาตัง ปริธมโม พระมหาจำปา วชิรญาโณ
๑.๙	วัดเชตุพน	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
	เจ้าอาวาส	พระวิมลญาณมุนี (สะอาด ขันดีโก)
	คณะผู้วิจัย	ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์
พระประสิทธิ์ สิริธนโร นายสายทอง ผลมยุง
๑.๑๐	วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร	อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
	เจ้าอาวาสวัด	พระเทพนันทจารย์
	คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.ฉันทนา จันทร์บรรจง
พระครูพิทักษ์เจติยานันท์ นายกฤษณ์ ปาคำ
๑.๑๑	วัดศรีวังค์	อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์
	เจ้าอาวาสวัด	พระวิกรมมุนี
	คณะผู้วิจัย	นายปริญญา สร้อยทอง
พระปลัดอัครเดช สุระโตไซ
พระสมุห์ธีระพงศ์ สุานธมโม
๑.๑๒	วัดพระธรรมกาย	อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
	เจ้าอาวาส	พระภวนาวิริยคุณ (รักษาการเจ้าอาวาส)
	คณะผู้วิจัย	ผศ.ศรินทิพย์ สติรศิลป์
พระมหาสมพรณ์ ธมฺมิฎฐเมธี
พระมหาสุวิทย์ ธมฺมิภมฺมณี
๑.๑๓	วัดชูจิตธรรมาราม	อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
	เจ้าอาวาส	พระญาณวโรดม
	คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.วรพล พรหมกนิบุตร
พระกิตติสารมุนี นายยาเซนทร์ ไอยรัตน์
๑.๑๔	วัดสุทธาวารี	อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
	เจ้าอาวาส	พระครูสุทธิธรรมธาดา
	คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.พรชูลี อาชวอรุณ พระมหาวิสุติ ปญญาทีโป
พระครูปลัดนพพันธ์ ชยปาโล

๑.๑๕	วัดหนองกุ้ง เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พระปริยัติวรคุณ นายกฤตกร กล่อมจิต พระครูสิทธิสารโสภณ
๑.๑๖	วัดบึง เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พระราชสีมาภรณ์ รศ.จารุวรรณ ธรรมวัตร พระมหาวันชัย กนตจारी นายไพฑูรย์ คงจันทร์
๑.๑๗	วัดศรีนวล เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พระครูสิริธรรมนิเทศน์ (ช่วงเริ่มโครงการ พระกิตติญาณโสภณ) นายกฤตกร กล่อมจิต พระสมหวัง คุณธมโม พระดมาน สุ่มงคิกโก
๑.๑๘	วัดสร้อยทอง เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร พระราชปริยัติวิธาน ผศ.วิภาดา อังสุมาลิน พระมหานรากร วรเมธี พระมหาเชิดชัย ธมฺมภูจิฐิ
๑.๑๙	วัดหาดใหญ่สีตาราม เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พระมหาสมโภชน์ กิจจสาโร รศ.ดร.สุภัทร ปัญญาทีป พระมหาสัมพันธ์ ปิยธมฺโม นายน้อม ดาดขุนทด
๑.๒๐	วัดราษฎร์บูรณาราม เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร พระครูพิมลธรรมภาณี รศ.ดร.สุภัทร ปัญญาทีป พระมหาเกียรติศักดิ์ ไผ่สวาท พระมหาสุริยา อาจิตปุญญ์
๒.	จัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม : การเผยแผ่ศาสนาธรรม	
๒.๑	วัดพระธาตุศรีจอมทอง เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พระราชพรหมจารย์ ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ พระครูอาทรสุวรรณโมลี พระมหาปัญญา อริยวโร

๒.๒	วัดปัญญาบันฑิตาราม เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พระครูปลัดศีลวัฒน์ ดร.ศิริพร แย้มนิล พระมหาประจวบ ธมฺมธีโร พระสุจินตนิเทศ สุภกโร
๒.๓	วัดสุวรรณมงคล เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดตราด พระครูมงคลปัญญากร รศ.ดร.พรชูลี อาชวอำรุง พระมหาบุญรุ่ง สิริโชติ พระทวิน จิตตสาโร
๒.๔	วัดป่านานาชาติ เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พระอธิการรัต ปสนโน (ดำรงตำแหน่งขณะทำวิจัย) รศ.ดร.พรชูลี อาชวอำรุง
๒.๕	วัดนาหลวง เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี พระอธิการบุญทัน อัครธมฺโม นายกฤตกร กล่อมจิต นายสัมพันธ์ อาจอำนวย นายอานน รักการ นางวรรณภา ภูริสวัสดิ์
๒.๖	วัดโสมนัสวิหาร เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร พระธรรมวิสุทธิภิกขุ ผศ.ดร.ปกรณ สิริสุริยา พระสิริปัญญาภุมณี
๒.๗	วัดถ้ำสุเมโน เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง พระครูภาวนาสุมนนท์ รศ.ดร.สุภัทร ปัญญาทีป พระจำลอง ดิถขวิโร พระไพศาล ฐิตวิริโย
๒.๘	วัดป่าบ้านค้อ เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี พระปัญญาพิศาลเถร รศ.ฉันทนา กล่อมจิต
๒.๙	วัดพระพุทธบาทตากผ้า เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พระครูเวฬุวันพิทักษ์ (เขื่อนคำ อดตสนฺโต) ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ พระพิรุณ วุฑฒิมมโม
๒.๑๐	วัดเขาพุทธโคดม เจ้าอาวาส	อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พระครูสาธุกิจจานุรักษ์

คณะผู้วิจัย	ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง พระใบฎีกาเล็ก ญาณวีโร นายพีระพงษ์ สูดประเสริฐ
๓. จัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม : ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	
๓.๑ วัดอนงคาราม	เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร
เจ้าอาวาส	พระราชสุธี
คณะผู้วิจัย	ผศ.วิภาดา อังสุมาลิน ผศ.ดร.ปกรณม์ สิงห์สุริยา พระราชบัญญัติญามณี
๓.๒ วัดสระเกศ	อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
เจ้าอาวาส	พระครูอนุรักษพัชรรธรรม
คณะผู้วิจัย	นายปริญญา สร้อยทอง พระครูอนุรักษพัชรรธรรม พระเติมใจ สุวานุตโตโร
๓.๓ วัดพระนอนจักรสีห์	อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี
เจ้าอาวาส	พระเมธีปริยัติโยดม
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.วรพล พรหมกนฺต พระมหาอุดมเขตต์ สิริคุตโต นายชำนาญ สกุลรัตน์ นางสาวเพชรรัตน์ เกกิงศรี นางสุธิชา ไกยสิทธิ์
๓.๔ วัดกลางสุรินทร์	อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
เจ้าอาวาส	พระครูบรรณสารโกวิท
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.พรชูลี อาชวอำรุง พระครูปริยัติกิจธำรง พระมหาเมธี วชิรเมธี
๔. จัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม : โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด	
๔.๑ วัดพระธาตุหริภุญชัย	อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
เจ้าอาวาส	พระเทพมหาเจติยาจารย์ (ไพบุลย์ ภูริวิบูล)
คณะผู้วิจัย	ดร.พิสิฐฐ์ โคตรสุโพธิ์ พระเทพมหาเจติยาจารย์ นายจำรัส ปรีชญาวีโรจน์
๔.๒ วัดกุฎีดาว	อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
เจ้าอาวาส	พระครูวชิรปัญญาญโยค (บุญเรือง รวิวิไล)
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.พรชูลี อาชวอำรุง นายธงชัย สุริโย

๔.๓ วัดกวิศราราม	อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
เจ้าอาวาส	พระครูประสาทสุตกิจ
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.วรพล พรหมกนฺต พระวิสุทธิ์ พุทธิศาสตร์
๔.๔ วัดใหม่กรงทอง	อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี
เจ้าอาวาส	พระครูสิริอาภาธร
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.พรชูลี อาชวอำรุง พระครูวิบูลโพนธาภิรัต
๔.๕ วัดเดิม	อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา
เจ้าอาวาส	พระไพฑูริญาณ
คณะผู้วิจัย	รศ.จากรุวรรณ ธรรมวัตร พระมหาบุญมี ปวโร นายสมพร สังข์ทองกลาง
๔.๖ วัดควนวิเศษ	อำเภอเมือง จังหวัดตรัง
เจ้าอาวาส	พระครูพิบูลธรรมสาร
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.สุภัทร ปัญญาพีป พระจำลอง ดิถขวีโร พระไพศาล ฐิตวิริโย พระอุทิศ วราสโก
๔.๗ วัดสกุณภักษี	อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
เจ้าอาวาส	พระครูสุวรรณวิชิตรธรรม
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.วรพล พรหมกนฺต พระมหาศุภกิจ สิริจันโท
๔.๘ วัดบ้านโป่ง	อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
เจ้าอาวาส	พระพิศาลพัฒนโสภณ
คณะผู้วิจัย	รศ.ดร.วรพล พรหมกนฺต พระพิศาลพัฒนโสภณ
๔.๙ วัดตากฟ้า	อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
เจ้าอาวาส	พระศรีวิสุทธิเวที
คณะผู้วิจัย	นางสาวกุลชลี จงเจริญ พระศรีวิสุทธิเวที
๔.๑๐ วัดเขาแก้ว	อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
เจ้าอาวาส	พระครูนิทัศน์ธรรมเวที
คณะผู้วิจัย	นางสาวกุลชลี จงเจริญ พระครูนิทัศน์ธรรมเวที

๔.๑๑	วัดศรีอุโมงค์คำ เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พระสุธรรมมุนี นางสาวสมบุญรณ์ พุเต็มวงศ์ นายชยัน ตีบเมืองมา
๔.๑๒	วัดสระเรียง เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าอธิการประหยัด วุฒิปญโญ ผศ.ประหยัด เกษม พระมหาพุทธนา คลิ่งเกล้า พระโสภณ พรหมเนตร
๔.๑๓	วัดมงคลนิมิตร เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต พระศรีรัฐธรรมคณี ผศ.ปราณี สกกุลพิพัฒน์ นางนวลศรี พงศ์ภัทรวัต นายประสิทธิ์ พรหมมาศ
๔.๑๔	วัดมงคลสามัคคีธัมมโฆทัย เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พระอธิการวิทยา จิตตธมฺโม ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง นายพีระพงษ์ สุดประเสริฐ นางวนิดา จันทร์พิทักษ์
๔.๑๕	วัดมหาพุทธาราม เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พระศรีธรรมนาถมุนี รศ.ดร.คุณ ไทชนันท์ นายเทพพร มังธานี
๔.๑๖	วัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พระสุนทรธรรมธาดา รศ.ฉันทนา กล่อมจิต นายกฤตกร กล่อมจิต
๕.	จัดการศึกษาประเภทแหล่งการเรียนรู้	
๕.๑	วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร พระธรรมปัญญาบดี นางสาวรติกา อังกูร พระมหาพิทักษ์ มหิทธิโก
๕.๒	วัดธรรมากิมุข เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด พระวินัยธรเสรี ธมฺมานนฺโท นายสุเมธ การศรีทอง นายพิสิทธิ์ ทรัพย์ยิ่ง

๕.๓	วัดใหญ่ชัยมงคล เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระครูพิสุทธิบุญสาร ผศ.กริสุดา เทียรทอง ผศ.ดร.สมพร แมลงภู พระครูอาทร บุญวิสุทธิ
๕.๔	วัดเฉลิมพระเกียรติ เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี พระธรรมกิตติมุนี นายคำพอง งามภักดิ์ พระมหาวิโรจน์ พรหมสุด พระมหาชาติชาย ไบทัตทิม
๕.๕	วัดจองคำ เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พระครูอนุสรณ์ชัยสิทธิ์ ผศ.สมพงษ์ บุญเลิศ
๕.๖	วัดศรีโคมคำ เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พระธรรมวิมลโมลี นางสาวสมบุญรณ์ พุเต็มวงศ์ พระครูปริยัติกิตติคุณ พระมหาศรีบรรดร ธีรธมฺโม
๕.๗	วัดมรุกขนคร เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม พระปริยัติธีรคุณ รศ.ดร.คุณ ไทชนันท์ นายเทพพร มังธานี
๕.๘	วัดมหาชัย เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พระมหาสังคม จิตติญาโณ ผศ.ดร.จินดา งามสุทธิ พระครูปลัดอุทัยอุทโย
๕.๙	วัดตะโหนด เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง พระครูอุทติกิจจาทร ผศ.ณรงค์ อ้วนอง พระครูสุนทร กิจจานุโยค นายสมคิด ทองสง นายสุจินต์ เพชรสังข์
๕.๑๐	วัดพลับ เจ้าอาวาส คณะผู้วิจัย	อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พระครูศรีปริยัติวิภูษิต ผศ.สนองชาติ เศรษฐศิริโรตม์ นายศุภวัฒน์ เอ็มโอช นางสาวลำภา หาดอ้าน

รายงานการวิจัย

เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรม ของวัดในพระพุทธศาสนา

ประเภทการเผยแพร่ศาสนธรรม : กรณีศึกษาวัดพระธาตุช้างค้ำ
อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ที่ปรึกษา

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม
พระธรรมวรนายก (โสภาส นิรุตติเมธี) เจ้าอาวาส

วัดพระนารายณ์มหาราช

พระเทพกวี (มนตรี คณิสสโร) ผู้ช่วยแม่กองธรรมสนามหลวง
พระเทพปริยัติเมธี (รุ่ง ธีรปัญญา) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

วัดชลประทานรังสฤษฎ์

พระราชบัญญัติมนู (ขิม อิศสรธมฺโม) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอนงคาราม
ดร.รุ่ง แก้วแดง

เลขาธิการสภาการศึกษา

(ถึง ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๗)

ดร.อำรุง จันทวานิช

เลขาธิการสภาการศึกษา

ดร.สิริพร บุญญานันต์

รองเลขาธิการสภาการศึกษา

ดร.นงราม เศรษฐพานิช

ที่ปรึกษาด้านนโยบาย

และแผนการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการ

สภาการศึกษา

ดร.สวัสดิ์ ดีชื่น

ที่ปรึกษาด้านระบบการศึกษา

นางสาวสุทธาสินี วัชรบูล

ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐาน
การศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้

ดร.สุทธศรี วงษ์สมาน

ผู้อำนวยการสำนักนโยบาย

และแผนการศึกษา

ดร.พิณสุดา สิริรังศรี

ที่ปรึกษาโครงการ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางพิศมัย แผงนุเคราะห์

นางสาวประภาพรณ วงศาโรจน์

นางรัชณี พึ่งพาณิชกุล

นางสาวสอาดลักษณ์ จงคล้ายกลาง

นายสมศักดิ์ จัดตุพรพงษ์

นางณิชนมล ดวงมาลย์

บรรณาธิการ

นางพิศมัย แผงนุเคราะห์

นักวิชาการศึกษา ศว.

หน่วยงานรับผิดชอบ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ

เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรของชาติให้คุ้มค่า
หากท่านไม่ใช่หนังสือเล่มนี้แล้ว
โปรดมอบให้ผู้อื่นนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

“ความเปลี่ยนแปลงอย่างที่น่าวิตก คือทุกวันนี้ความคิดความอ่าน
และความประพฤติหลายๆ อย่าง ซึ่งแต่ก่อนถือเป็นความชั่วเป็นความผิด
ได้กลายเป็นสิ่งหนึ่งที่สังคมยอมรับ และพากันประพฤติปฏิบัติโดยไม่รู้สึกระคายสะเทือน
จนทำให้เกิดปัญหาและวิถีชีวิตของคนแต่ละคนมีดมนลงไป
ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นหน้าที่ของชาวพุทธ จะต้องร่วมกันแก้ปัญหาได้อย่างจริงจัง
แต่ละท่าน แต่ละฝ่ายต้องยึดหลักการให้มั่นคงที่จะไม่ทำอะไรๆ ที่ชั่ว ที่เสื่อมเสีย
ต้องกล้าและบากบั่นที่จะทำแต่สิ่งที่เป็นความดี เป็นความถูกต้อง และเป็นธรรม
เพื่อให้ผลความประพฤติปฏิบัติชอบบังเกิดเพิ่มพูนขึ้น
และคำจูนส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมทรุดลง หากได้กลับฟื้นคืนดีขึ้นเป็นลำดับ”

พระบรมราชาธิบดี
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระราชทานแก่สมาคมพุทธศาสนา
๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๓๒